

การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
THE ADMINISTRATIVE MANAGEMENT OF THE ABBOTS
IN KAMPHAENG SAEN DISTRICT, NAKHONPATHOM PROVINCE

พระครูพิณิตสุตาคม (สมพงษ์ สุตาคม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
THE ADMINISTRATIVE MANAGEMENT OF THE ABBOTS
IN KAMPHAENG SAEN DISTRICT, NAKHONPATHOM PROVINCE

พระครูพิณิตสุตาคม (สมพงษ์ สุตาคม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE ADMINISTRATIVE MANAGEMENT OF THE ABBOTS
IN KAMPHAENG SAEN DISTRICT, NAKHONPATHOM PROVINCE**

Phrakhru Pinitsutakhom (Somphong Sutagamo)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E.2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

.....
(พระสุธีธรรมมานูวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ .....ประธานกรรมการ

(พระวิสุทธิภัทรธาดา, Ph.D.)

.....กรรมการ

(อาจารย์ดร. ทรงวิทย์ แก้วศรี)

.....กรรมการ

(อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ, Ph.D.)

.....กรรมการ

(ผศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช)

.....กรรมการ

(อาจารย์วันชัย สุขตาม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ, Ph.D. ประธานกรรมการ

ผศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช กรรมการ

อาจารย์วันชัย สุขตาม กรรมการ

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์
อำเภอแพงแสน จังหวัดนครปฐม
- ผู้วิจัย** : พระครูพินิตสุตาคม (สมพงษ์ สุตาคม)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ ป.ธ.๕, พธ.บ., M.S.W., Ph.D.
  - : ผศ.ดร.รัชชพันธ์ อิศรเดช พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)
  - : อาจารย์วันชัย สุขตาม นธ.เอก, ประโยค ๑-๒, พธ.บ.
(เกียรติคุณอันดับ ๑), ศศ.บ., รป.ม.(การจัดการทุนมนุษย์)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอท่าแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด (๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ และกรรมการวัดต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอท่าแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามปัจจัยส่วนบุคคล (๓) เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอท่าแพงแสน จังหวัดนครปฐม ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์และกรรมการวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอท่าแพงแสน จังหวัดนครปฐม ทั้งหมดจำนวน ๔๕๘ รูป/คน ได้มาจากการใช้ตารางสำเร็จรูปของเครื่องซีและมอร์แกน เพื่อกำหนดขนาดตัวอย่าง ที่ความเชื่อมั่น ๙๕ % เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบคำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลหรือตัวแปรต้น และใช้สถิติทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ (Seheffe')

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

๑) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้งด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอแพงแสน จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า ในภาพรวม พระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันตามสถานภาพพระสงฆ์ด้านอายุพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม สถานภาพกรรมการวัด ด้านอายุ และวุฒิการศึกษาสามัญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓) ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา พบว่า ด้านการปกครองควรมีการกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นงานด้านการปกครองและด้านอื่น ๆ ด้านการศาสนศึกษา ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และจิตใจที่เสียสละเข้ามาทำงานด้านนี้ จึงควรจัดหาครูที่มีความรู้ความสามารถมาสอน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ยังไม่มีความพร้อมในการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จึงควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติแผนกสามัญและจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีโทรทัศน์ ซึ่งยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการเผยแผ่ธรรม อยู่พอสมควร ควรจัดตั้งศูนย์การปฏิบัติธรรมภายในวัดพร้อมทั้งมีอาจารย์สอนปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ประจักษ์ ด้านการสาธารณูปการ ขาดการวางแผนอย่างเป็นระบบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ควรจัดตั้งคณะกรรมการวัดร่วมกับพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถจัดทำแผนพัฒนาวัดอย่างเป็นระบบมีแบบแผนที่ชัดเจน ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ต้องให้ความสำคัญในการสงเคราะห์ด้านจิตใจแก่ประชาชนในฐานะที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

Thesis Title : Administrative Management of the Abbots in Kamphaeng Saen District,
Nakhonpathom Province

Researcher : Phrakhru Pinitutakhom (Somphong Sutagamo)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee.

: Phramaha Som Kalyano, Pali V, B.A., M.S.W., Ph.D. (Social Work)

: Asst. Prof. Dr. Thatchanan Issaradet B.A., M.A., Ph.D.(Pol. Sc.)

: Mr.Wanchai Suktam B.A.(1st Class), B.A., M.P.A
(Human Capital Management),

Date of Graduation : February 1, 2012

ABSTRACT

The objectives of this research are: 1) to study the Temple Management of the Abbots in Kamphaeng Saen District, Nakhonpathom Province according to the Opinion of the Monks and Temple Committee concerned, 2) to compare the opinions of the Monks and Temple Committee concerned in the Temple Management of the Abbots in Kamphaeng Saen District, Nakhonpathom Province, classified by personal factors, and 3) to study the problems and solutions of the Temple Management of the Abbots in Kamphaeng Saen District, Nakhonpathom Province. The research is survey research. Data collections are conducted using questionnaire with 458 targets of the population in Kamphaeng Saen District, Nakhonpathom Province. To determine the sample size, the 95% confidence in the data collection instrument used in this study was questionnaire, which is a check list, the evaluation scale and open-ended questions. Data analysis was conducted by using statistical program for analysis of social science. The statistics used in the data analysis is frequency, percentage; average and standard deviation were described. t-test was used for two variables and analysis of variance one-way (One Way ANOVA) was found to have a different test, the difference of a couple by way of the chef, Stephen (Seheffe')

The findings of this research are as follows:

1) The opinions of the monks and temple committee toward the Temple Management of the Abbots in Kamphaeng Saen District, Nakhonpathom Province, found that the administration of the abbots in Kamphaeng Saen District, Nakhonpathom Province, in overall at the high level with an average of 3.92. When considered in each aspects, it was also found at the high levels in all aspects, namely, i) administration, ii) education of the ecclesiastic, iii) education support, iv) propagation of Buddhism, v) temple building and construction, and vi) public welfare.

2) On the opinions of the monks and the other concerned toward the Temple Management of the Abbots in Kamphaeng Saen District, Nakhonpathom Province, classified by the personal factors are found comparatively according to the status of age, education both of secular and ecclesiastic. The statistical significance level is of .05, thus rejecting the hypothesis set.

3) The problems and the solutions are recommended that the administration should be decentralized to all organizations involved. Discussions were on the administration and other aspects of the education of the ecclesiastic, lack of skillful working staff with sacrifice and dedication more to the responsibilities. It should provide competent teachers to teach. On the education support also adequate of equipment provided to schools is focused. On the propagation of Buddhism, radio-broadcasting or television station should be organized. In dhamma practice, meditation masters must be employed. On the temple building and constructions, be planned in advance with forming a committee. On the public welfare, be focused on spiritual aspect of the people as the temple is the centre of the community.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้แก่ อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ Ph.D. ผศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช และอาจารย์วันชัย สุขตาม ที่ได้กรุณาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จด้วยดีตลอดมา

ขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และคณะกรรมการบริหารหลักสูตรทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการต่าง ๆ และได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จนทำให้งานวิจัยดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

ขอขอบพระคุณ พระมหาบุญเลิศ อินทุปัญโญ ผศ., อาจารย์พระมหาโยตะ ปยุตโต และอาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ และขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.ประสิทธิ์ ทองอ่อน และอาจารย์ดร.พิเชฐ ทังโต ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบสอบถามให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

อนึ่ง ขอกราบขอบพระคุณและขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย พระวิสุทธิภักทธาดา Ph.D. อาจารย์ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ Ph.D. ผศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช และอาจารย์วันชัย สุขตาม ที่เมตตาอนุเคราะห์ให้แก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์นี้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูถาวรสีลวัตร เจ้าคณะอำเภอบางเลน และพระครูอาทรภักธิกิจ เจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน ที่อนุเคราะห์ให้ความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัย ขอขอบคุณพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ทุกรูป และขอเจริญพรขอบคุณกรรมการวัดทุกคน ที่ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบเป็นกตเวทิตาคุณแก่ อุปัชฌาย์อาจารย์ ครู และบิดามารดา ตลอดจนญาติสนิทมิตรสหาย ผู้ให้กำลังใจ ผู้ให้กำลังสนับสนุน และมีอุปการคุณทุกท่าน

พระครูพินิตสุตาคม (สมพงษ์ สุตาคม)

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๘)
สารบัญแผนภาพ	(๑๐)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๑)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕ สมมุติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด	๑๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๑๙
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ	๓๓
๒.๕ การปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	๕๖
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ	๖๐
๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด	๖๔
๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๖๙
๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ	๗๑
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๘
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๘
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๓ เครื่องมือในการวิจัย	๗๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๓
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๓
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๘๕
๔.๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของพระสงฆ์และกรรมการวัด	๘๖
๔.๒ ระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครอง คณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	๘๘
๔.๓ การเปรียบเทียบการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขต การปกครองคณะสงฆ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	๙๖
๔.๔ การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการ ของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	๑๐๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๑๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๗
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๒๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๓๒
บรรณานุกรม	๑๓๕
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๔๗
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๕๔
ภาคผนวก ค ผลการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient)	๑๕๕
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๕๗
ภาคผนวก จ บัญชีสถิติวัด จำนวนพระภิกษุ จำพรรษา และกรรมการวัด ประจำปี ๒๕๕๔	๑๖๐
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามเพื่อการวิจัยสำหรับพระสงฆ์	๑๖๒
ภาคผนวก ช แบบสอบถามเพื่อการวิจัยสำหรับกรรมการวัด	๑๗๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๘๒

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๔.๑	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๘๖
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม	๘๘
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครอง	๘๙
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศาสนศึกษา	๙๐
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๙๑
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๙๒
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณูปการ	๙๔
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๙๕
๔.๙	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพ	๙๗
๔.๑๐	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุพรรษา	๙๘
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe) จำแนกตามอายุพรรษา ด้านการศาสนศึกษา	๙๙
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๑๐๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านการปกครอง	๑๐๑
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๐๒
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๐๒
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการของ เจ้า อาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสนจังหวัด นครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม	๑๐๓
๔.๑๗	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของ เจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม จำแนกตามอายุ	๑๐๔
๔.๑๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามอายุกรรมการวัด ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๐๕
๔.๑๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามอายุกรรมการวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๐๖
๔.๒๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามอายุกรรมการวัด ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๐๗
๔.๒๑	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของ เจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๑๐๘
๔.๒๒	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการบริหาร จัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามภารกิจ ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๐๙

สารบัญแนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	โครงสร้างและภารกิจการบริหารวัด	๑๘
๒.๒	โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	๕๘
๒.๓	โครงสร้างการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	๕๙
๒.๔	แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย	๗๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก โดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุดตินิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ชาดก	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑. หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๐ หน้าที่ ๕๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทยตลอดมา โดยมีส่วนช่วยในการกล่อมเกลาคิดใจ และลักษณะนิสัยของคนไทย ตลอดจนการให้บริการตามความจำเป็น ตามความต้องการของประชาชน อีกทั้งมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาทางสังคมไทยเรามาแล้วเป็นอย่างมาก แม้กระทั่งในปัจจุบันความสำคัญในการดำรงดำรงก็ยังมีอยู่ พระภิกษุสงฆ์และวัดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางพระพุทธศาสนา ยังเป็นศูนย์กลางในการให้ความช่วยเหลือทางสังคมและทางราชการของเราอยู่ สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยความสะดวกแก่การปกครองและการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบทที่ยังรับบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึงนัก จึงกล่าวได้ว่าหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญของวัฒนธรรมไทยที่มีส่วนในชีวิตประจำวันเกือบทั้งหมดของคนไทย ทั้งกิจกรรมและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามักจะมีวัดเป็นทั้งศูนย์กลางสำหรับการสมาคมหรือการดำเนินชีวิตทางสังคม และเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรม เพราะประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ทำให้วัดเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่ชาวไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก และถือได้ว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดที่รองจากสถาบันครอบครัวเลยทีเดียว จะเห็นได้ว่าทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังคงเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ซึ่งพระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางกิจกรรมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ การสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยากที่ได้รับ ความลำบาก หรือกระทำการช่วยเหลือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม^๑ วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาที่สร้างสังคมไทยให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขส่งผลต่อการพัฒนาได้เป็นอย่างดีการบริหารจัดการองค์กรทุกองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน จุดมุ่งหมายที่สำคัญขององค์กรคือต้องการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้ทั้งนั้นการบริหารจัดการต้องอาศัยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ คน หรือ บุคลากร (man) เงินหรืองบประมาณ (money) วัสดุอุปกรณ์ (material) การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (management) องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการที่กล่าวมานี้ มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดต่อการ

---

^๑พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

บริหารจัดการนั้นคือ คน หรือบุคลากร การบริหารจัดการวัดก็เช่นกัน วัดจะเจริญรุ่งเรืองเป็น ศูนย์กลางของสังคมในการดำเนินชีวิต เป็นที่ร่มเย็น เป็นที่น่าศรัทธาเชื่อถือ ช่วยเหลือ เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชุมชนมากน้อยเพียงใดก็ตาม ต้องขึ้นอยู่กับผู้บริหารจัดการวัด^๒ คือ เจ้าอาวาสนั่นเองต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการบริหารจัดการวัดให้บรรลุ ตามภารกิจได้ เจ้าอาวาสเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย และบริหาร บุคลากรในองค์กรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามัคคี และทำงานให้สอดคล้อง สัมพันธ์กันระหว่างผู้นำและผู้ตาม เจ้าอาวาสจะต้องมีภารกิจรับผิดชอบในทุกๆ ด้าน โดยให้ พระภิกษุ สามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ ให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนาที่กล่าวว่า การบริหารวัดคือการปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่ใน ศีลธรรมอันดี และสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัดให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีมีประสิทธิภาพ สูงสุด

พระราชธรรมสุนทร (ศรี พุทฺหมโชติ) ได้กล่าวถึงปัญหาของเจ้าอาวาสใน ปัจจุบันว่า เจ้าอาวาสบางส่วนขาดความเชี่ยวชาญในการพระธรรมวินัยและกฎหมาย เมื่อมี เรื่องราวที่เสียหายเกิดขึ้นไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างทันที่ ขาดพระที่เรียนกรรมฐาน ขาด พระนักเทศน์ที่เก่งกาจ ขาดพระนักปราชญ์ที่แตกฉาน ขาดพระนักบวชที่เสียสละ^๓ การบริหาร จัดการวัดถูกลดบทบาทไป พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาสขาดความรู้ความสามารถและศักยภาพที่ เพียงพอ ในการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน^๔ คือ ด้าน การปกครอง พบปัญหาเกี่ยวกับเจ้าอาวาสบางวัดมีอายุมาก สถานภาพด้านสมณศักดิ์การ บริหารจึงแตกต่างกัน การบริหารการทำงานระหว่างคณะสงฆ์ขาดความเป็นเอกภาพในการ ทำงาน ด้านการศึกษาที่ยังขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนครูผู้สอนการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ขาดงบประมาณสนับสนุนการเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพค่อนข้างต่ำ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ผู้สอนขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาบุคลากรของวัดทำให้ขาดเทคนิคและวิธีการ สอนการดำเนินงานบางวัดยังขาดการบริหารจัดการที่ดี ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ยัง ขาดงบประมาณในการบริหารจัดการความพร้อมเพียงด้านบุคลากรยังมีน้อยอยู่มาก บางวัด ยังขาดการเอาใจใส่ ด้านการสาธารณูปการ ปัญหาที่สำคัญคืองบประมาณในการก่อสร้าง

^๒บุญช่วย จันทร์เข้า, “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในการเขตการ ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต, สาขาการบริหาร การศึกษา, ภาควิชาการบริหารการศึกษา,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,๒๕๔๔), หน้า ๕.

^๓พระราชธรรมสุนทร (ศรี พุทฺหมโชติ).วัดพัฒนา (กรุงเทพฯ กรมการศาสนา ๒๕๔๓) ๑๔๔ – ๑๔๕

^๔พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คุงฺคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และ การพระศาสนา, หน้า ๕๔-๕๕.

ภายในวัด ขาดการวางแผนอย่างเป็นระบบ ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีทำให้ โบราณสถานยังไม่ได้เท่าที่ควร และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จะเห็นได้ว่างบประมาณที่ได้รับ เป็นบางวัดเท่านั้น ยังขาดการเอาใจใส่จากพระสังฆาธิการระดับการปกครอง เพราะท่าน เหล่านั้นยังมีภาระหน้าที่รับผิดชอบงานหลายด้าน จึงทำให้งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ยังไม่เด่นชัด^๕ ด้วยภารกิจที่กล่าวมาข้างต้นนี้ หากเจ้าอาวาสทุกวัดสามารถบริหารจัดการวัดและ ทำหน้าที่ตามภารกิจที่กล่าวมาแล้วได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแล้วนั้น จะทำให้วัด ในสังคมไทยโดยส่วนรวมสามารถเป็นศูนย์กลางที่ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มี คุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันไปได้อย่างดี เพราะวัดเป็นพุทธศาสนสถานี่สังคมไทยถือว่า เป็นองค์กรสำคัญของสถาบันพระพุทธศาสนา

ดังนั้น จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด ตาม ภารกิจดังกล่าวในพื้นที่เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผลการ ศึกษาวิจัยที่ได้มาจะทำให้มีข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการวัด อีกทั้งยังทำให้สามารถ ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด ซึ่งข้อมูล ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางสำหรับการแก้ไขปัญหา ตามสภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้อย่าง เหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการวัด และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามภารกิจ ๖ ด้านอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งได้ข้อมูลดังกล่าวที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา กิจการคณะสงฆ์เขตอำเภออื่นๆ ในจังหวัดนครปฐมอีกด้วย

๑.๒ วัดอุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครอง คณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัดต่อการ บริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการของเจ้า อาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

---

^๕ธีรวุฒิ ทองโอษฐ์, “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, บริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

กำหนดขอบเขตเนื้อหา ศึกษาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด อาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้มีกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่องกำหนดรายละเอียดของภารกิจของคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ไว้เป็นแนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่ถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันได้แก่ ๑. ด้านการปกครอง ๒. ด้านการศาสนศึกษา ๓. ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕. ด้านการสาธารณูปการ ๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุพรรษา อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางโลก

๒) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์และกรรมการวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ที่สังกัดมหานิกายจำนวน ๗๐๒ รูป และกรรมการวัดจำนวน ๔๖๐ คน^๖

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เป็นวัดที่อยู่เขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยแบ่งเขตการปกครองเป็น ๗ ตำบล คือ ตำบลกำแพงแสน ตำบลทุ่งลูกนก ตำบลทุ่งขวาง ตำบลห้วยขวาง ตำบลกระต๊อบ ตำบลห้วยม่วง และตำบลดอนข่อย

^๖สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กฎมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔.

^๗สำนักงานเจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ภาค ๑๔, บัญชีสถิติวัดและจำนวนพระภิกษุ จำพรรษา ประจำปี ๒๕๕๔, หน้า ๔.

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน กันยายน ๒๕๕๔ ถึงเดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ในการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ พระสงฆ์และกรรมการวัดที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหาและแนวทางในการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกันจะมีความคิดเห็น ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

๑.๕.๕ กรรมการวัดที่มีอายุต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

๑.๕.๖ กรรมการวัดที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

๑.๖ นิชยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ การบริหารจัดการ หมายถึง วิธีการในการดำเนินภารกิจในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วยด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้เกิดความสงบเรียบร้อยเป็นระบบ เพื่อพัฒนาศักยภาพของวัดให้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเป็นศาสนสถานที่ต้องแก้การเคอะพินทุชา

๑.๖.๒ วัด หมายถึง ศาสนสถานที่เป็นพำนักอาศัย ศึกษปฏิบัติพระธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร และเป็นทีประกอบศาสนกิจของพุทธศาสนิกทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ รวมทั้งเป็นสถานที่บริการทางการศึกษา ทางสังคม และเป็นแหล่งส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณี ในที่นี้หมายถึงวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๑.๖.๓ การบริหารจัดการวัด หมายถึง การบริหารจัดการวัดตามขอบข่ายภารกิจของเจ้าอาวาส ๖ ด้าน ดังนี้

๑.๖.๓.๑ ภารกิจด้านการปกครอง หมายถึง การจัดระบบความเป็นอยู่ภายในวัดโดยการดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณร ที่อยู่ในวัด หรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ประกาศ ระเบียบ คำสั่ง กฎมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การอบรมศีลจาวัตรพระภิกษุ สามเณร รวมถึงการจัดระเบียบปฏิบัติและการดูแลทุกข์สุขของคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด

๑.๖.๓.๒ ภารกิจด้านการศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัดและส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุ สามเณร ศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

๑.๖.๓.๓ ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการจัดและส่งเสริมการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ปัจจุบันการศึกษาที่ภิกษุสามเณร ได้ดำเนินการมี ๔ ลักษณะ คือ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

๑.๖.๓.๔ การกิจด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาท และประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันในปัจจุบันได้แก่ งานพระธรรมทูต หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน งานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ การเผยแผ่ทางสื่อสารมวลชน การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด เป็นต้น

๑.๖.๓.๕ การกิจด้านการสาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม การปรับปรุง และการจัดให้มีระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ภายในวัด เพื่อให้วัดได้เอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ

๑.๖.๓.๖ การกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การสงเคราะห์ปวงชน และสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล การจัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับนิมนต์ จัดสรรบริเวณวัดให้มีห้องสมุดสำหรับประชาชน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางราชการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน

๑.๖.๔ เจ้าอาวาส หมายถึง พระสังฆาธิการระดับวัด ซึ่งเป็นพระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม ให้ทำหน้าที่บริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๑.๖.๕ เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน หมายถึง การปกครองคณะสงฆ์ในเขตท้องที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีจำนวน ๗ ตำบล คือ ตำบลกำแพงแสน ตำบลทุ่งลูกนก ตำบลทุ่งขวาง ตำบลห้วยขวาง ตำบลกระต๊อบ ตำบลห้วยม่วง และตำบลดอนข่อย

๑.๖.๖ พระสงฆ์ หมายถึง บุคลากรทางพระพุทธศาสนาซึ่งบวชในบวรพระพุทธศาสนา มิได้มีตำแหน่งทางการปกครอง และมีวัดสังกัดชัดเจนในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๑.๖.๗ กรรมการวัด หมายถึง คณะบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ให้มีหน้าที่บริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบผลการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด ในเขตการปกครอง คณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ
- ๒.๕ การปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - ๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ
  - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด
  - ๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
  - ๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ไว้ดังนี้

การบริหาร (Administration) และ การจัดการ (Management) ทั้ง ๒ คำมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่นิยมใช้ต่างสถานการณ์กัน กล่าวคือ “การบริหาร” มักใช้กับการบริหารกิจการสาธารณะ หรือการบริหารราชการ ส่วนคำว่า “การจัดการ” มักใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน เนื่องจากการศึกษาเป็นกิจการที่มุ่งประโยชน์สาธารณะ และจัดเป็นส่วนหนึ่งของราชการเราจึงใช้คำว่าการบริหารการศึกษา ซึ่งการบริหาร หมายถึง บริการประเภทหนึ่งที่จะช่วยให้กลุ่มบุคคลร่วมกันทำภารกิจได้บรรลุตามเป้าหมาย ส่วนคำว่าจัดการ หมายถึง กระบวนการกิจกรรม ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการขององค์กรธุรกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยสรุปการบริหารหรือการจัดการโดยทั่วไปเป็นคำที่มีความหมายใช้แทนกันได้ นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารหลายทัศนะแตกต่างกัน ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้อธิบายเรื่องคุณธรรมสำหรับนักบริหารว่า นักบริหารจะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทศุตติยปาปณิกสูตร (อง. ปญจก. ๒๒/๕๓, ๕๖) ดังนี้ ๑. จกฺขุมา หมายถึง ต้องมีปัญญา มองการณ์ไกล ต้องเป็นผู้ฉลาดสามารถในการวางแผนและฉลาดในการใช้คน คุณลักษณะข้อนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill ๒. วิฐุโร หมายถึง ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการจัดการธุระต่างๆ หรือกิจกรรมทั้งปวงได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ข้อนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill ๓. นิสฺสยสมฺปนฺโน หมายถึง เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับเพื่อนร่วมงานและบุคคลอื่นซึ่งเป็นทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ข้อนี้ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คุณลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้มีความสำคัญมากน้อยต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความแตกต่างของนักบริหาร ถ้าเป็นนักบริหารระดับต้นจะต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะข้อ ๒. วิฐุโร และข้อ ๓. นิสฺสยสมฺปนฺโน เพราะต้องลงมือปฏิบัติงานร่วมกับผู้ร่วมงานหรือทีมงานอย่างใกล้ชิด แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารระดับต้นจำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะข้อ ๑. จกฺขุมา ไปด้วย ก็คือการพัฒนาปัญหาเพื่อเตรียมพร้อมเลื่อนขั้นสู่ตำแหน่งผู้บริหารระดับกลางต่อไปจากคุณลักษณะและทักษะของผู้บริหารระดับต่างๆ ตามที่ได้กล่าวถึง^๑

คุนท์ และคองเนล (Koontz and Donnell) กล่าวว่า การบริหารหมายถึงการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น^๒

ไซมอน (Simon) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร คือ กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน^๓

แคมเบลและคณะ (Campbell and Others) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับบุคคลอื่น^๔

^๑พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘ – ๓๙.

^๒Harold & Cyril O'Donnell, Koontz, *Principle of Management: An Analysis of Managerial Functions*, (New York McGraw Hill, 1972), p.246.

^๓Herbert. A. Simon, *Public Administration*, (New York: Alfred A Kopf, 1966), P.3

^๔Campbell and Others. *Introduction to Educational Administration*. (Boston : Ailyn and Bacon:1997), p.6.

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศาสตร์ที่ต้องใช้ศิลป์และเทคนิคอย่างสูง เพื่อการวินิจฉัยตัดสินใจในกระบวนการวางแผนและการควบคุมการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพต่องานนั้น^๕

ประยูทธ เจริญสวัสดิ์ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใด ๆ ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้บริหารที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดระเบียบและดำรงไว้ซึ่งสภาพภายใน (ทั้งที่เป็นคน วัสดุเงินทุน ฯลฯ) ของกลุ่มหรือหน่วยงาน เพื่อให้กลุ่มดังกล่าวสามารถทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๖

วัชร บวรณสิงห์ กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งพิจารณาได้เป็น ๓ ทางคือ

๑) ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอนของสายบังคับบัญชา

๒) ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาทความรับผิดชอบและเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๓) ทางปฏิบัติการ เป็นกระบวนการบริหารดำเนินการในสถานการณ์ที่บุคคลต่อบุคคลกำลังมีปฏิสัมพันธ์ หรือร่วมทำปฏิริยาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน^๗

สมพงศ์ เกษมสิน กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administration Resources) มาประกอบตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๘

ฮัทชินสัน (Hutchinson) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะหรือความสามารถในการรวมวัตถุและกำลังคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด^๙

เออร์เนสต์ (Ernest Dale) กล่าวว่า การบริหารหมายถึง กระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า^{๑๐}

^๕ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ, การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗), หน้า ๗.

^๖ประยูทธ เจริญสวัสดิ์, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

^๗วัชร บวรณสิงห์, การบริหารหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๙.

^๘สมพงศ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๖.

^๙John G, Hutchinson, **Organization: Theory and Classical Concepts**, (New York McGraw Hill, 1967), p.133.

^{๑๐}Ernest Dale, **Management: Theory and Practice**, (New York McGraw Hill, 1973), p.143.

สรุปว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารต้องใช้ “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดโดยอาศัยกระบวนการ และทรัพยากรที่มีอยู่ คือ เงิน วัสดุ อุปกรณ์ อย่างเหมาะสมเพื่อการวินิจฉัยตัดสินใจใน กระบวนการวางแผนและการควบคุมการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพต่องาน

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด ไว้ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของวัด

วัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันศาสนา ซึ่งนอกจากจะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์แล้ว ยังเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและศูนย์กลางของชุมชน วัดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทยทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน ความหมายของวัดมีอยู่มากมาย มีผู้ให้ความหมายของวัดไว้ดังต่อไปนี้

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ว่า หมายถึง สถานที่ทางศาสนามีเสนาสนะและอาคารวัตถุต่างๆเป็นที่พำนักอยู่อาศัยปฏิบัติพระธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่างๆ ของพุทธบริษัทโดยทั่วไป^{๑๑}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “วัด” ไว้ว่า หมายถึง สถานที่ทางพระพุทธศาสนาโดยปรกติมี โบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์หรือนักบวช^{๑๒}

พระธรรมวรนายก (โอภาส นโรตติเมธี) กล่าวว่า วัด หมายถึง ที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์ (นักบวช) ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นดินแดนแห่งพระรัตนตรัยสำหรับชุมชนมี ๓ เขต คือ เขตพุทธาวาส เขตธรรมาวาส และเขตสังฆาวาส^{๑๓}

บุญร่วม เทียมจันทร์ กล่าวว่าวัด หมายถึง ที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์เป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุ สามเณรและประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในพระพุทธศาสนา^{๑๔}

^{๑๑} กรมการศาสนา, คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒๓.

^{๑๒} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๕๙.

^{๑๓} พระธรรมวรนายก (โอภาส นโรตติเมธี), “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ในธรรมปริทัศน์ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖๔.

^{๑๔} บุญร่วม เทียมจันทร์, เจ้าอาวาส เจ้าพนักงาน ใครกำหนด?, (กรุงเทพมหานคร : สามดีพรินต์ติ้งอีควิปเมนท์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๙.

พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง กล่าวว่า วัด หมายถึง ศาสนสถานประกอบกิจกรรมของชาวพุทธ เป็นที่อยู่ของบรรพชิต(พระภิกษุและสามเณร) และฆราวาสที่เกี่ยวข้อง เป็นที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม ตลอดจนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชาวพุทธ^{๑๕}

สุนทร สุภตะโยธิน กล่าวว่า วัด หมายถึง ที่พำนักสงฆ์ เป็นที่ประกอบศาสนกิจและบำเพ็ญกุศล เป็นสถาบันการศึกษาอบรมของพระภิกษุสงฆ์และเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นศูนย์กลางของการสมาคมพบปะสังสรรค์ ปรีกษาหารือและบริการด้านต่างๆแก่ชุมชน^{๑๖}

สรุปว่า วัดหมายถึงสถานที่ทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถาบันการศึกษาอบรมของพระภิกษุสงฆ์ และเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นศูนย์กลางของการสมาคมพบปะสังสรรค์ ปรีกษาหารือและบริการด้านต่างๆ แก่ชุมชน

๒.๒.๒ ความหมายของการบริหารวัด

การบริหารวัดมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารวัดไว้ ว่าทำให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นระบบมากขึ้น ทำให้สะดวกในการประสานงาน ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดความประหยัดในการดำเนินงาน สามารถติดตามตรวจสอบการดำเนินงานได้ และทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จทุกคนพึงพอใจ^{๑๗}

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การจัดการงาน เงิน คน วัสดุ และแผนงาน เพื่อให้ดำเนินภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่น เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยบุคคลเป็นผู้สร้างงาน ทำงาน และแก้ไขงาน^{๑๘}

^{๑๕}พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง, “การนำ พระสงฆ์ (วัด) มาเป็นหลักในการแก้ปัญหาทางสังคมจิตวิทยาของเยาวชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์” ใน หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๙๗.

^{๑๖}สุนทร สุภตะโยธิน, *คู่มือสมณศักดิ์ สำหรับผู้บริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ธีรปริษฐ์อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๔๐), หน้า ๔๒.

^{๑๗}กรมการศาสนา, *คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๑.

^{๑๘}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) , “การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา” ใน *บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร:สภค, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๒.

พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ฝุสุสธมฺโม) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การดำเนินการบริหารและปกครองพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด ให้สอดคล้องกับระบบการพัฒนาวัด ที่เอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชน^{๑๙}

พระวิบูลธรรมวาที (วิบูลย์ กลุยาโณ) กล่าวว่า การบริหารวัด หมายถึง การที่เจ้าอาวาสใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการตัดสินใจ ดำเนินงานด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้ประสบผลสำเร็จภายใต้ความร่วมมือทั้งบุคคลภายในวัดและภายนอกวัด^{๒๐}

น้อย ลายคราม และ สุบรรณ จันทบุตร กล่าวว่า การบริหารวัดหมายถึง การใช้ศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การการบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน การงบประมาณ เพื่อให้ได้ผลเต็มที่ และ การใช้ศิลป์ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมืออันจะทำให้การดำเนินงานของวัดบรรลุวัตถุประสงค์^{๒๑}

สรุปว่า การบริหารวัด หมายถึง เจ้าอาวาสใช้ความรู้ ความสามารถ และ ประสบการณ์ในการตัดสินใจเป็นกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากร เงินคน วัสดุ แผนงาน ภายในวัด เพื่อให้งานต่าง ๆ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยใช้ทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการบริหารงานเพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้ประสบผลสำเร็จภายใต้ความร่วมมือทั้งบุคคลภายในวัดและ ภายนอกวัด

^{๑๙}พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ฝุสุสธมฺโม), "การพัฒนาวัดควบคู่กับการจัดการศึกษาสงฆ์: วัดพระปฐมเจดีย์" ใน *วัดพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๓.

^{๒๐}พระวิบูลธรรมวาที (วิบูลย์ กลุยาโณ), "พระสังฆาธิการกับวัด" ใน *ที่ระลึกงานสมโภชฉลองพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๑.

^{๒๑}น้อย ลายคราม และ สุบรรณ จันทบุตร, "การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางในชุมชน" *หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๖๓ - ๑๖๘.

๒.๒.๓ ความสำคัญของการบริหารวัด

การบริหารเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน เพราะนักบริหารมีเทคนิคและวิธีการทำงานไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะการบริหารวัดซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน การบริหารวัดอย่างเป็นระบบระเบียบ จะส่งผลให้วัดร่มรื่นน่าอยู่น่าเข้าไปประกอบกิจการทางศาสนา รวมทั้งเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนที่เข้าไปสัมผัสพบเห็นการบริหารวัดจึงมีความสำคัญ ความสำคัญของการบริหารและการบริหารวัดที่ผู้รู้ได้กล่าวไว้ตามลำดับ ดังนี้

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารวัดไว้ว่า ทำให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นระบบมากขึ้น ทำให้สะดวกในการประสานงาน ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดความประหยัดในการดำเนินงาน สามารถติดตามตรวจสอบการดำเนินงานได้และทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จทุกคนพึงพอใจ^{๒๒}

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) ได้กล่าวถึงการบริหารงานของวัดว่า มีความสำคัญในการทำให้วัดสามารถพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือ ทำให้พระภิกษุสามเณร มีความรู้ความสามารถทำให้พระภิกษุ สามเณร ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ทำให้วัดสามารถทำหน้าที่เผยแผ่วิถีชีวิตที่ประเสริฐสู่สังคม ทำให้ประชาชนรู้สึกาวัดเป็นของชุมชน ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาเล่าเรียน และทำให้วัดมีความร่มรื่นเป็นที่พบปะนันทนาการของประชาชน^{๒๓}

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารวัดไว้ ๓ ประการดังนี้คือ ๑. สามารถสร้างสังคมสงฆ์ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ๒. สามารถสร้างวัดให้เป็นส่วนหนึ่งในการชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องแก่สังคม อีกทั้งทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และ ๓. การบริหารวัดที่มีประสิทธิภาพจะมีความสำคัญต่อการใช้ทรัพยากรทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๒๔}

^{๒๒} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๑.

^{๒๓} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), การเมืองมิใช่เรื่องของสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๑.

^{๒๔} ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคมในหลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑๙.

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า องค์การจะเกิดขึ้น เมื่อคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำงาน เพื่อให้สำเร็จผลในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ถ้าหากงานนั้นจำเป็นต้องอาศัยคนมากกว่าหนึ่งคนให้ช่วยทำกันแล้ว ความจำเป็นที่จะต้องมีการนำก็จะเกิดขึ้นทันที การบริหารจึงมีความจำเป็นสำหรับองค์การทุกขนาด^{๒๕}

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารจัดการวัด เป็นสิ่งสำคัญที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะบทบาทและความสำคัญของการบริหารนั้นมีควมคุ้มกับอารยธรรมและการดำรงชีพของมนุษย์เลยทีเดียว เพราะเมื่อมนุษย์รวมกันอยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่ม มีหัวหน้าปกครองบังคับบัญชา มีการแบ่งงานกันทำตามระดับความรู้ ความสามารถ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างพวกเขาและเผ่าเดียวกัน โดยมีจารีตประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของชนเหล่านั้น^{๒๖}

สรุปว่า ความสำคัญของการบริหารวัดนั้นมีดังต่อไปนี้

๑. ภายในวัดเกิดความสงบเป็นระเบียบเรียบร้อย
๒. วัดจะพัฒนาเป็นไปอย่างมีระบบ
๓. ทำให้มีการใช้ทรัพยากร เช่น บุคลากร เงิน วัสดุ และอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ
๔. ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ต่างๆที่กำหนดและพอใจกับทุกฝ่าย
๕. การบริหารวัดที่ดีย่อมมีการพัฒนาดีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคมส่วนรวม

๒.๒.๔ โครงสร้างการบริหารงานวัด

วัดนั้นมีฐานะเป็นนิติบุคคลคือบุคคลตามกฎหมาย อาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ตามความในมาตรา ๓๑ และมาตรา ๑๙ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองดูแลวัด เจ้าอาวาสมีอำนาจในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและมีหน้าที่ปกครอง ดูแลพระสงฆ์สามเณรภายในวัด

^{๒๕} ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๔.

^{๒๖} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๗.

กรมการศาสนา ได้กล่าวไว้ว่า ในการดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในหมวด ๒ ว่าด้วยการแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ข้อ ๖ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งตามข้อ ๔ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปดังนี้^{๒๗}

- ๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
  - ๒) มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
  - ๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
  - ๔) เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
  - ๕) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบหรือเป็นโรคเรื้อนหรือวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
  - ๖) ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
  - ๗) ไม่เคยต้องถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใดเพราะความผิดมาก่อน
- การแต่งตั้งเจ้าอาวาส ตามกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการในหมวด ๕ ส่วนที่ ๖ เจ้าอาวาส ข้อ ๒๖ ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนดังนี้^{๒๘}

- ๑) มีพรรษาพ้น ๕
  - ๒) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น
- ในส่วนของฝ่ายฆราวาสนั้น จะมีบุคคลทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าอาวาสในการบริหารกิจการของวัดได้แก่ คณะกรรมการ ไวยาวัจกรและศิษย์วัด

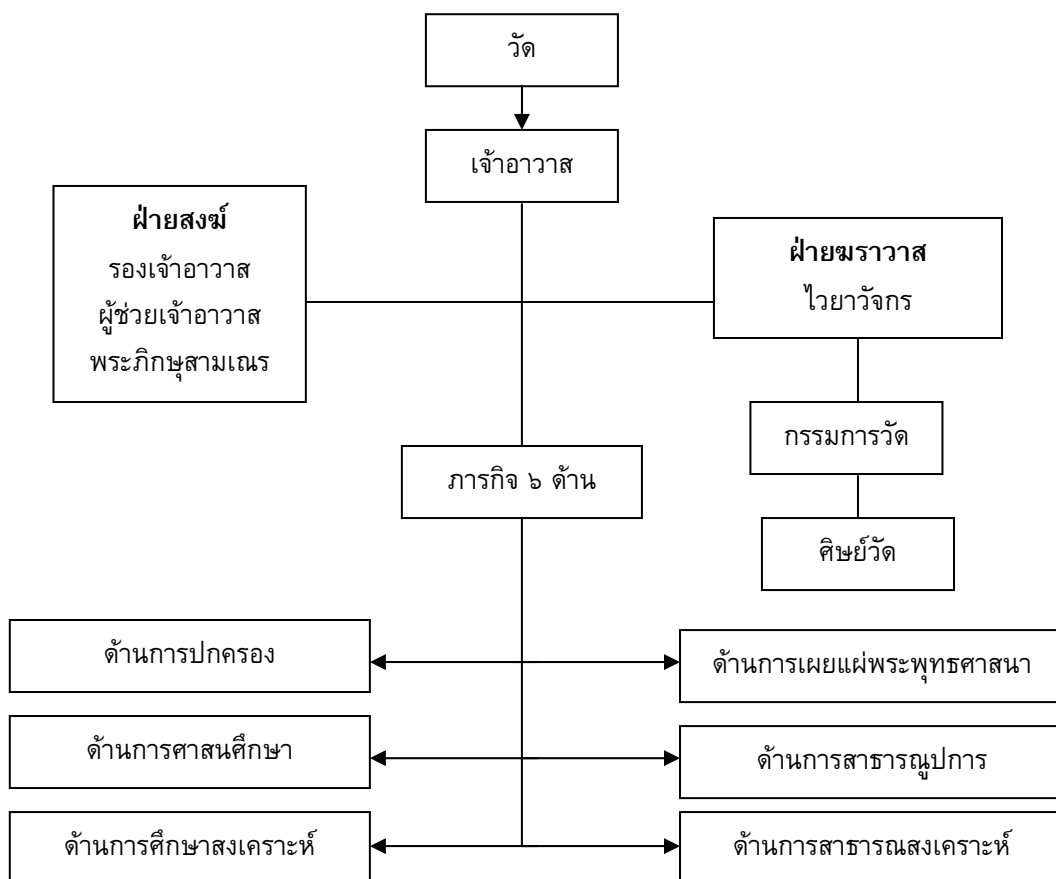
ไวยาวัจกร หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัต และจะมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา จัดการทรัพย์สินของวัดได้ตามที่เจ้าอาวาสได้มอบหนังสือโดยไวยาวัจกรนั้น การแต่งตั้งไวยาวัจกร เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสปรึกษาสงฆ์ในวัด พิจารณาคัดเลือกคฤหัสถ์ผู้มีความรู้คุณสมบัติตามความในข้อ ๖ ให้เจ้าอาวาสแต่งตั้งคฤหัสถ์ผู้นั้นเป็นไวยาวัจกร โดยอนุมัติของเจ้าคณะอำเภอ โดยอาศัยกฎหมายเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร อาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

^{๒๗} กรมการศาสนา, หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบคำสั่งมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒), หน้า ๓๗๓.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗๔.

ส่วนคณะกรรมการจัดการวัดนั้น ได้รับเชิญจากเจ้าอาวาสให้มาเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการวัด เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร คณะกรรมการไวยาวัจกรและศิษย์วัดจะร่วมกันในการบริหารภารกิจของวัดซึ่งมีอยู่ ๖ ประการให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์และนโยบาย ดังแผนภาพที่ ๒.๑^{๒๙}

แผนภาพที่ ๒.๑ โครงสร้างและภารกิจการบริหารวัด

^{๒๙}พระมหาเรีงศักดิ์ สิริภทฺโท (พิมพ์สกุล), “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕), หน้า ๒๖.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ไว้ดังนี้

๒.๓.๑ การปกครองคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์เป็นรูปแบบการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะเกิดขึ้นในสังคมชาวพุทธที่มีรูปแบบ และประวัติอย่างยาวนาน

คำว่า “สงฆ์” ตามความเข้าใจทั่วไปคือ ภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์คือหมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้รู้ตาม

พระสงฆ์ในความหมายพระสูตร หมายถึง ท่านผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแม้เพียงรูปเดียวก็ได้ชื่อว่าเป็นสงฆ์ แต่ในความหมายทางวินัยนั้นท่านหมายเอาภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปจึงได้ชื่อว่า พระสงฆ์^{๓๐} พระสงฆ์เป็นสถาบันบุคคลที่เกิดขึ้นตามการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าผ่านวิธีการอุปสมบทตามที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาต ทำหน้าที่ในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงในปัจจุบัน

๒.๓.๒ ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ตามแบบพระธรรมวินัย

การปกครองคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการปกครองครั้งนั้น คือ พระธรรมวินัยพระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมมาธิปไตย กล่าวคือทรงแสดงธรรมบัญญัติพระวินัย การบริหารจัดการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา และทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระสงฆ์โดยที่พระองค์ทรงเป็นพระธรรมราชา มีพระสาวกเป็นพระธรรมเสนาบดีเป็นผู้ช่วยตามที่ทรงโปรดให้ช่วยพร้อมพระโมคคัลลานะ และพระเถระทั้งหลาย ผู้เป็นสังฆมิตระและสังฆปริณายกเป็นหมู่ๆ ทรงมอบให้สงฆ์เพื่อเป็นสมานสังวาสกัน เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย และต้องมีมติเป็นเอกฉันท์เป็นสำคัญ

๒.๓.๓ ทศนะหลักปราชญ์เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ สุนทร ฌ รั้งษ์ กล่าวไว้ว่า^{๓๑}

๑. สังคมสงฆ์ มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมดหาใช่สงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์เป็นผู้บัญญัติอย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการ

^{๓๐} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), พระสงฆ์กับการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๒(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๘.

^{๓๑} สุนทร ฌ รั้งษ์, สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๐), หน้า ๓๕-๖๐.

บัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทิน และกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใส และเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ดังข้อความว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายด้วยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มเพื่อเกื้อยาก ๑ เพื่อสำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆกรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑”^{๒๒}

๒. ด้านการบริหาร ในสมัยเมื่อยังมีพระสาวกไม่มาก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เองโดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่นพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มมากขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพระพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกอุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มมากขึ้นอีกทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพระพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน กำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับเป็นผู้บริหารงานพระพุทธศาสนา ตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหารคณะสงฆ์โดยรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่มีบัญญัติในพระวินัย แต่ก็มีได้ชัดพระวินัย

๓. ด้านตุลาการ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางราชอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมาวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคมา ป้องกันไม่ให้มีการกระทำ หรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคมา ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีพระธรรมวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักร มีกระบวนการพิจารณาดีหรืออธิกรณ์ และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศสำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจถือว่าไม่ผิด

๒.๓.๔ ลักษณะการใช้อำนาจการปกครองคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

การใช้อำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงวางกรอบเพื่อประโยชน์แก่การปกครอง^{๒๓} จึงทรงบัญญัติไว้ ๑๐ ประการดังนี้

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๗ - ๕๐

^{๒๓} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘-๒๙.

๓. เพื่อข่มบุคคลเพื่อเกื้อยาก
๔. เพื่อการอยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
๕. เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๑๐. เพื่อถือตามพระวินัย

๒.๓.๕ การปกครองคณะสงฆ์ยุคต่อมา

การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัย คือ การปกครองคณะสงฆ์จะยึดถือพระธรรมวินัยเป็นธรรมเนียมการปกครองโดยใช้อำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุน การปกครองคณะสงฆ์ Һามีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อย ในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครอง ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ยกเลิกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ จัดระบบการปกครองใหม่ ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองแบบราชาอาณาจักร มาในสมัยพระบาทสมเด็จพระภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อจัดการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ จึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และถัดมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน^{๓๔}

การปกครองคณะสงฆ์อาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ระบุตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกเป็นประมุขสงฆ์ไทยและสงฆ์อื่น ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย และทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายพระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราชทรงอยู่ในฐานะที่ผู้ใดจะหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายมิได้ โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุด คณะสงฆ์และสามเณรต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานและกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการแต่งตั้ง

^{๓๔} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโต), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

ในการปกครองคณะสงฆ์ แบบแผนการปกครองออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนหลักการกำหนดหน่วยงาน เขตการปกครอง ผู้ปกครองหรือผู้รับมอบหมายงาน หรือผู้มอบหมายงานปฏิบัติงานคณะสงฆ์ และส่วนย่อยๆ ได้แก่ แบบแผนการกำหนดอำนาจหน้าที่ การควบคุม บังคับบัญชา การประสานงาน การตั้งผู้รักษาการแทน และการวางระเบียบการปฏิบัติอื่นๆ

ระเบียบการปฏิบัติปกครองคณะสงฆ์กำหนดให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัด และพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้นๆ โดยมีแบบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค^{๓๔}

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มีมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์กลางรวมอำนาจปกครอง และกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้นของคณะสงฆ์ไทย เป็นศูนย์กลางรวมเขตการปกครอง และ เจ้าคณะส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง โดยกำหนดเขตการปกครอง ได้แก่ เขตการปกครองบังคับบัญชาเจ้าคณะ เจ้าอาวาสและพระภิกษุ สามเณรในนิกายนั้นๆ ในส่วนกลางจะแยกส่วนปกครอง เป็นคณะนิกายเรียกว่า “หน” มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออก และหนใต้ ในส่วนของคณะธรรมยุต เรียกว่า คณะธรรมยุต จะรวมเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค และวัดธรรมยุตเป็นเขตเดียวกัน

การปกครองสงฆ์ในส่วนกลาง ได้แก่ เจ้าคณะหนใหญ่ ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการในส่วนกลาง เป็นผู้ประสานงานกับสมเด็จพระสังฆราช มีมหาเถรสมาคม เป็นหน่วยงานในส่วนกลางและประสานงานกับเจ้าคณะในส่วนภูมิภาค ปฏิบัติหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน เรียกว่า หน มีเจ้าคณะหนใหญ่ ๕ หน คือ

๑. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
๒. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ
๓. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก
๔. เจ้าคณะใหญ่หนใต้
๕. เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาค การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้กำหนดส่วนหลักไว้อย่างชัดเจนในมาตราของพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้จัดเขตการปกครองออกเป็นภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล จำนวนตำบล และเขตปกครองให้เป็นไปตามกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม ส่วนมาตรฐาน ๒๒ กำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับชั้น คือ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะ

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑.

จัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบลเป็น ผู้ช่วย เจ้าคณะชั้นนั้นๆ ด้วยก็ได้

พระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ทุกตำแหน่ง เรียกว่าพระสังฆาธิการเป็นภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดทางคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจเต็มแบบรวมตำแหน่งซึ่งนอกเหนือจากตำแหน่งดังกล่าวข้างต้นแล้วยังรวมไปถึงเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะ และ เจ้าอาวาสเป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มกฎหมาย และควบคุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด

๒.๓.๖ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง

กฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ ๒๓ (๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ส่วนกลางได้กำหนด ข้อที่ ๕ วิธีดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม วิธีดำเนินการด้านการศึกษาและด้านการศึกษาสงเคราะห์ วิธีดำเนินการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีดำเนินการด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ และการพระพุทธศาสนาให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม

ข้อที่ ๖ เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ ตามข้อ ๔ ให้เจ้าคณะใหญ่ ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์^{๓๖} ดังนี้

๑. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑ ภาค ๒ ภาค ๓ ภาค ๑๓ ภาค ๑๔ และภาค ๑๕

๒. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔ ภาค ๕ ภาค ๖ และภาค ๗

๓. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๘ ภาค ๙ ภาค ๑๐ ภาค ๑๑ และภาค ๑๒

๔. เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๖ ภาค ๑๗ และภาค ๑๘

๕. เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต ทุกภาค

ข้อ ๗ เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตหนของตน ดังนี้

๑. ดำเนินด้านการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายกฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

^{๓๖} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๓-๑๘๕.

๒. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณสุขการ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓. วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

๔. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

๕. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุ สามเณรผู้ อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ใน บังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖. ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๗. ในเมื่อไม่มีเจ้าคณะใหญ่ หรือเจ้าคณะใหญ่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม รักษาการแทนเจ้าคณะใหญ่

ในกรณีที่ไม่มีเจ้าคณะใหญ่ เมื่อได้ปฏิบัติตามความในวรรคต้นแล้ว ให้ดำเนินการเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่ภายในเวลาไม่เกิน ๑ ปี ให้ผู้รักษาการแทน เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าคณะใหญ่

๘. เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ ให้มีเลขานุการเจ้า คณะใหญ่ ๒ รูป ทำหน้าที่การเลขานุการ

๒.๓.๗ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค แบ่งการปกครองเป็นระดับชั้น

๑. **เจ้าคณะภาค** มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน^{๓๗} ดังนี้

๑.๑ ดำเนินด้านการปกครองคณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๑.๒ ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณสุขการ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๑.๓ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้น จังหวัด

๑.๔ แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๕.

๑.๕ ควบคุมผู้บังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรือ อยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๑.๖ ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๒. เจ้าคณะจังหวัด หมายถึง เจ้าคณะกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะจังหวัด นอกจากกรุงเทพมหานคร รวมถึงรองเจ้าคณะจังหวัด หมายถึง รองเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร และรองเจ้าคณะจังหวัดนอกจากกรุงเทพมหานคร

เจ้าคณะจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดของตน^{๓๔} ดังนี้

๒.๑ ดำเนินด้านการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒.๒ ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๒.๓ ระเบียบอริการณ วิวินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัย ข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะอำเภอ

๒.๔ แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

๒.๕ ควบคุมผู้บังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๒.๖ ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ข้อ ๑๖ ในเมื่อไม่มีเจ้าคณะจังหวัด หรือเจ้าคณะจังหวัด ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้เจ้าคณะภาคแต่งตั้งรองเจ้าคณะจังหวัดรักษาการแทนเจ้าคณะจังหวัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะจังหวัด หรือรองเจ้าคณะจังหวัดไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งให้เห็นสมควรรักษาการแทนเจ้าคณะจังหวัดแล้วรายงานให้เจ้าคณะใหญ่ทราบ

ในกรณีที่ไม่มีเจ้าคณะจังหวัด เมื่อได้ปฏิบัติตามวรรคต้นแล้ว ให้เจ้าคณะภาคดำเนินการเพื่อมีการแต่งตั้ง เจ้าคณะจังหวัดภายในเวลาไม่เกิน ๑ ปี ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะจังหวัดมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าคณะจังหวัด

รองเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าคณะจังหวัดมอบหมาย

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๖-๑๔๗.

เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดและรองเจ้าคณะจังหวัด ให้มีเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด และเลขานุการรองเจ้าคณะจังหวัด ทำหน้าที่การเลขานุการ

๓. เจ้าคณะอำเภอ หมายถึง เจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานคร เจ้าคณะอำเภอ ในจังหวัดนอก จากกรุงเทพมหานคร

รองเจ้าคณะอำเภอ หมายถึง รองเจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานครและรองเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนอกจากกรุงเทพมหานคร เจ้าคณะอำเภอมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอของตน^{๓๙} ดังนี้

๓.๑ ดำเนินด้านการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๓.๒ ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓.๓ ระวังอธิการณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะตำบล

๓.๔ แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

๓.๕ ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุ สามเณรผู้ อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๓.๖ ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ในเมื่อไม่มีเจ้าคณะอำเภอ หรือเจ้าคณะอำเภอไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้เจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้งรองเจ้าคณะอำเภอรักษาการแทนเจ้าคณะอำเภอ ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ หรือรองเจ้าคณะอำเภอไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งที่เหมาะสมรักษาการแทนเจ้าคณะอำเภอ แล้วรายงานให้เจ้าคณะภาคทราบ

ในกรณีที่ไม่มีเจ้าคณะอำเภอ เมื่อได้ปฏิบัติตามวรรคต้นแล้ว ให้เจ้าคณะจังหวัดดำเนินการเพื่อมีการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอภายในเวลาไม่เกิน ๑ ปี ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะอำเภอมีอำนาจเจ้าที่เช่นเดียวกับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าคณะอำเภอมอบหมาย เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะอำเภอ ให้มีเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ และเลขานุการรองเจ้าคณะอำเภอ ทำหน้าที่การเลขานุการ

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๗-๑๘๘.

๔. เจ้าคณะตำบล หมายถึง เจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานคร และเจ้าคณะตำบลในจังหวัดนอกจากกรุงเทพมหานคร รวมถึง รองเจ้าคณะตำบลที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายแพ่ง ศาสนา คดี ประมวลกฎหมายนี้ กฎหมายแพ่ง ศาสนา คดี อื่น ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้หมายถึงเจ้าคณะแขวงและรองเจ้าคณะแขวง

เจ้าคณะตำบลมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน^{๙๐} ดังนี้

๔.๑ ดำเนินด้านการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายแพ่ง ศาสนา คดี ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๔.๒ ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๔.๓ ระวังอธิการกรรม วิจัยการลงนาคกรรม วิจัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าอาวาส

๔.๔ แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

๔.๕ ควบคุมและบังคับบัญชาเจ้าอาวาสและพระภิกษุ สามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรือ อยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๔.๖ ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

ในเมื่อไม่มีเจ้าคณะตำบล หรือเจ้าคณะตำบลไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้เจ้าคณะอำเภอแต่งตั้งรองเจ้าคณะตำบลรักษาการแทนเจ้าคณะตำบล ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะตำบลหรือรองเจ้าคณะตำบลไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งที่เห็นสมควรรักษาการแทนเจ้าคณะตำบล แล้วรายงานให้เจ้าคณะจังหวัดทราบ

ในกรณีที่ไม่มีเจ้าคณะตำบล เมื่อได้ปฏิบัติตามวรรคต้นแล้ว ให้เจ้าคณะอำเภอดำเนินการเพื่อมีการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลภายในเวลาไม่เกิน ๑ ปี ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะตำบลมีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าคณะตำบลมอบหมายเพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะตำบลให้มีเลขานุการเจ้าคณะตำบล ทำหน้าที่การเลขานุการ

๕. เจ้าอาวาส หมายถึง มีอำนาจสูงสุดภายในวัด คือ เจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ ตามกฎหมายแพ่ง ศาสนา คดี เจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอันยิ่งใหญ่ เพราะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองวัด และเป็นผู้แทนวัดเนื่องจากวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงมีฐานะเป็นพนักงานตามความ

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๙.

ในประมวลกฎหมายอาญามาตราตรา ๔๕ กล่าวว่า “ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกร เป็นพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่ง^{๔๑} และนอกจากนั้น เจ้าอาวาสยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพุทธศาสนิกชนให้มากที่สุด ที่จะช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนา ปลุกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน ดังที่กล่าวว่า พระสังฆาธิการ คือ ผู้ปกครองสงฆ์ ซึ่งตามกฎหมายมหาเถรสมาคมกำหนดให้มีจำนวน ๑๑ อันดับ นั้น^{๔๒}

พระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ คือ เจ้าอาวาสนับเป็นพระสังฆาธิการที่มีความสำคัญมากที่สุดมีความรับผิดชอบสูงสุด ด้วยเหตุผล

๑. เจ้าอาวาสเป็นผู้ใกล้ชิดพระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา ประชาชนและเด็กเล็กรู้จักพื้นฐานของบุคคลเหล่านั้นดีกว่าใครๆ อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ทางพระพุทธศาสนา ทั้งดี และร้ายย่อมเข้าใจปัญหาต่างๆ และหาหนทางแก้ไขปัญหาได้ง่าย

๒. ตำแหน่งเจ้าอาวาสนั้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญของตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ ทุกตำแหน่งเป็นเครื่องพิสูจน์ และรับรองความสามารถของตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ทั้งหลาย ได้อย่างดี คือถ้าเป็นเจ้าอาวาสได้ดี ก็จะหวังเป็นเจ้าคณะตำบล หรือเจ้าคณะต่างๆ ได้ดี

ดังนั้น กฎหมายคณะสงฆ์จึงได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘^{๔๓} ดังนี้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

๑. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
๒. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
๓. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๔. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

^{๔๑}สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ, หน้า ๘๙.

^{๔๒}พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน), ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗๕.

^{๔๓}กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๙-๑๐.

หน้าที่เจ้าอาวาสดังกล่าวในมาตรา ๓๗ นี้เป็นหน้าที่โดยภารวมลักษณะงานอย่างกว้างๆ มิได้ชี้ชัดถึงวิธีการปฏิบัติแต่อย่างใด เพราะวิธีการปฏิบัตินั้น ได้กำหนดโดยลักษณะงานออกเป็น ๔ อย่าง^{๔๔} คือ

๑. หน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ได้แก่

๑.๑ การบำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การก่อสร้างการบูรณปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงตกแต่ง การกำหนดแบบแปลนแผนผัง ซึ่งล้วนเป็นงานที่ต้องทำด้วยแรงงานแรงงาน และแรงความคิดอันเป็นส่วนสร้างสรรค์ และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ศาสนสถานและศาสนวัตถุของวัดวาอารามต่างๆ จักได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปด้วยดีด้วยอำนาจหน้าที่เจ้าอาวาสข้อนี้

๑.๒ การจัดการของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การจัดการของวัดตามหน้าที่ผู้ปกครองวัด และหน้าที่จัดการวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี กิจการเหล่านี้ เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปด้วยดี คือ เป็นไปถูกต้องตามระเบียบแบบแผน หรือจารีตว่าด้วยการนั้น

๑.๓ การจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การดูแลรักษาการใช้จ่าย การจัดทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนการทำบัญชี ทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนสมบัติของวัดที่ตนเป็นเจ้าอาวาส ให้เป็นไปด้วยดี คือ ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

๒. หน้าที่ในการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด ได้แก่

๒.๑ การปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด หมายถึง การคุ้มครองปกป้องรักษาให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ผู้มีที่อยู่หรือพำนักอยู่อาศัยในวัดนั้น ให้อยู่ด้วยความผาสุกให้ความอนุเคราะห์ในส่วนที่อยู่อาศัย และปัจจัยพอสมควร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ดังกล่าวด้วยพรหมวิหารธรรมตามควรแก่เหตุ

๒.๒ การสอดส่องบรรพชิต และคฤหัสถ์ หมายถึง การตรวจตราและเอาใจใส่ดูแลประพฤติปฏิบัติตนของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย รวมถึงควบคุม และบังคับบัญชาบรรพชิต และคฤหัสถ์ดังกล่าวให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง มหาเถรสมาคม และรวมถึงการกล่าวแนะนำชี้แจง เกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งวัด และพระศาสนาอันเป็นส่วนรวม

^{๔๔} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโต), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓-๓๔.

๓. หน้าที่เป็นธรรมาธิการศึกษาและอบรม

๓.๑ การจัดการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกบาลี และแผนกธรรม หรือเฉพาะแผนกใดแผนกหนึ่ง ซึ่งยึดตามแบบจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบมาโดยตรงได้แก่ การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม หรือการให้ภิกษุสามเณรไปเรียนที่วัดใกล้เคียง ซึ่งมีสำนักศาสนศึกษาดังกล่าว

๓.๒ การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย หมายถึง การจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตตามวิธีการที่กำหนดในคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่องให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. ๒๕๒๘ และการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่คฤหัสถ์ในรูปแบบอื่นๆ รวมถึงการฝึกอบรมระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เช่น การทำวัตรเป็นประจำ การฝึกซ้อม สวดมนต์ ฝึกซ้อมเรื่องสังฆกรรม และพิธีกรรมทางพระศาสนา ตลอดจนจนถึงการฝึกอบรมการปฏิบัติศาสนกิจของคฤหัสถ์ เช่น การทำวัตรสวดมนต์ประจำวันพระ การสมาทานอุโบสถ และปฏิบัติศาสนพิธีอื่นๆ

๔. หน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลนั้น เป็นหน้าที่เชื่อมโยงผูกพันกับสังคมทั้งส่วนในวัดและนอกวัด และเป็นหน้าที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งพอแยกได้โดยลักษณะ คือ

๔.๑ การอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่ขอใช้วัดเป็นที่บำเพ็ญกุศลทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม

๔.๒ อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดเอง ทั้งที่เป็นการประจำและเป็นการจร

๔.๓ อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด แต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด

๔.๔ การสร้างสถานที่ เพื่อที่จะได้อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาเผาศพ ศาลาพักรักษาหรือศาลาบำเพ็ญกุศล และเป็นที่เก็บศพ เป็นต้น

อำนาจของเจ้าอาวาส

อำนาจของเจ้าอาวาส หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปการะแก่การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาสเพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปด้วยดี เป็นสิ่งที่มีคู่กับหน้าที่เจ้าอาวาส มีไว้เพื่อใช้บังคับบัญชาผู้อยู่ในบังคับบัญชา โดยเฉพาะเกี่ยวกับบรรพชิต และคฤหัสถ์ที่พำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ดังในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจ^{๔๕} ดังนี้

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖-๓๗.

๑. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

๒. สั่งให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

๓. สั่งให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้น ประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

นอกจากอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามกฎหมายคณะสงฆ์ดังกล่าวแล้ว^{๔๖} ได้กล่าวถึงบทบาทความรับผิดชอบของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสว่า ต้องพัฒนาท้องถิ่นในการเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนด้วย ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นก็ต้องเริ่มที่เจ้าอาวาสต้องควบคุมบรรยากาศในวัดให้ร่มรื่นด้วยเมตตา สัจจะ สามัคคี คนในวัดรักกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน ประองตองต่อกัน นอกจากนั้น พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน)^{๔๗} ยังได้กล่าวว่า ในส่วนสภาพวัดเจ้าอาวาสก็ต้องจัดวัดให้เป็นศาสนสถาน คือเป็นที่บำเพ็ญกิจทางศาสนา เป็นบุญสถาน คือเป็นสถานที่นาคบ่าเพ็ญกุศลเป็นศึกษาสถาน คือให้เป็นที่ศึกษาเล่าเรียน อบรมเป็นธรรมสถาน คือจัดเป็นสถานที่ประสิทธิ์ประสาทคุณงามความดี ดังนั้นภายในวัดจึงต้องมีบรรยากาศแห่งศาสนกิจอยู่ตลอดเวลา เช่น มีการไหว้พระ มีการสวดมนต์ มีการเข้าทำสังฆกรรมเป็นประจำตามพระธรรมวินัย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึงความหมายการปกครองคณะสงฆ์ หรือการบริหารคณะสงฆ์ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกลงในเชิงปฏิบัติ ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

^{๔๗} พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน), วัดจะช่วยชาวบ้านได้อย่างไร, การแสวงหาเส้นทาง การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, พ.ศ ๒๕๒๖, หน้า ๓๙-๔๒,

ใช้อาณูญา และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง^{๔๔}

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวินัย คงคปญโญ) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นฐานะหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา มี ๖ ด้าน คือ ๑. ด้านการปกครอง ๒. ด้านการศาสนศึกษา ๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕. ด้านการสาธารณูปการ ๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์^{๔๕}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน ดังนี้

๑) ด้านการปกครอง งานปกครองของสงฆ์ อาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ดังนี้ มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม และกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและหมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

๒) ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะ ซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือการศึกษาธรรมบาลี ซึ่งปัจจุบันได้จำแนกเป็นสองส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสุนน

๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติ ตามนโยบายของรัฐบาล

^{๔๔}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

^{๔๕}พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวินัย คงคปญโญ), การคณะสงฆ์ และการพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

๕) **ด้านการสาธารณูปการ** เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแล บำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด

๖) **ด้านการสาธารณสงเคราะห์** เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลนวัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๕๐}

สรุปว่า การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ คือ การที่พระสังฆาธิการได้ดำเนินการบริหารกิจการของพระศาสนาที่ถือเป็นฐะหน้าที หรือภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติมี ๖ ประการ คือ ด้านการปกครองหรือการควบคุม และส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์นั้นต้องดำเนินไป อาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และกฎหมายเถรสมาคมว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒๓) พ.ศ.๒๕๔๑

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่ามีผู้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการไว้ดังนี้

๒.๔.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ

คำว่า พระสังฆาธิการ มาจากคำว่า “สังฆ” และ“อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการแปลตามรูปศัพท์ว่า พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ หรือพระภิกษุผู้ทำงานใน

^{๕๐}สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, *สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน*, ม.ป.ป., หน้า ๒๐.

คณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่งจึง หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์^{๕๑}

พระสังฆาธิการ เป็นนามบัญญัติ อาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน คือ บริหารการคณะสงฆ์ และการพระศาสนาตามที่กำหนดใน ๔ องค์การเดิม แต่มิได้จัดเป็นองค์การ ซึ่งเป็นตัวองค์กรบริหาร คงยึดเอาเฉพาะลักษณะงานในองค์การนั้นๆ เปลี่ยนเรียกว่า "การ" กล่าวคือ

๑. ด้านการรักษาความเรียบร้อยดีงาม (เดิมคืองานในองค์การปกครอง)
๒. ด้านการศาสนศึกษา (เดิมคืองานในองค์การศึกษา)
๓. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (เดิมคืองานในองค์การเผยแผ่)
๔. ด้านการสาธารณูปการ และ
๕. เพิ่มด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์เข้า พร้อมทั้งเอาการนิคมกรรม (เดิมคือการวินิจฉัยอธิกรณ์) รวมเข้าอยู่ในอำนาจหน้าที่เจ้าคณะชั้นนั้นๆ เพื่อมิให้เกิดความถ่วงดุลแห่งอำนาจดัง เช่น กฎหมายฉบับเดิม เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมได้กำหนดให้มีรองเจ้าคณะ เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะในชั้นนั้นๆ อีกส่วนหนึ่ง แม้ในสวนวัด ก็ให้มีรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เพื่อเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ

จากความหมายข้างต้น พระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ โดยกำหนดตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ได้แก่ ระดับ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมีอำนาจเต็มตามที่ตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่งของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ในหมู่บ้าน และในชุมชน โดยใช้หลักพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา

๒.๔.๒ ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและในวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุม และส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงามของ

^{๕๑}สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ, การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนาโครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

คณะสงฆ์ จัดการและพัฒนา ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุและสามเณร ดูแลให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้ภิกษุและสามเณรมีจริยาวัตรตรงงาม ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุและสามเณรไม่ให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษา จัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการอบรมศึกษาสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้สะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ระบุถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการว่า พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องด้วยพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพ และเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๒}

พระสงฆ์กับการบริหารจัดการ ถือว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าพระสงฆ์จะทำอะไรเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในวัดหรือนำพาพุทธศาสนิกชนทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ พระสงฆ์มีบทบาทเป็นอย่างยิ่งเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพระสงฆ์มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด สามารถให้ความรู้ที่ตนเองได้ศึกษามาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา และสังคมประเทศชาติ^{๕๓}

ดังนั้นพระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติตามภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรือง และสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนา และสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

^{๕๒} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐. หน้า ๑๒.

^{๕๓} สิริวัฒน์ ศรีเครือตง, “พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ” ใน รวบรวมบทความ **สารนิพนธ์พุทธศาสนกรมหาบัณฑิต ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๖.

๒.๔.๓ การแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ การแต่งตั้งและถอดถอน มีดังต่อไปนี้^{๕๔}

คุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ ไว้ ๗ ประการดังนี้

- (๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
  - (๒) มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
  - (๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
  - (๔) เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
  - (๕) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
  - (๖) ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
  - (๗) ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน
- การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามกฎหมายเถรสมาคม มีดังนี้

๑. การแต่งตั้งตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๓๐ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม

๒. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๒๐ และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ หรือเป็นพระราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอก หรือเป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะภาค เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ เสนอมหาเถรสมาคมพิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคมเจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ ในกรณีที่รองเจ้าคณะภาคพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้รองเจ้าคณะภาค ซึ่งได้รับแต่งตั้งแทน อยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

^{๕๔} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐๓.

๓. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ หรือเป็น พระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

๔. ในการแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วมีพรรษาพ้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยคในการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใดให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะภาค เพื่อพิจารณาแต่งตั้งโดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

๕. ในการแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๕ กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือเป็นพระภิกษุผู้มีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรม หรือเป็นนักธรรมชั้นเอก ในการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนา และรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

๖. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามราษฎร์ ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๕ และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้นในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ไม่มีรองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า ๓ รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง

ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนั้นดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้งในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสวัดนั้น

พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

๗. การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งคือ มีพรรษาพ้น ๑๐ เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก

ส่วนพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือ มีพรรษาพ้น ๑๐ เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอกไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นโทไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วแต่กรณี เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อให้มหาเถรสมาคมพิจารณา

ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการ ในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติแล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตามมติมหาเถรสมาคม

การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการย่อมพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีถึงมรณภาพ หรือพ้นจากความ เป็นพระภิกษุ หรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่ หรือยกเป็นกิตติมศักดิ์ หรือรับตำแหน่งหน้าที่เจ้าคณะหรือรองเจ้าคณะอื่น หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ หรือถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ หรือถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่^{๕๕}

ข้อ ๓๗ พระสังฆาธิการรูปใดประสงค์จะลาออกจากตำแหน่งหน้าที่ก็ย่อมทำได้ เมื่อผู้มีอำนาจแต่งตั้งได้พิจารณาอนุญาตแล้ว จึงเป็นอันพ้นจากตำแหน่งหน้าที่

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๒.

๒.๔.๔ เจ้าอาวาส

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายโดยสรุปจากกฎหมายมหาชนฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ไว้ว่า เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับวัด มีคุณสมบัติทั่วไปดังนี้

- ๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
- ๒) มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
- ๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
- ๔) เป็นผู้ฉลาดมีความสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
- ๕) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรค ระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
- ๖) ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อนและ
- ๗) ไม่ถูกถอดถอน หรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน^{๕๖}

กรมการศาสนา ได้นิยามความหมายของตำแหน่ง เจ้าอาวาส หมายถึง พระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำและมีหน้าที่บริหารกิจการต่างๆ ของวัด ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของวัด^{๕๗}

พระมหาทงชัย อธิปัญญา (บูรณพิสุทธ์) กล่าวถึงความหมายของเจ้าอาวาสในพระไตรปิฎกคอมพิวเตอร์(Bud sir) ว่าเป็นคำที่แปลมาจากภาษาบาลีว่า “อาวาสโก” แปลว่าภิกษุอยู่ในอาวาส หรือภิกษุเจ้าถิ่น ซึ่งหมายถึง ภิกษุที่อยู่ในวัดนั้น ๆ แต่จะแปลว่าเจ้าอาวาสก็ได้ แต่แม้ว่าจะแปลเช่นนั้นก็มีความหมายเดียวกันนี้ ดังนั้น คำว่า เจ้าอาวาสที่ปรากฏในพระไตรปิฎก จึงหมายถึงภิกษุอยู่ในอาวาส หรือภิกษุผู้เป็นเจ้าของที่อาศัยอยู่ในวัดนั้น ๆ ซึ่งแตกต่างจากความหมายในปัจจุบันที่หมายถึง พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ซึ่งได้รับแต่งตั้งโดยถูกต้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายมหาชน^{๕๘}

บุญช่วย จันทรเฝ้า ได้นิยามความหมายของตำแหน่ง เจ้าอาวาส หมายถึง พระสังฆาธิการระดับวัด มีหน้าที่เป็นผู้นำ ผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแลและนำเสนอพระภิกษุ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้อยู่ในศีลธรรมอันดีมีความสมัคปรสามัคคี

^{๕๖} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา ๒๕๔๒), หน้า ๔๐๒.

^{๕๗} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒ ก.), หน้า ๒.

^{๕๘} พระมหาทงชัย อธิปัญญา (บูรณพิสุทธ์), บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองในเขตบางรักกรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

ปรองดองกันและร่วมกันปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ เพื่อให้วัดเป็น ศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษา อบรมศีลธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรมคือวิปัสสนา กรรมฐานแก่ชุมชน และสาธุชนอย่างแท้จริง^{๕๙}

สรุปว่า เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ ระดับวัด มีคุณสมบัติและความสามารถในการปกครองคณะสงฆ์ บุคลากรภายในวัด และเป็น ผู้นำในการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

๒.๔.๕ อำนาจของเจ้าอาวาส

อำนาจเจ้าอาวาส หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปการะแก่การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส เพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปด้วยดี เป็นสิ่งที่มีคู่กับหน้าที่เจ้าอาวาส มีไว้เพื่อใช้บังคับบัญชาผู้อยู่ ในบังคับบัญชาโดยเฉพาะเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ดังที่ท่านผู้รู้ได้กล่าวไว้ ดังนี้

พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน) ได้กล่าวถึงบทบาทความรับผิดชอบของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสว่า ต้องช่วยพัฒนาท้องถิ่นในด้านการเสริมสร้าง คุณธรรมให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนด้วย ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นก็ต้องเริ่มที่เจ้าอาวาส ต้องคุมบรรยากาศในวัดให้หอมห่มด้วยเมตตา สัจจะ สามัคคี คนในวัดรักกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน ปรองดองกัน นอกจากนั้น^{๖๐}

พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน) ยังได้กล่าวว่า ในส่วนสภาพวัด เจ้าอาวาสก็ต้องจัดวัดให้เป็นศาสนสถาน คือเป็นที่บำเพ็ญกิจทางพระพุทธศาสนา เป็นบุญสถาน คือเป็นสถานที่ในการบำเพ็ญกุศล เป็นศึกษาสถาน คือเป็นที่ให้การศึกษาเล่าเรียน อบรมเป็นธรรมสถาน คือเป็นสถานที่ในทางประสิทธิ์ประสาทคุณงามความดี^{๖๑}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึงอำนาจเจ้าอาวาสไว้ ดังนี้

๑) ห้ามบรรพชิต และคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัย ในวัด

^{๕๙} บุญช่วย จันทร์เข้า, พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขต การปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ กศม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๙๐.

^{๖๐} พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน), ธรรมญาณนิพนธ์: ๑๐๐ ปีพระพุทธวรญาณ, หน้า ๕๒ - ๕๓.

^{๖๑} พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน), การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, อ้างถึงใน พระปลัดเกียรติศักดิ์ หนูดีโร (สินทวิวรกุล), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะ สงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา), หน้า ๑๔.

๒) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาส ออกไปเสียจากวัด

๓) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือฟ้านกอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บน หรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมต้องมีบรรยากาศแห่งศาสนกิจอยู่ตลอดเวลา เช่น มีการไหว้พระ มีการสวดมนต์ มีการทำสังฆกรรมเป็นประจำตามพระวินัย^{๒๒}

สรุปว่า พระสังฆาธิการ คือ พระภิกษุผู้มีอายุพรรษาและเป็นผู้มีความสามารถในการบริหารอันเป็นความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆจนได้รับการยอมรับเชื่อถือจากคณะสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาทั่วไป ให้เป็นผู้รับผิดชอบงานคณะสงฆ์ในด้าน ๆต่าง ๆอันเหมาะสมต่อความรู้ความสามารถของพระภิกษุสงฆ์รูปนั้น ๆ โดยมีการพิจารณากันกรองด้วยระบบแห่งพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎมหาเถรสมาคม ซึ่งถือว่าเป็นการกลั่นกรองที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุม ซึ่งเป็นการพิจารณาอันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในวงการคณะสงฆ์

จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ที่ตราขึ้นเพื่อกำหนดบทบาทของพระสงฆ์และวัดให้ดำเนินบทบาทเป็นไปตามพระธรรมวินัยและให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงสรุปได้ว่าบทบาทพระสงฆ์นั้นมี ๖ ด้านหลัก คือ (๑) ด้านการปกครอง (๒) ด้านการศึกษา (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) ด้านการสาธารณูปการ (๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในรายละเอียด ดังนี้^{๒๓}

๑. ด้านการปกครอง

การปกครอง หมายถึง การควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่าการปกครอง แปลว่า การควบคุมดูแล รักษา ควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ท่านควรจะอยู่ ด้วยเหตุนี้ พระสังฆาธิการจึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชนอกจากนั้นพระสังฆาธิการยัง

^{๒๒} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คุงคปญฺโณ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๓๖ – ๓๗.

^{๒๓} พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.๒๕๐๕. ราชกิจจานุเบกษา, (เล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๑๑๕, ๒๕๐๕), หน้า ๑ – ๙.

จะต้องทำหน้าที่ระงับอธิการณ์ วิวินิจฉัยการลงนิคหกรรม การวินิจฉัยลงข้ออุทธรณ์คำสั่ง ตลอดจนถึงการควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุ สามเณรผู้อยู่ใต้เขตปกครองของตนที่แจ่ง และแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยพร้อมทั้งการตรวจตรา การประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๒๔}

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า งานปกครองเป็นงานนำเป็นงานหลักซึ่งกว้างขวางยิ่งใหญ่มากและละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใดงานอื่นๆ ก็จะต้องดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่นๆ ก็จะต้องดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน^{๒๕}

ซึ่งผู้ปกครองวัดก็คือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๑ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ต่อการพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะจะต้องปกครอง คำว่า “วัด” มีความหมาย ๒ ประการ คือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งพระพุทธศาสนาทั้งปวง และหมายถึงแหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระพุทธศาสนา ๕ ประการ คือ

๑. ศาสนสถาน ได้แก่ พื้นที่ตั้งของวัด และบริเวณวัด มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเหมาะสมที่จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความวิเวก ความสงบ

๒. ศาสนวัตถุ ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง เป็นเสนาสนะต่างๆ เป็นปูชนียวัตถุปูชนียสถาน ที่แสดงถึงความถูกต้อง เรียบร้อยนำไปสู่ความสงบสุข

๓. ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุ สามเณรที่มีลักษณะเป็นสมณะ ตั้งอยู่ในศีล จารวัตร บำเพ็ญหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติแนะนำสั่งสอนเพื่อความสงบสุข บำเพ็ญสังฆมสังเคราะห์ตามสมณวิสัย ศิษย์วัดที่มีลักษณะเป็นพุทธมามกะ ตลอดจนทายาททายิกาที่มีแนวแห่งความเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่มีความมั่นคงในพระพุทธศาสนาพอสมควร

๔. ศาสนธรรม ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณีทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงคำสั่งสอน และแนวปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูและศึกษาเล่าเรียนด้วยความเลื่อมใสในคุณค่าเป็นที่พึงพอใจ

๕. ศาสนกิจ ได้แก่ งานต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่หรืองานเสริมสร้างความบริสุทธิ์ ความมั่นคงของสังฆมณฑล เพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีของพระพุทธศาสนา

เจ้าอาวาสมีภาระหน้าที่ที่จะต้องบริหารส่วนประกอบที่สำคัญ ของพระพุทธศาสนาทั้ง ๕ นี้ไปพร้อมๆ กัน ด้วยความรับผิดชอบ โดยใช้นโยบายที่สุขุมรอบคอบ

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๕.

^{๒๕} พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินฺโน), ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปี พระพุทธวราญาณ, หน้า ๕๒-๕๓,

เหมาะกับกาลเทศะ และสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ภารกิจที่เจ้าอาวาสจะต้องให้ความสนใจเอาใจใส่เป็นพิเศษ คือ การบริหารศาสนบุคคล โดยเริ่มจากงานปกครองพระภิกษุ สามเณรในวัด พื้นที่เป็นเบื้องต้น

นอกจากนั้น จากภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสทั้ง ๕ ประการ ดังกล่าวแล้ว เจ้าอาวาสยังมีภาระหน้าที่สำคัญ ตามพุทธประสงค์ คือ การช่วยพัฒนาท้องถิ่นด้วย เพราะปัจจุบันประชาชนนับถือพระภิกษุที่ประพฤติถูกต้องมีน้อย นับที่พระที่ผิดมากกว่า การนับถือพระถูกต้องจะต้องนับถือที่ท่านใช้ชีวิตของท่านตามพุทธบัญญัติ

การที่พระสงฆ์จะมีบทบาทต่อสังคมนั้นคุณภาพของพระสงฆ์เป็นสิ่งสำคัญมาก ปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติ และความสามารถในการสอนการเผยแผ่ธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในด้านคุณธรรม และด้านสติปัญญา และสูญเสียความศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารปกครอง และการดูแลพระสงฆ์เป็นเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมคู่กันก็คือระบบการกลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบการกลั่นกรองมีไว้สำหรับบุคคลที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลารสำหรับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว อันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นเมื่ออยู่แล้วตามพระธรรมวินัย โดยอุปัชฌาย์เป็นผู้มอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่ กลั่นกรอง และกล่อมเกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ขั้นต้นก่อนสำคัญกว่านั้นคือการกล่อมเกล่าในด้านความประพฤติ ความรู้ ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญงอกงามทั้งในคุณธรรมและปัญญา แม้คณะสงฆ์จะไม่มีระบบการกลั่นกรองแต่ถ้ามีระบบกล่อมเกล่าที่ดีก็ยังมีหลักประกันว่าผู้ที่เข้ามาบวชเป็นพระจะได้รับการศึกษาอบรมให้เป็นพระที่ดี สามารถทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยได้ ทั้งนี้คณะสงฆ์จะต้องสร้างระบบกล่อมเกล่าที่ดี ได้แก่ ระบบกล่อมเกล่าที่ไม่เป็นทางการก็คือ การดูแลเอาใจใส่ที่อุปัชฌาย์อาจารย์พึงมีต่อศิษย์ ส่วนระบบที่เป็นทางการก็คือระบบการศึกษาด้านปริยัติธรรมของพระสงฆ์^{๖๖} นอกจากนี้ การศึกษาโดยใช้พระธรรมวินัยเป็นเครื่องฝึกฝนพัฒนาจิตที่เรียกว่า ปริยัติ และปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในชุมชนสงฆ์ วัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยจนเป็นศูนย์กลางของชุมชน พระสงฆ์ที่มีข้อวัตรปฏิบัติอยู่ในสังคมาซึ่งดีงาม และมีความสามารถในการอบรมประชาชนให้มีหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตนับว่ามีความสำคัญมาก^{๖๗}

^{๖๖} พระไพศาล วิสาโล, *พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๕-๒๗๗.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๖๖.

พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสต้องช่วยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้ วัดกับบ้าน พระกับชาวบ้าน เป็นของคู่กันมาช้านานแล้ว โดยที่วัดต้องเป็นแหล่งให้วิทยากร แก่ชาวบ้านทุกๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านศีลธรรม และประเพณี ประชาชนก็จะหันหน้าเข้ามาสู่วัดวาอารามกันมากขึ้นซึ่งในอดีตที่ผ่านมา บทบาท และกิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดทำก็พบว่า วัดมีความหมายที่สำคัญๆ อยู่ ๔ ประการ^{๒๔} ดังนี้

๑. วัดเป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร
๒. วัดเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานชาวบ้าน
๓. วัดเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้านรอบวัด
๔. วัดและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน บทบาทของวัดได้ถูกทำผิดเพี้ยนไปจากเดิม กรมการศาสนาจึงได้รวบรวมโครงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ที่สะอาด เรียบร้อย รื่นรม เพื่อจูงใจให้ประชาชนได้เข้ามาสู่วัดมากขึ้น

๒. มุ่งในการปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัดให้อยู่ด้วยความเรียบร้อยสงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยกันอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน

๓. มุ่งให้วัดได้จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ได้แก่ การอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน และช่วยอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่นักเรียนให้มากขึ้น

ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ก็คือ การพัฒนาวัดตามหลักการ ๓ ข้อ คือ

๑. การพัฒนาวัดให้สะอาดเรียบร้อย ร่มรื่น เป็นสัดส่วน
๒. การจัดปกครองพระภิกษุ สามเณร และผู้อยู่ในวัดให้เรียบร้อยดีงาม
๓. การจัดอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศล และร่วมประกอบกิจกรรมทางสังคมประเพณีไทยได้อย่างเต็มที่

นอกจากหลักการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนดังกล่าวแล้ว วัดยังจะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของประชาชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนในชุมชนนั้นปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าอาวาสจะต้องเริ่มต้นพัฒนาวัดของ

^{๒๔} พระธรรมวิมลโมลี (รุ่ง ธีรปญฺโญ), พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, หน้า ๕๓-๗๖.

ตนเองเสียก่อน ให้พร้อมที่จะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งมีประเด็นดังนี้^{๖๙} ได้เสนอแนะว่า วัดจะเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้นั้น ต้องประกอบไปด้วย

๑. พระภิกษุ สามเณร ของวัดจะต้องเป็นผู้นำของชุมชนทุกด้าน เป็นที่พึ่งของประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนอยู่ดีกินดี หรือ สอนให้ประชาชนมีความศรัทธา ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ได้ ทำให้ชีวิตเขามีความสุข จิตใจสงบ มีสมาธิในการประกอบสัมมาชีพ

๒. สงบ ร่มรื่น วัดต้องสงบร่มรื่น มีต้นไม้

๓. สะอาด วัดจะต้องสะอาด บริเวณวัดจะต้องไม่มีสิ่งปฏิกูลต่างๆ

๔. สวยงาม วัดจะต้องมีสิ่งก่อสร้างสวยงาม เหมาะกับเศรษฐกิจชุมชน

๕. เสนาสนะ การปลูกสร้างเสนาสนะเป็นระเบียบ มีแบบแปลนแผนผังที่ดี

๖. ถูกสุขลักษณะ วัดควรจัดระเบียบให้ถูกสุขลักษณะ มีระบบการจัดเก็บขยะ กำจัดขยะมูลฝอย มีทางระบายน้ำ

๗. สิ่งแวดล้อม วัดไม่ควรปล่อยปลະละเลยให้บ้านเรือนของประชาชนล้ำเข้ามาในเขตวัด

๘. สะดวก วัดควรให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่จะเข้าไปในวัด

๙. สัตว์ส่วน วัดควรมีแผนผังบริเวณที่ดี กำหนดสัดส่วนที่เป็นพุทธาวาส เขตสังฆาวาส

๑๐. สร้างศรัทธา วัดควรเสริมสร้างศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัด

๑๑. ความสามัคคีในหมู่พระภิกษุ สามเณรภายในวัด

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครอง หมายถึง ภารกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าของหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตรหรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังคมสงฆ์เน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ^{๗๐}

^{๖๙} นำทรัพย์ จันท์หอม, การทำให้ศูนย์กลางของชุมชน, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ปี พ.ศ. ๒๕๒๖, หน้า ๕๓-๗๖.

^{๗๐} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๖.

๑. นิคคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
๒. ปัคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง
๓. ปวารณาวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ
  - ๓.๑ พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว
  - ๓.๒ กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติ เพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย
  - ๓.๓ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

พระราชญาณวิสสุ (เสริมชัย ชยมงคล) กล่าวว่า การบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ ที่มีอยู่หรือพำนักอยู่ในวัดให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับระเบียบ คำสั่ง และประกาศของมหาเถรสมาคม^{๗๑}

สรุปว่า สถาบันพระสงฆ์ทำหน้าที่โดยตรงต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชน หากพระสงฆ์ประพฤติบกพร่องทรนทรอย ไม่เพียงแต่จะถูกลงโทษทางการปกครอง หรือตามกฎหมายบ้านเมือง แต่จะถูกปฏิเสธจากสังคมด้วยแม้ว่าในสังคมสงฆ์มีพระธรรมวินัย แต่พระสงฆ์ในสังคมไทยก็มีกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ ในการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ในภาพรวมส่วนใหญ่แล้วเห็นว่าพฤติกรรมของเจ้าอาวาส ในการบริหารจัดการวัดอยู่ในระดับปานกลาง

๒. ด้านการศาสนศึกษา

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรม - บาลี แผนกสามัญศึกษารวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย^{๗๒}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคดีทางโลกและคดีทาง

^{๗๑}พระราชญาณวิสสุ, (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, หน้า ๑๓๐.

^{๗๒}กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

ธรรมมาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการ คือ^{๗๓}

๑. คันถะฐุระ คือ ฐุระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนาฐุระ คือ ฐุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอดในปัจจุบันการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ^{๗๔}

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม (ระดับประถมศึกษา) สนามหลวง แผนกธรรม มีหลักสูตร คือ นักธรรมจัดสำหรับพระภิกษุ สามเณร และธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็น นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา เหตุที่พระปริยัติธรรมคือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและอื่นๆบรรจุอยู่ในคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาบาลีทั้งสิ้น แม้จะแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็แปลแบบไทยบาลี ประสงค์จะรู้อย่างถูกต้องชัดเจนทั้งภาษาบาลีไม่ได้ ชั้นเรียนแผนกบาลีใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิ โดยแบ่งเป็น ๙ ชั้น คือ บาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค ๑ - ๒ ชั้นประโยค ป.ธ.๒,๓,๔,๕,๖,๗,๘ และ ๙ ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. ๓ ได้รับการแต่งตั้งคือเปรียญคือทรงตั้งเป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค ๑ - ๒ ได้รับวุฒิบัตร ชั้นประโยค ป.ธ. ๓ - ๘ ได้รับประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ธ. ๙ ได้รับปริญญาบัตรและพัดยศ เป็นปริญญาตรีทางพระพุทธศาสนาและถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ๙ ได้ในขณะที่เป็นสามเณรทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทเถรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “บวชนาคหลวง” ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยคถ้าอยู่ในสมณเพศได้รับนิตยภัตเท่ากับพระราชอาคันตุกะชั้นสามัญ

๓) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (ระดับมัธยมศึกษา) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความ

^{๗๓} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๗.

^{๗๔} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓ - ๑๔.

ประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

๔) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินการใน ๒ สถาบัน คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สรุปว่า ด้านการศาสนศึกษาเป็นการศึกษาของพระสงฆ์ที่ต้องได้รับการกล่อมเกลา เพื่อนำความรู้และพุทธธรรมไปถ่ายทอดแก่ประชาชนได้ซึ่ง ด้านการศาสนศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์เอง

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^{๗๕}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโต) ได้กล่าวถึง การศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน ๔ ลักษณะ คือ^{๗๖}

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับพระภิกษุ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน ตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบันมีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนมและโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง เพื่อให้ให้นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของทางฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็กศูนย์แห่งนี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น

^{๗๕} กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, หน้า ๕ - ๖.

^{๗๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโต), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘ - ๔๙.

วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนวิชาพระพุทธศาสนา^๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียน เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้น และเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการ เพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมาย มาช่วยเลี้ยงฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัดและพระตั้งแต่เด็ก ๆ สอนหนังสือง่ายๆเบื้องต้น ที่ไม่เกินกำลังของสมอที่เด็กจะเรียนได้และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น

ด้านการศึกษาสงเคราะห์นอกจากจะจัดแก่เด็ก และเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็ก และเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานที่ศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาและช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษา วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษา เป็นสถานอบรมปมนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแลและกำพร้าบิดา ก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป^{๗๗}

สรุปว่า พระสงฆ์ได้กระทำการสงเคราะห์ด้านการศาสนศึกษาโดยใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสนับสนุนส่งเสริมแก่ประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา การสนับสนุนการดำเนินงานในศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และการร่วมมือจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับวัด

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาท และประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้า

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐ - ๕๑.

วัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆ ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทาง พระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งสิ้น^{๗๘}

บุญศรี พานะจิตต์ กล่าวว่า การประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของ สถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์ งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไป ในปัจจุบันมีดังนี้^{๗๙}

๑) งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้ฆัฒิมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้ง คณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัคร บำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะและความ จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะ สามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้ธรรมะแก้ปัญหาต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูต เป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคง ของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การ สนทนา ธรรมีกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ เยี่ยมเยียน นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตและนำ จัดกิจกรรม

๒) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมี บทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ ต่อชุมชนนั้น

๓) งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการ อบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้ อย่างถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อ พัฒนาตนเองและสังคม

^{๗๘} กรมการศาสนา, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^{๗๙} บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑.

๔) งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายอายุตั้งแต่ ๑๐ ปี เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดฤดูร้อนประมาณเดือน เมษายน

๕) การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัด และประชาชนจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติและจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอน และบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เรียก พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น ๓ คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๗ - ๑๐ ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๑ - ๑๕ ขวบ คณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ ๑๖ - ๑๘ ปี

๖) การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแพร่ธรรมและการเผยแพร่ในต่างประเทศ อาจมีการตั้งวัดในต่างประเทศ

๗) การเผยแพร่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพ ชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจการกีฬา เป็นต้น

สรุปว่า ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณ พระสงฆ์ต้องสอนธรรมะชาวบ้านด้วยน้ำใจที่ดีงาม และความรู้สึกตามพุทธประสงค์ พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ใช้วัดตนเองเป็นศูนย์กลางในด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ชุมชนคาดหวังต่อบทบาทพึงประสงค์ของพระสงฆ์ว่าควรดำเนินกิจกรรมด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพราะชีวิตประชาชนจะดีงาม มีความสุข สังคมจะร่มเย็น ประเทศชาติจะมั่นคงได้ด้วยการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป พระสงฆ์ได้เผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และภูมิหลังของผู้ฟัง

๕. ด้านการสาธารณูปการ

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า ด้านการสาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ^{๕๐}

^{๕๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. (กรุงเทพฯ. บริษัท เอ. พี.กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๙, หน้า ๗.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) กล่าวถึง ด้านการสาธารณูปการ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ กล่าวว่าเป็น“ค่านาม” หมายถึง “การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับ ด้านการสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า“การสาธารณูปการ” นั้นดังนี้

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง
๓. กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การรับบริจาค
๔. การศาสนสมบัติของวัด^{๕๑}

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ) ได้กล่าวเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ^{๕๒}

- ๑) การบูรณะและพัฒนาวัด
  - ๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ
  - ๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด
- นอกจากนั้นยังได้กล่าวอีกว่า การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข (สปปายะ) ๔ อย่าง คือ^{๕๓}
- ๑) อาวาสสปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่นรื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายในแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ
  - ๒) อาหารสปปายะ อาหารเป็นที่สบายตาตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัดสวัสดิการเรื่องอาหาร
  - ๓) บุคคลสปปายะ บุคคลเป็นที่สบายแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลภายในวัดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาและเด็กวัด

^{๕๑}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕ หน้า ๕๔-๕๕.

^{๕๒}พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๙.

^{๕๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑ - ๑๒.

๔) ธรรมเนียมสัปปายะ ธรรมเนียมที่เป็นสบาย จุดมุ่งหมายหลักของวัดคือ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

ตามความหมายที่กล่าวมาผู้วิจัยได้สรุปว่ามีลักษณะของการกระทำการ ด้านการสาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำ ด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม
๒. การกระทำ ด้วยเอกสารรายงาน
๓. การกระทำ โดยการจัดประโยชน์

การควบคุมและส่งเสริม ด้านการสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมด้านการสาธารณูปการและส่งเสริมการด้านการสาธารณูปการ

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติต้องสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำ ในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังต่อไปนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัด และพอเหมาะพอควรแก่สภาพท้องถิ่นและให้ก่อสร้างตามแบบแปลน
๓. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๔. ควบคุมการเงินและบัญชี รับ - จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี

๕. ควบคุมดูแลการเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

๖. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

งานด้านการสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานละเอียดอ่อนเป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระพุทธรักษา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่พระสังฆาธิการและเห็นผลงานของพระสังฆาธิการได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลุกลามใหญ่โต ก็เพราะด้านการสาธารณูปการเป็นเหตุหากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัคสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระพุทธรักษาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น

สรุปว่า วัดได้ดำเนินการจัดดำเนินการสาธารณูปการ โดยการปรับแต่งอาคารสถานที่ให้เหมาะสม ลักษณะของวัดในพระพุทธศาสนาที่จัดดำเนินการสาธารณูปการที่พึงประสงค์ คือเป็นสถานที่สงบ ร่มรื่น มีลักษณะเป็นป่า หรือสวน ที่จะให้ความรื่นรมย์ มีการจัดสภาพแวดล้อม มีการจัดแต่งโบสถ์ เจดีย์ วิหารด้วยภาพจิตรกรรมฝาผนัง มีการจัดสัดส่วนพื้นที่ภายในวัด เช่น เขตพุทธาวาส สังฆาวาส ให้เหมาะสมอย่างลงตัว และเอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๔๔}

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึงด้านการสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควรจะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจน สำหรับผู้จัดการด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยส่วนมากได้แก่วัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบาทอยู่ด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
๒. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
๓. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๔. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล^{๔๕}

^{๔๔} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา) ๒๕๔๒. หน้า ๗.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒-๖๕.

พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่า ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ ด้าน การสาธารณสุขสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้าน เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๔๖}

มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการ และวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริมไว้ชัดเจน คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่งเจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสุขสงเคราะห์นี้ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลองสร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัยหรือช่วยคนชราหรือคนพิการด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงามและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและความสงบสุขของบ้านเมืองจึงจะถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสมและควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๙ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการ อำนวยการอบรมประชาชนกลาง

^{๔๖} พระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสุขสงเคราะห์ของวัด, หน้า ๑๔.

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ กล่าวถึงความสำคัญของภารกิจด้านนี้ว่าด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาพระสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส^{๔๗}

พระสังฆาธิการมีบทบาทเกื้อกูลต่อการพัฒนาสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม กล่าวคือ มีบทบาทเป็นผู้ให้ ทั้งทางวัตถุสิ่งของ การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาชุมชน พัฒนาสาธารณสุข บริจาคเครื่องสาธารณูปโภคแก่ชาวบ้าน และโรงเรียน อีกทั้งเป็นผู้ชี้ทางความคิด ปลุกจิตสำนึกประชาชน ทำให้ประชาชนในชุมชนมีศีลธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

สรุปว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ดังนี้

๑. เป็นไปเพื่อความเรียบร้อยแห่งพระภิกษุ สามเณร
๒. เป็นไปเพื่อการนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใส
๓. เป็นไปเพื่อการสร้างศาสนทายาทที่มีความรู้อันเป็นกำลังของพระพุทธศาสนาในอนาคต
๔. เป็นไปเพื่อความผูกพันระหว่างคณะสงฆ์กับประชาชนทั่วไป
๕. เป็นไปเพื่อสร้างแบบอย่างอันดีแก่ประชาชนทั่วไป
๖. เป็นไปเพื่อการประสานระหว่างคณะสงฆ์กับองค์กรของรัฐ อันจะทำให้ความร่วมมือกันเป็นไปด้วยดี

๒.๕ การปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

การปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีวัดที่สังกัดมหานิกาย จำนวน ๓๗ วัด โดยแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับตำบลเป็น ๗ เขตการปกครอง คือ

๑. ตำบลกำแพงแสน วัดสังกัดมหานิกาย มีจำนวน ๕ วัด ได้แก่ วัดวังน้ำเขียว วัดบ่อน้ำจืด วัดทุ่งกระพังโหม วัดนิยมธรรมวราราม และวัดสว่างชาติประชานำรุง

^{๔๗} บุญศรี พานะจิตต์, ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, หน้า ๒๕.

๒. ตำบลทุ่งลูกนก วัดสังกัดมหานิกาย มีจำนวน ๗ วัด ได้แก่ วัดไร่แดงทอง วัดหนองกระทุ่ม วัดศาลาตึก วัดห้วยผักชี วัดสี่แยกเจริญพร วัดหนองเจริญธรรม และวัดปฐมโพธิญาณ

๓. ตำบลทุ่งขวาง วัดสังกัดมหานิกายมีจำนวน ๕ วัด ได้แก่ วัดปลักไม้ลาย วัดกำแพงแสน วัดสุวรรณรัตนาราม วัดหนองโพธิ์ และวัดประชาราษฎร์บำรุง

๔. ตำบลห้วยขวาง วัดสังกัดมหานิกายมีจำนวน ๕ วัด ได้แก่ วัดลาดหญ้าไทร วัดสองห้อง วัดอ้นน้อย วัดหนองปลาไหล และวัดหนองขามพัฒนา

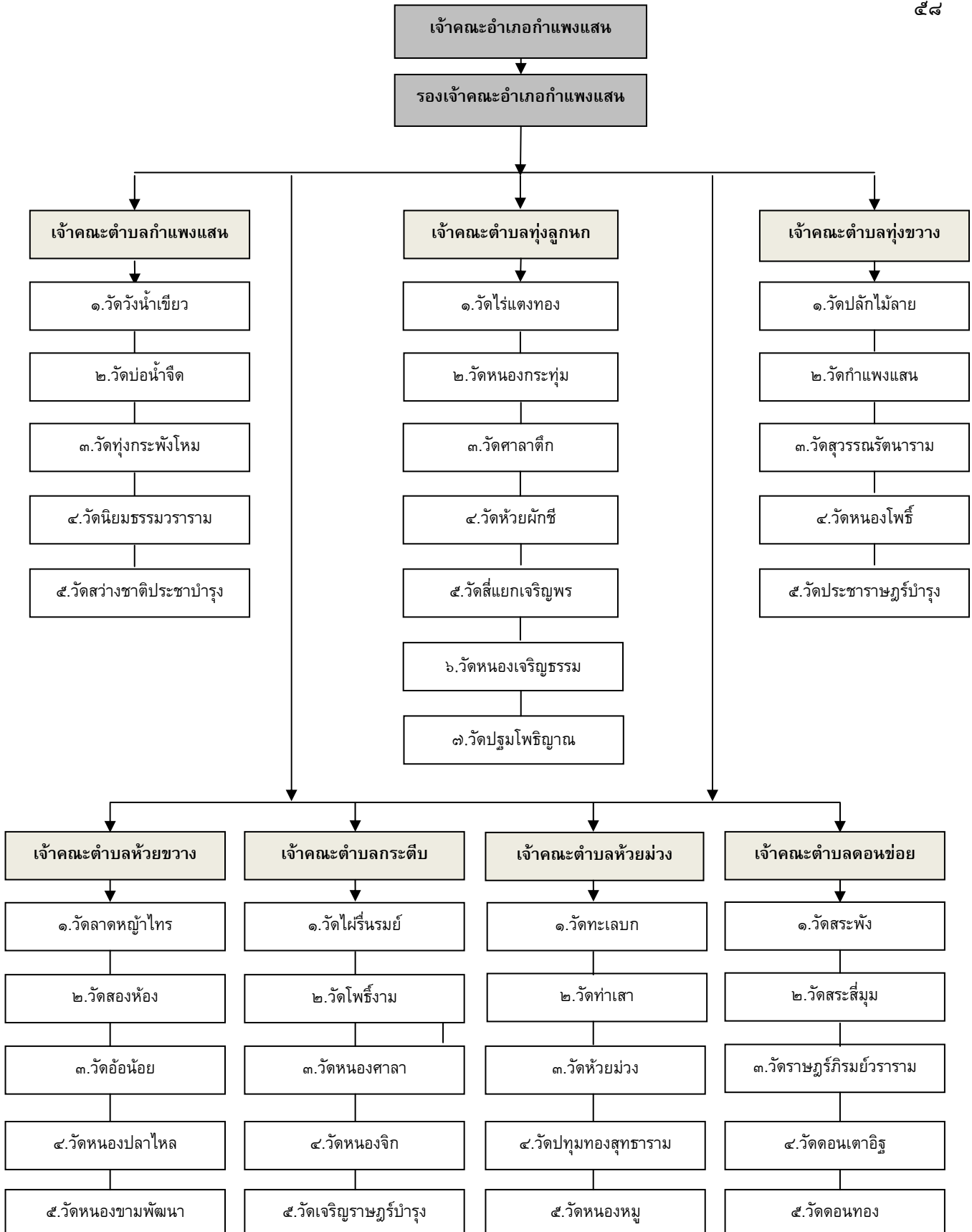
๕. ตำบลกระต๊อบ วัดสังกัดมหานิกายมีจำนวน ๕ วัด ได้แก่ วัดไผ่ร่มเย็น วัดโพธิ์งาม วัดหนองศาลา วัดหนองจิก และวัดเจริญราษฎร์บำรุง

๖. ตำบลห้วยม่วง วัดสังกัดมหานิกาย มีจำนวน ๕ วัด ได้แก่ วัดทะเลบก วัดท่าเสา วัดห้วยม่วง วัดปทุมทองสุทธาราม และวัดหนองหมู

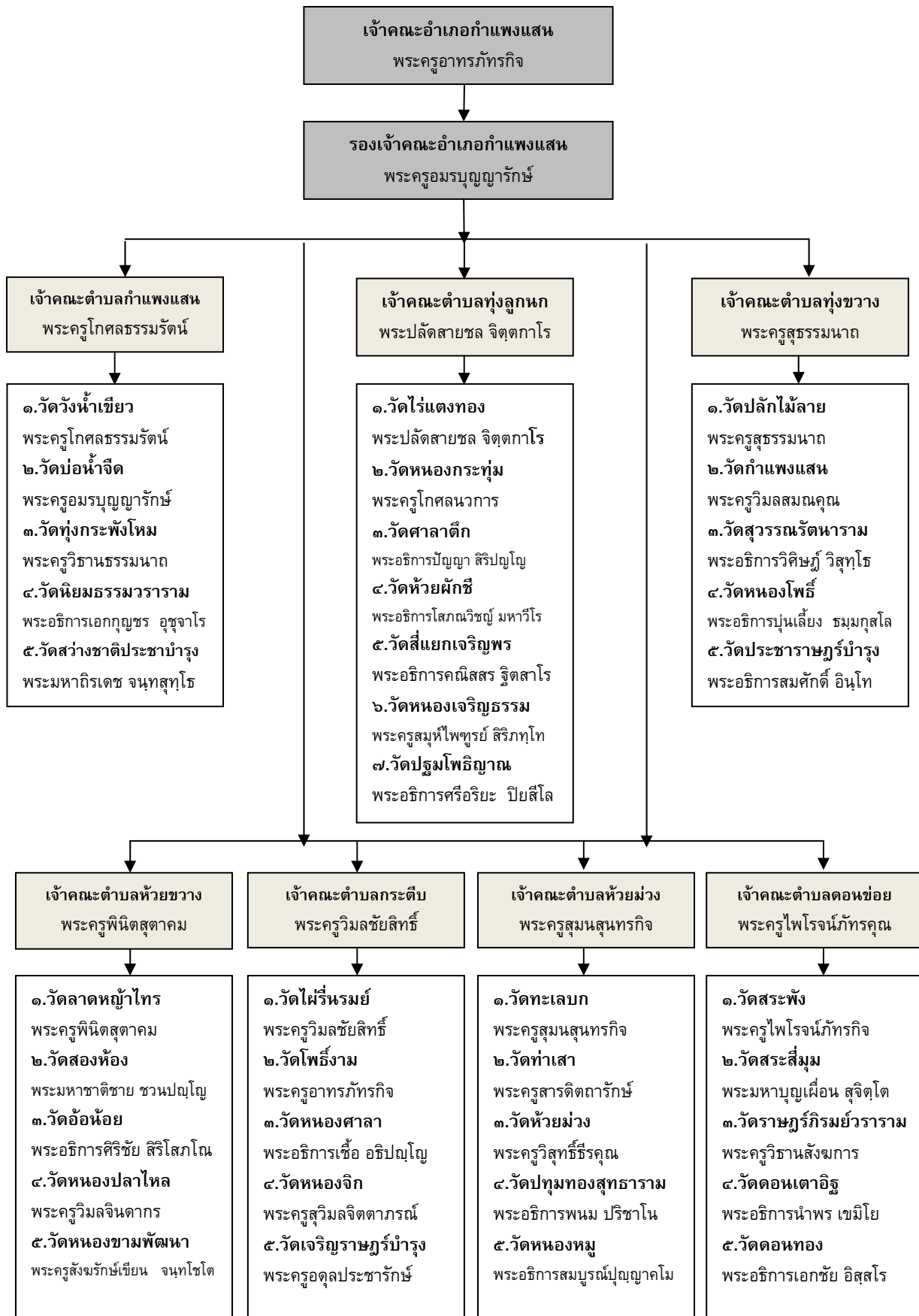
๗. ตำบลดอนข่อย วัดสังกัดมหานิกายมีจำนวน ๕ วัด ได้แก่ วัดสระพัง วัดสระสี่มุม วัดราษฎร์ภิรมย์วราราม วัดดอนเตาอิฐ และวัดดอนทอง

การปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีการบริหารจัดการวัดโดยอาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ซึ่งมีการปฏิบัติหน้าที่การรับผิดชอบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้โดยมีพระครูอาทรภักดิ์ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์งาม เป็นเจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน และพระครูอมรบุญญารักษ์ เจ้าอาวาสวัดบ่อน้ำจืด เป็นรองเจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน ดังโครงสร้างแผนภาพที่ ๒.๒ และโครงสร้างแผนภาพที่ ๒.๓

แผนภาพที่ ๒.๒ โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

แผนภาพที่ ๒.๓ โครงสร้างการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ดังนี้

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทักษะต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรม และศาสนสมบัติ ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลเท่ากับ และด้านการบริหารและการปกครอง การเปรียบเทียบ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทักษะต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกันตาม สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาขั้นมัธยมศึกษา วุฒิการศึกษาปริญญาตรีและวุฒิมหาบัณฑิต จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหาที่พบคือ ปัญหาเรื่องความสะดวกภายในวัด หรือบริเวณรอบนอกของวัด ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ผู้ที่จะทำหน้าที่ในการอบรมพระภิกษุ และสามเณร มีไม่เพียงพอ และไม่มีการอบรมครูพระ ทำให้เกิดการขาดแคลนครูพระที่จะทำหน้าที่ในการสอนหนังสือทั้งในแผนกบาลีและแผนกธรรม ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล การติดต่อ บางครั้งไม่สะดวก การจัดกิจกรรมไม่ทั่วถึง พิธีกรรมหรือมัคคทายก บางวัดยังทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์และไม่ถูกต้องตามรูปแบบประเพณี และสถานที่จอดรถภายในวัดคับแคบจนเกินไปทำให้ญาติโยมที่มาติดต่อหรือมาทำบุญที่วัดเกิดความไม่สะดวก^{๔๔}

พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ งามละมัย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้วจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีทักษะการบริหารจัดการวัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านการสอน ทักษะด้านเทคนิคและทักษะด้านความคิด การเปรียบเทียบจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีทักษะแตกต่างกันตามพรรษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ จึง

^{๔๔} พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์) “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๕ – ๑๐๗.

ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุ และระดับการศึกษานักธรรมต่างกัน มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ในด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความคิดรวบยอด ด้านความคิดและด้านการสอน พบว่า การพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ของเจ้าอาวาสจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในการส่งเสริมหรือจัดให้มีการสัมมนาทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนทางความคิด ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนในด้านงบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเปิดโอกาสให้เจ้าอาวาสสามารถเข้าถึงวิทยาการสมัยใหม่ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ง่ายขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาวัดมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาสืบต่อไปในอนาคต^{๔๙}

กัญแก้วพารณ กลิน्हีมवल ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านวิริยะ จิตตะและวิมังสาอยู่ในระดับมากผลการเปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหาร จัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก คือ บุคลากรควรมีความต้องการใฝ่ใจรักที่จะปฏิบัติงานอยู่เสมอ บรรารณานที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป มีความขยัน หมั่นประกอบกรงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ต้องตั้งจิตรับรู้ในภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยปฏิบัติงานด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่งานที่ปฏิบัติอย่างแท้จริง และหมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ไคร่ครวญ ตรวจสอบตรวหาเหตุผล ตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน

^{๔๙} พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ งามละมัย), “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอ ลาดหลุมแก้วจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๒ – ๑๐๕.

ในงานนั้นๆ ที่สำคัญต้องรู้จักการวางแผนงาน วัดผลและคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา^{๙๐}

ขนิษฐา เครือจักร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกับการพัฒนาจริยธรรม ด้านการคบเพื่อนต่างเพศของนักเรียน กรณีศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคใต้” จากผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารจัดการกับการพัฒนาจริยธรรมด้านการคบเพื่อนต่างเพศของนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้กระบวนการบริหารจัดการตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้ ๑) การประชุมปรึกษาหารือของคณะผู้บริหารโรงเรียนเพื่อร่วมกันกำหนดนโยบายและวางแผนการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนและงานที่เกี่ยวข้อง ๒) การสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยมีการนำเอาปัญหาและความต้องการของนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาพิจารณาและหาแนวทางป้องกันและแก้ไข รวมถึงส่งเสริมสนับสนุนในกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาผู้เรียน ๓) การดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดทั้งด้านการบริหารการจัดการด้านครู และบุคลากร พัฒนาศักยภาพผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ การต่อต้านสารเสพติด การส่งเสริมการอ่าน การพัฒนาทักษะด้านดนตรี กีฬา ๔) การดำเนินงานเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านการคบเพื่อนต่างเพศของนักเรียนด้วยการวางแผนการปฏิบัติงานระบบดูแลนักเรียน มี ๕ ขั้นตอน คือ การรู้จักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกัน และแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ ๕) การติดตามประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาจริยธรรมด้านการคบเพื่อนต่างเพศของนักเรียน^{๙๑}

ฐิติพร สะสมงาน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาระบบการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการบริหารจัดการวัดและกิจการคณะสงฆ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการวัดพระธาตุแช่แห้งและเพื่อศึกษาแนวทางการบริหารวัดพระธาตุแช่แห้ง อ.ภูเพียง จ.น่าน ประเด็นผลการศึกษาพบว่าวัดพระธาตุแช่แห้งได้มีการจัดระบบการบริหารและการจัดการวัด โดยได้เน้น การบริหารงานบุคคล การบริหารงานธุรการ การบริหารงานการเงิน/บัญชี การบริหารศาสนสมบัติ การบริหารกิจกรรมของวัด ซึ่งการบริหารงานดังที่กล่าวมานี้มีระบบการบริหารงานที่ชัดเจน โปร่งใสมีการจัดรูปแบบของคณะกรรมการการบริหารในส่วนงานต่าง ๆ การจัดระบบการบริหารงานของวัดพระธาตุแช่แห้งจะเน้นในเรื่องของความ

^{๙๐} กัญญ์กวีพากรณ์ กลิ่นนิ่มนวล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓๔ – ๑๔๖.

^{๙๑} ขนิษฐา เครือจักร, “การบริหารจัดการกับการพัฒนาจริยธรรมด้านการคบเพื่อนต่างเพศของนักเรียน กรณีศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคใต้”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๖), หน้า ๙๙ – ๑๐๒.

สะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพโดยจะเห็นได้จากการแบ่งงานออกเป็นแต่ละฝ่าย มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ โดยตรงจึงทำให้ง่ายต่อการติดต่อประสานงานและจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายงานมีความตั้งใจและปฏิบัติตามระบบต่าง ๆ ที่ทางวัดได้กำหนดได้อย่างดียิ่ง^{๕๒}

ไพศาล เกิดขาว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติกิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี มีการปฏิบัติในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมากทั้ง ๘ ด้านคือ ด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร ด้านการจัดการ ด้านแผนงานโรงเรียน ด้านการพัฒนาบุคลากร เพื่อการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ด้านการให้ขวัญกำลังใจ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านการรายงานผล แต่ผลการสัมมนากลุ่มของครูโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี พบว่า การบริหารจัดการในแต่ละด้านของผู้บริหารมีสิ่งที่จะต้องนำไปพิจารณาพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขอยู่หลายประการในแต่ละด้าน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ควรจะได้นำมาพิจารณาในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการให้ดีและเหมาะสมยิ่งขึ้น^{๕๓}

ภาณุพล เต็งริกานนท์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านท่าช้าง หมู่ที่ ๙ ตำบลท่าบัว อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร” จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าช้าง หมู่ที่ ๙ ตำบลท่าบัว อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร ในภาพรวม ๔ ด้าน คือ ด้านความสามารถในการทำงานเป็นทีม ด้านความสามารถในการบริหารจัดการ ด้านความสามารถ ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับดีมาก ด้านแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านจำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน ด้านกองทุน พบว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีประสบการณ์การทำงานด้าน

^{๕๒} จิตพร สะสมงาน, “ศึกษาระบบการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๙ – ๘๔.

^{๕๓} ไพศาล เกิดขาว, “การบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติกิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๑ – ๑๐๘.

กองทุนจะมีศักยภาพในการบริหารงานจัดการกองทุนได้ดีกว่าคณะกรรมการกองทุนที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและผู้ที่ไม่มีประสบการณ์การทำงานด้านกองทุน^{๔๔}

วิษณุ พลอยศรี ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ศึกษากรณี ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพลาญช้อย ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี” จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านแหลมทาง มีลักษณะการบริหารจัดการและกระบวนการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ 4 ประการ คือ ๑) ชุมชนบ้านแหลมทาง มีการทำเกษตรแบบไร่นาสวนผสม เน้นการมีอยู่มีกิน และเน้นการพึ่งตนเอง ได้ภายในชุมชน ๒) ชุมชนบ้านแหลมทาง เน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง โดยมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นองค์กรที่สำคัญ ๓) ชุมชนบ้านแหลมทาง มุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกของคนภายในชุมชน โดยมีองค์กรชุมชนที่สำคัญคือ ศูนย์เด็กและศูนย์จิตใจเป็นองค์กรที่สำคัญในการพัฒนา ๔) ชุมชนบ้านแหลมทางมีการรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับคนในชุมชน ซึ่งได้แก่กลุ่มแปรรูปผลไม้พื้นเมือง กลุ่มแปรรูปดินลูกรังทำอิฐบล็อก และกลุ่มพลังงานธรรมชาติ^{๔๕}

สรุปว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการ เป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และประสานงานกันของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่นๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด ดังนี้

พระอธิการผจญ อาจาโร (ทันทอง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล นั้นมีบทบาทในการบริหารงานโดยใช้ธรรมมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับวัดและชุมชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติ ภัยอันตรายที่หาก

^{๔๔}ภาณุพล เต็งริกานนท์, “การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าช้าง หมู่ที่ ๙ ตำบลท่าบัว อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑), หน้า ๙๗ – ๑๑๔.

^{๔๕}วิษณุ พลอยศรี, “การบริหารจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ศึกษากรณี ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพลาญช้อย ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๒ – ๑๑๑.

จะมีมาในอนาคต ที่จะเกิดขึ้นในวัดและเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความ ยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณ ลักษณะ สำคัญของศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ดังนั้นจึงมี ความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปฏิรูประบบการบริหารจัดการวัด เพื่อปรับปรุงระบบการ บริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ^{๖๖}

พระครูสังฆรักษ์กฤษฏ์ตมณ สุเมโธ (ศรีอัญญา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการ ปกครองและด้านสาธารณูปการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้าน การศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์มี ประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่สำคัญที่พบได้แก่ เจ้าอาวาสบางรูปขาดวิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสบางส่วนไม่ มีการประชุม ปรึกษา วางแผน และกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาวัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็น การบริหารจัดการวัดตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา ขาดการประสานงานระหว่าง วัด บ้าน และชุมชน และเจ้าอาวาสบางรูปใช้คนไม่ถูกต้องงาน จึงทำให้งานขาดประสิทธิภาพ แนวทางใน การแก้ไขปัญหา ได้แก่ ควรมีการประชุมพระภิกษุ สามเณร ภายในวัด เนื้อง ๆ เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด และเพื่อความสามัคคีภายในวัด ส่งเสริมให้เจ้าอาวาสเปิดรับ ความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดมีการนำเอา เทคโนโลยีสมัยใหม่ มาใช้ในการ พัฒนาวัดมากขึ้น และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและชุมชน^{๖๗}

พระมหาเจริงศักดิ์ สิริภุโท (พิมพ์สกุล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการ บริหารวัดในทศวรรษหน้า” ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างการบริหาร เน้นการบริหารแบบมีส่วน ร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการและการกระจายอำนาจ การตรวจสอบรวมถึงมีไวยาวัจกรช่วย ในกิจการของสงฆ์ ภารกิจ ๖ ด้าน คือ จัดดำเนินการปกครองสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย บริหารแบบ

^{๖๖} พระอธิการผจญ อจาโร (ทนนจง), “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลัก ธรรมาภิบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓๔ – ๒๔๒.

^{๖๗} พระครูสังฆรักษ์กฤษฏ์ตมณ สุเมโธ (ศรีอัญญา), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๑ – ๑๑๘.

มีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีม มีคณะกรรมการพิจารณาพระสงฆ์ที่ทำความผิดวินัยมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อความเหมาะสม ปรับปรุงหลักสูตรและกระจายการศึกษารวมทั้ง จัดดำเนินการศาสนศึกษาโดยพระภิกษุ สามเณร ต้องศึกษาทุกรูป จัดดำเนินการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนและชุมชน มีการปรับปรุงหลักสูตรการพัฒนาภิกษุที่ทำหน้าที่ครูสอนโดยรัฐจัดงบประมาณอุดหนุนพระสงฆ์ตามสมควร จัดดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ควรมีองค์การเผยแผ่พร้อมทั้งพัฒนาพระภิกษุสงฆ์ โดยรัฐให้การสนับสนุนจัดดำเนินการสาธารณูปการก่อสร้างอาคารต่างๆควรอนุรักษ์ศิลปะแบบไทย เป็นสัดส่วนมีแบบแปลนโดยมีคณะกรรมการสงฆ์คอยดูแล จัดส่งเสริมด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในรูปแบบต่างๆและการมีส่วนร่วมในการจัดอบรมมุข^{๔๘}

กฤดา มมตะชบ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัด อาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕” ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างอำนาจการปกครองวัดในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นไป อาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ นั่นคือ เจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ผลการสำรวจทัศนคติของพระสงฆ์ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัด เห็นว่าพระสงฆ์ซึ่งโดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจ เห็นว่าโครงสร้างอำนาจเดิมไม่สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ เจ้าอาวาสมีอำนาจมากเกินไปควรนำหลักพระธรรมวินัยมายึดเป็นหลักในการตัดสินใจหาควรมีการกระจายอำนาจให้พระสงฆ์ภูมิภาคในขั้นตอนการบริหาร การแต่งตั้งและถอดถอน รัฐควรเข้ามา มีบทบาทช่วยเหลือสถาบันมากขึ้นและนอกจากนี้ประชาชนควรเข้ามามีอำนาจในระดับที่เหมาะสม

สำหรับการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร มีผลดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยด้านอายุ สมณศักดิ์ ตำแหน่งการบริหารและพรรษาสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับอาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ แตกต่างกัน

๒. นิิกายที่แตกต่างกันส่งผลต่อความแตกต่างกันในการตีความเกี่ยวกับ อาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

^{๔๘} พระมหาเริงศักดิ์ สิริภทฺโท (พิมพ์สกุล), “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕), หน้า ๘๔ – ๘๖.

๓. ปัจจัยต่างๆ คือ ที่ตั้งของวัด นิภาย สมณศักดิ์ ตำแหน่งทางการบริหาร การศึกษาและอายุพรรษา กำหนดทัศนคติของพระสงฆ์ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัด ต่างกัน^{๙๙}

ทวี ขจรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้านพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงลำดับตามจากค่าเฉลี่ย จากสูงไปต่ำ ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการศาสนศึกษา บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บทบาทด้านการสาธารณูปการ และบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์^{๑๐๐}

บุญช่วย จันทรเห่า ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๐๘ วัด ผลการวิจัยพบว่า ๑. ระดับพฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาส และการปฏิบัติงานของวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒. พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัด โดยภาพรวมมี ๒ ด้านคือ ด้านกระบวนการวินิจฉัยสั่งการและด้านการควบคุมการปฏิบัติงาน เมื่อแยกพิจารณาการปฏิบัติงานวัดเป็นรายด้านพบว่า พฤติกรรมที่ส่งผลมี ๔ ด้าน คือ กระบวนการวินิจฉัยสั่งการ การกำหนดเป้าหมายสั่งการ การควบคุมการปฏิบัติงาน และการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานและการอบรม^{๑๐๑}

มนัส ภาคภูมิ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่ส่งผลความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง

^{๙๙} กฤษดา มมตะขบ, “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๗๒ – ๘๔.

^{๑๐๐} ทวี ขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๗), หน้า ๙๖ – ๑๐๓.

^{๑๐๑} บุญช่วย จันทรเห่า, *พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร*, (กรุงเทพมหานคร : ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔), หน้า ๗๗ – ๘๔.

ชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ ๑ ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถ พิเศษ หรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์กร การบริหารบุคลากร การติดตามงานการบริหารการเงิน เป็นต้น ๒ ปัจจัยเสริมคือ คือปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนได้แก่ สภาพแวดล้อมทำเลที่ตั้ง บรรยากาศในวัดและการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่น ๆ^{๑๐๒}

พินิจ ลาภานานนท์ ได้กล่าวไว้ในรายงานวิจัยเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทว่า ในปัจจุบัน แม้บทบาทของวัด และพระสงฆ์ต่อชุมชนจะสูญหายไปมากตามสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม แต่สำหรับในชนบทบางแห่ง พระสงฆ์ยังสามารถดำรงสถานภาพความเป็นผู้นำชุมชน แต่บทบาทที่มีต่อชุมชนอาจจะมีลักษณะที่ผิดเพี้ยนไปจากเดิม ทว่าบทบาทที่มีประโยชน์มากต่อชุมชนชนบท คือ บทบาทในด้านการพัฒนาชนบท ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในชุมชนชนบทบางแห่ง เมื่อมีงานพัฒนาเข้าไปถึงชุมชน พระสงฆ์ในชุมชนจะเข้าไปร่วมงาน อาจจะเป็นผู้นำในการเสนอความคิดริเริ่ม เป็นศูนย์รวมเรียกความร่วมมือจากประชาชนในกิจกรรมพัฒนาเหล่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ที่พบเห็นมักจะเป็นโครงการพัฒนาในการสร้างสาธารณะและสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น บ่อน้ำ สะพาน ทำนบ ถนน ศาลา หรือห้องประชุม เป็นต้น เป็นการแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์เองก็ได้ตื่นตัวในบทบาทด้านการพัฒนาชนบทอยู่บ้างแล้ว ถึงแม้จะเป็นเพียงจำนวนน้อยก็ตาม^{๑๐๓}

เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์ ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานีมีบทบาทในการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการพัฒนาด้านวัตถุ จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม การอนุรักษ์ป่าไม้ รวมทั้งการรักษาสภาพแวดล้อมภายในวัด และสร้างศาลาการเปรียญเพื่อสาธารณูปการ ๒. การพัฒนาด้านจิตใจ ได้แก่ จัดอบรมการแสดงพระธรรมเทศนาในวันพระ อบรมโดยใช้คำคม อุทาหรณ์ และสุภาษิต ประกอบตามโอกาสอันควร จากกลุ่มคนส่วนน้อยไปสู่กลุ่มคนส่วนใหญ่ รวมทั้งแนะนำและชักชวนให้ลด ละ เลิกอบายมุขอีกด้วย ๓. การพัฒนาด้านสังคม พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ช่วยกระตุ้นจิตใจประชาชนให้กระทำความดี

^{๑๐๒} มนัส ภาคภูมิ และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐, หน้า ๒๒.

^{๑๐๓} พินิจ ลาภานานนท์, รายงานการวิจัยบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท, กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙, หน้า ๕.

ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ร่วมประชุมและให้ข้อเสนอแนะการทำงานแก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อสร้างความสามัคคีและความสงบสุขในชุมชน^{๑๑๔}

สรุปว่า การบริหารจัดการวัดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการบริหารงาน กิจการคณะสงฆ์ เพราะคณะสงฆ์มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องกระทำร่วมกันเพื่อ ประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพและเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ที่คณะสงฆ์ตั้งเอาไว้จึงต้องอาศัยหลักการบริหารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อความ เหมาะสมถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และทันยุคสมัยปัจจุบัน

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ดังนี้

พระปลัดเกียรติศักดิ์ ดนุติโร (สินทวีวรกุล) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทพระ สังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบใน การจัดดำเนินการศาสนศึกษาจะดีหรือไม่ประการใดขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสน ศึกษาและครู อาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษา ที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็ม กำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ การจัดดำเนินการศาสน ศึกษา นั้น แผนกที่ประสบปัญหามาก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครู นักเรียน และอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลี อันเป็นการศึกษา พระพุทธศาสนาโดยตรงเพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้^{๑๑๕}

พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญญา (ภวกันท์) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทพระ สังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี จาก ผลการวิจัยพบว่า การจัดประชุมพระภิกษุ สามเณร เพื่ออบรมด้านวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรม วินัย ถึงจะมีการปฏิบัติมากก็จริง แต่บางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสยังไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าที่ควร ทั้งนี้ควรจะกำหนดเป็นตารางการทำวัตรไว้อย่างชัดเจน และถ้าพระรูปใดไม่ลงมาทำวัตรก็ควร

^{๑๑๔} เรืองฤทธิ์ พลนามอินทร์, “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัด อุตรดิตถ์”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๐, หน้า ๕๖.

^{๑๑๕} พระปลัดเกียรติศักดิ์ ดนุติโร (สินทวีวรกุล), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะ สงฆ์จังหวัดกระบี่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๘, หน้า ๙๘.

จะมีบทกำหนดลงโทษไว้อย่างชัดเจน นอกจากพระรูปนั้นติดภารกิจจำเป็น เช่น สอนหนังสือในโรงเรียน เป็นต้น^{๑๐๖}

พระชนดล นาคสุณโณ (นาคพิพัฒน์) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัย สรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครอง พระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่ พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุ สามเณร ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ^{๑๐๗}

พระวิฑูรย์ ฐานเมธี (บุญพร้อม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ สถานภาพสมรส และอาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ และการศึกษา ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชน

^{๑๐๖} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโณ (ภวภานันท์), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๖๗ - ๗๖.

^{๑๐๗} พระชนดล นาคสุณโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๘๙ - ๑๐๗.

ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า พระภิกษุสามเณรมีมาก จึงทำให้ผู้ปกครองดูแลไม่ทั่วถึง ผู้ปกครองไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของผู้ได้บังคับบัญชา การศึกษาในประโยคบาลีชั้นสูง ๆ ยังมีน้อย ขาดครู-อาจารย์ที่ทำการสอนนักธรรมและบาลีในชั้นสูง ยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะด้านพระภิกษุสามเณร ผู้มีความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้านกรรมฐาน การสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีการศึกษาในระดับสูงค่อนข้างน้อย มีการจัดอบรมและเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร และบุคคลทั่วไปยังค่อนข้างน้อย ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสได้ฟังธรรมมากนัก นอกจากตามเทศกาลต่าง ๆ การจัดสรรที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรของแต่ละวัด ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร รูปแบบการก่อสร้างของแต่ละวัดมีความแตกต่างกันมาก บางวัดมีสิ่งก่อสร้างเกินความจำเป็น การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนรอบ ๆ วัดยังมีน้อย และการจัดกิจกรรมที่เป็นส่วนรวมบางอย่างไม่ควรจัดภายในวัด^{๑๐๘}

สรุปว่า การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ คือ การที่พระสังฆาธิการได้ดำเนินการบริหารกิจการของพระพุทธศาสนา ที่ถือเป็นธุระหน้าที่ หรือภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ มี ๖ ประการ คือ ด้านการปกครองหรือการควบคุม และส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์นั้น ต้องดำเนินไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และกฎหมายเถรสมาคมว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒๓) พ.ศ.๒๕๔๑

๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ ดังนี้

พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต (หวานดี) “ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามอายุ พรรษาที่อุปสมบท สมณศักดิ์ วุฒิการศึกษาทางโลกและวุฒิการศึกษาทางธรรม ประชากรเป็นเจ้าอาวาสพำนักประจำอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. ๒๕๔๕ พบว่าพระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการเผยแผ่ธรรมะอยู่ในระดับ

^{๑๐๘} พระวิฑูรย์ จานเมธี (บุญพร้อม), “การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๙๔ – ๙๘.

น้อย เจ้าอาวาสในจังหวัดสมุทรปราการ มีบทบาทในการพัฒนาสังคม ด้านการปกครองมากกว่าด้านอื่นตามลำดับ การเป็นผู้นำที่ดีต้องมีธรรมะ ความอดทน เสียสละ และยุติธรรม ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ฟังเหตุและผล ความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาสังคมแต่ละด้าน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรเน้นในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่ให้ประชาชนได้ทราบและเข้าใจ สามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคมช่วยแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้^{๑๐๙}

พระเกษมศักดิ์ วรสกุโข (อาสนะทอง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสง อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักรและอาณาจักร เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ตลอดจนการพัฒนาบุคลากร การศึกษาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ, พรรษา, การศึกษา, สามัญ, การศึกษาทางธรรม, และตำแหน่งที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑^{๑๑๐}

^{๑๐๙} พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต (หวานดี), “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีจังหวัดสมุทรปราการ”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๙๔ – ๑๐๕.

^{๑๑๐} พระเกษมศักดิ์ วรสกุโข (อาสนะทอง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๒ – ๑๐๕.

พระราชสิงหอรุมนี (โสภณ โสภโณ) ศึกษาวิจัยเรื่อง พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด ผลการศึกษาเอกสารพบว่าหลักคำสอนในการพัฒนาสังคมครอบคลุมทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม โดยเน้นที่บุคคล ถ้าบุคคลพัฒนาครอบครัวแล้ว สังคมก็จะพัฒนาด้วย ด้วยการไม่ทำบาปทั้งปวง การบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตใจให้ผ่องใส โดยมีกฎแห่งกรรมเป็นตัวกำหนด ส่วนบทบาทการพัฒนาสังคมของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสงเคราะห์ประชาชน สำหรับรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ เอื้อต่อการพัฒนาสังคม ยกเว้นกฎกระทรวงศึกษาธิการบางข้อที่ให้สร้างวัดได้เมื่อมีที่ไม่น้อยกว่า ๖ ไร่ ผลการสัมภาษณ์พบว่า การพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงและเจ้าคณะตำบลมีส่วนที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัดคือ เจ้าคณะแขวงมีการพัฒนาด้านการศึกษาที่สูงกว่า มีความรับผิดชอบ และส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณรมากกว่าเจ้าคณะตำบล ส่วนสิ่งคล้ายคลึงกัน คือ การนำหลักคำสอนมาใช้ปฏิบัติในการพัฒนาจิตใจของตนเอง และสอนพุทธศาสนิกชนให้ทำบุญ รักษาศีลและเจริญภาวนามีน้อยมาก^{๑๑๑}

พระธวัชชัย จารุธมฺโม (ศรีสุข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร และประชาชน ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี พบว่า สถานภาพ อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม และการศึกษาสายสามัญ เพศ สถานภาพ อาชีพ ตลอดจนจนถึงทักษะและประสบการณ์ชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร ประชาชน แตกต่างกัน มีความคิดเห็น ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้สำหรับการศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่างๆหลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การทำงานที่เฉื่อยชามักทำงานแบบการย่ำอยู่กับที่ ไม่มีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด การไม่ให้ความเคารพซึ่งกันและกันของผู้เณรที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้

^{๑๑๑}พระราชสิงหอรุมนี (โสภณ โสภโณ), “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔), หน้า ๖๕ – ๗๖.

โทษและอบายมุขอื่นๆ เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์ ที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนและมีข้อเสนอแนะด้าน การจัดสรรงบประมาณที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยเน้นเรื่องหลักๆ ที่จะพัฒนาคณะสงฆ์ เช่นเรื่องการศึกษาธรรม ศึกษาบาลี ซ่อมแซมส่งเสริมสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ หาสิ่งกระตุ้นที่จะทำให้คณะสงฆ์ทำงานได้อย่างว่องไว ชัดเจน จัดการให้เจ้าอาวาสทุกวัดพาลูกวัดการสวดมนต์ทุกวันลงปาฏิโมกข์เป็นประจำ ไม่เพียงแค่นี้ในพรรษาเท่านั้น หากวิธีแก้ไขข้อขัดแย้งของคณะสงฆ์และบ้าน อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเคารพกัน รู้จักมีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคณะ หากวิธีป้องกันปัญหาเรื่องยาเสพติด ช่วยกันสอดส่องดูแลให้ทั่วถึง^{๑๑๒}

ทวี ขจรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด โดยรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทแต่ละด้านพบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน เรียงลำดับตามจากค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ปรากฏดังนี้ บทบาทด้านการปกครอง บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านการสาธารณูปโภค บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการศึกษา สงเคราะห์ และบทบาทด้านการศาสนศึกษา^{๑๑๓}

มนัส ภาคภูมิ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่ส่งผลความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ ๑ ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษ หรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ/ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรมวินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดการองค์กร การบริหารบุคลากร การติดตามงานการบริหารการเงิน เป็นต้น ๒ ปัจจัยเสริม

^{๑๑๒} พระวัชชัย จารุขโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแสง จังหวัดสระบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๘ – ๑๔๗.

^{๑๑๓} ทวี ขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๗), หน้า ๙๔ – ๑๐๓.

คือ คือปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนได้แก่ สภาพแวดล้อมทำเลที่ตั้งบรรยากาศในวัดและการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถานมีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรม และอื่น ๆ^{๑๑๔}

ธัญพร พงษ์โสภณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น (ศึกษากรณี พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสารทางสื่อสารมวลชนของพระสงฆ์ และการนำข่าวสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ การเลือกใช้วิธีการสื่อสารของพระสงฆ์ในการชี้แนะ และปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของพระสงฆ์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของพระสงฆ์ซึ่งได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก และการศึกษาทางธรรม กับการชี้แนะ และปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบทเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ซึ่งจำพรรษาอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๕๐ รูป ศึกษาประชากรทั้งหมด พบว่า ประชากรพระสงฆ์ติดตามข่าวสารต่างๆ จากหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียงมากที่สุด ประชากรพระสงฆ์ส่วนใหญ่ อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน และเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางหนังสือพิมพ์มากที่สุด ในกรณีข่าวสารจากแหล่งสื่อสารมวลชนไม่สอดคล้องกัน พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะตกลงใจเชื่อข่าวสารจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด และประชากรพระสงฆ์ส่วนใหญ่ นำข่าวสารที่ได้จากการอ่าน รับฟังหรือรับชม จากสื่อมวลชนต่างๆ ไปใช้ประโยชน์ในการชี้แนะอบรมสั่งสอนให้ประชาชนในชุมชน^{๑๑๕}

^{๑๑๔} มนัส ภาคภูมิ และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน, (กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา), ๒๕๔๐, หน้า ๖๔.

^{๑๑๕} ธัญพร พงษ์โสภณ, “บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณี พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจังหวัดกาญจนบุรี”, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิตมหาดบัณฑิต, (สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๖๗ – ๗๕.

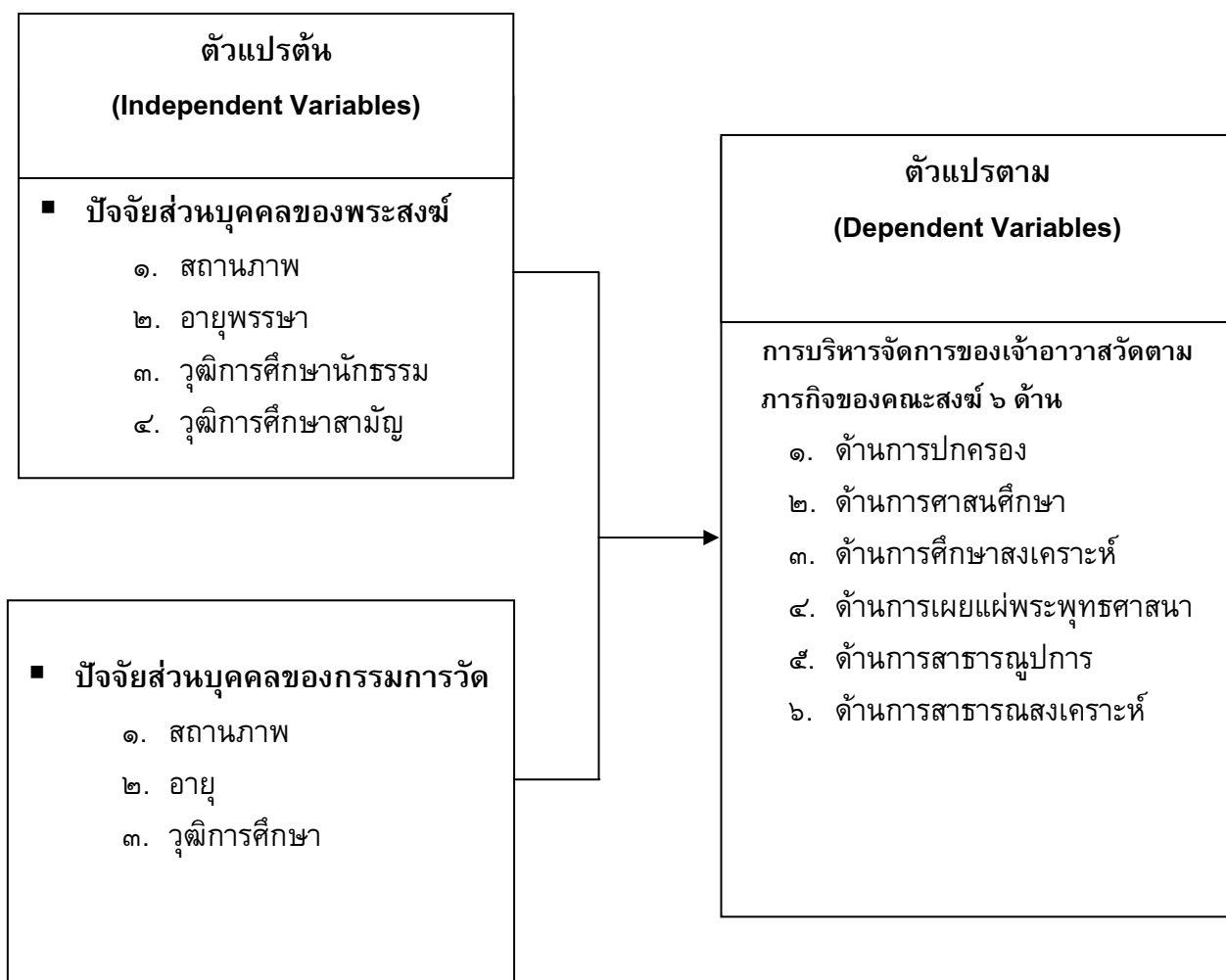
สรุปว่า พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ปฏิบัติตามกฎหมายมหาเถรสมาคม และถูกต้องตามพระธรรมวินัย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการที่จะบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการส่งเสริมกิจการ ทางด้านพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาวัด ชุมชน สังคม และประเทศ ให้มีเจริญก้าวหน้าในหลักพระสัทธรรมคำสอน เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ ใกล้ชิดกับประชาชน และประชาชนก็ให้ความเคารพนับถือพระสงฆ์ พระสังฆาธิการจึงเป็น บุคลากรที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคมให้มีความสงบเรียบร้อยดีงาม

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษานำมากำหนดเป็น กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุพรรษา อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษา ทางโลก

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ดังแผนภาพที่ ๒.๔

แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดและความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดรวมทั้งศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยผู้ศึกษาดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระภิกษุที่จำพรรษาในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ที่สังกัดมหานิกายจำนวน ๗๐๒ รูป และกรรมการวัดจำนวน ๔๖๐ คน^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน^๒ เพื่อกำหนดขนาดตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์จำนวน ๒๔๘ รูป และกรรมการวัด จำนวน ๒๑๐คน รวมทั้งสิ้น ๔๕๘ รูป/คน

^๑ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ภาค ๑๔, บัญชีสถิติวัดและจำนวนพระภิกษุ จำพรรษา ประจำปี ๒๕๕๔, หน้า ๔.

๓.๒.๓ วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) โดยใช้คณะสงฆ์ในเขตปกครองอำเภอกำแพงแสน เป็นชั้นปฐมภูมิ แต่ละชั้นภูมิสุ่มด้วยวิธีอย่างง่าย ดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของพระภิกษุสงฆ์ และกรรมการวัด

ตำบล	พระภิกษุสงฆ์		กรรมการวัด	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
คณะสงฆ์ตำบลกำแพงแสน	๑๓๗	๔๘	๗๒	๓๓
คณะสงฆ์ตำบลทุ่งขวาง	๑๖๐	๕๗	๕๘	๒๗
คณะสงฆ์ตำบลห้วยขวาง	๑๐๐	๓๕	๗๐	๓๒
คณะสงฆ์ตำบลกระตีบ	๖๓	๒๒	๔๒	๑๙
คณะสงฆ์ตำบลทุ่งลูกนก	๘๗	๓๑	๕๔	๒๕
คณะสงฆ์ตำบลห้วยม่วง	๖๒	๒๒	๘๔	๓๘
คณะสงฆ์ตำบลดอนข่อย	๙๓	๓๓	๘๐	๓๖
รวม	๗๐๒	๒๔๘	๔๖๐	๒๑๐

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

^๒ R.V.Krejcie and V.D.Morgan, **Determining Sample Size for Research Activities**, (Educational and Psychological Management, 1970), p. 608.

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบของการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด และความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัดต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด รวมทั้งศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุพรรษา อายุ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางโลก ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อาศัยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ทั้ง ๖ ด้าน คือ

- (๑) ด้านการปกครอง
- (๒) ด้านการศาสนศึกษา
- (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- (๕) ด้านการสาธารณูปการ
- (๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นจากคำถามที่ผู้ศึกษา กำหนดเกี่ยวกับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้^๓

๕	หมายถึง การบริหารงานจัดการวัดอยู่ในระดับ	มากที่สุด
๔	หมายถึง การบริหารงานจัดการวัดอยู่ในระดับ	มาก
๓	หมายถึง การบริหารงานจัดการวัดอยู่ในระดับ	ปานกลาง
๒	หมายถึง การบริหารงานจัดการวัดอยู่ในระดับ	น้อย
๑	หมายถึง การบริหารงานจัดการวัดอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาได้แจกแบบสอบถาม ให้แก่พระสงฆ์และกรรมการวัด ในเขตการปกครองอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมี คุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาจำนวน ๓๐ รูป เพื่อทดสอบว่าผู้ตอบ แบบสอบถาม เข้าใจคำถามในแบบสอบถามอย่างชัดเจนหรือไม่ เมื่อมีข้อบกพร่องก็จะได้ทำ การแก้ไขให้ถูกต้องแล้วจึงนำแบบสอบถามแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา ดังที่ได้ กำหนดไว้แล้วในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการวัด ของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีลักษณะ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบ เครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอ ประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑. พระมหาบุญเลิศ อินทุปัญโญ, ผศ.

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๓ เรืองเดียวกัน, หน้า ๕๗.

๒. อาจารย์พระมหาโยตะ ปยุตโต

อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผศ.ประสิทธิ์ ทองอ่อน

อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ดร.พิเชฐ ทังโต

รองหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index: IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) แก่พระสงฆ์และกรรมการวัด ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๔ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๗

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

---

^๔สิน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๑.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๒. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามและขอหนังสืออนุญาต เก็บรวบรวมข้อมูลจาก เจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อขอความร่วมมือไปยังพระสงฆ์และกรรมการวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม หลังจากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย คือพระสงฆ์และกรรมการวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๔๕๘ รูป ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บ รวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคม ศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามของ พระสงฆ์และ กรรมการวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๓) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้^๕

ค่าเฉลี่ย	๔.๕๐ – ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	๓.๕๐ – ๔.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มาก
ค่าเฉลี่ย	๒.๕๐ – ๓.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	๑.๕๐ – ๒.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อย
ค่าเฉลี่ย	๑.๐๐ – ๑.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อยที่สุด

๔) การเปรียบเทียบการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตาม สถานภาพ อายุ พรรษา อายุ วุฒิ การศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t – test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ (Seheffe')

๕) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะวิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technic)

---

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๒.

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัดต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขต การปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามอายุ และวุฒิการศึกษา และเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของพระสงฆ์ และกรรมการวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๔.๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แบ่งตามการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ

๔.๒.๑ ด้านการปกครอง

๔.๒.๒ ด้านการศาสนศึกษา

๔.๒.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๔.๒.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๒.๕ ด้านการสาธารณูปการ

๔.๒.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๔.๓ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๔.๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของพระสงฆ์และกรรมการวัด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของพระสงฆ์และกรรมการวัด จำแนกตามสถานภาพ อายุ (สำหรับพระสงฆ์) วุฒิการศึกษา (พระสงฆ์) อายุ (กรรมการวัด) วุฒิการศึกษา สามัญ (กรรมการวัด) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

(n = ๔๕๘)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (รูป/คน)	ร้อยละ
๑. สถานภาพ		
พระสงฆ์	๒๔๘	๕๔.๑๔
กรรมการวัด	๒๑๐	๔๕.๘๕
๒. อายุพรรษา (พระสงฆ์)		
ระหว่าง ๑ – ๑๐ พรรษา	๑๓๑	๕๒.๘๒
ระหว่าง ๑๑ – ๒๐ พรรษา	๗๒	๒๙.๐๓
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๔๕	๑๘.๑๕
๓. วุฒิศึกษานักธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๖๘	๒๗.๔๒
นักธรรมชั้นโท	๒๒	๘.๘๗
นักธรรมชั้นเอก	๑๑๘	๔๗.๕๘
ไม่มีวุฒิทางธรรม	๔๐	๑๖.๑๓
๔. วุฒิการศึกษาสามัญ(พระสงฆ์)		
ประถมศึกษา	๘๒	๓๓.๐๖
มัธยมศึกษา	๑๑๓	๔๕.๕๖
สูงกว่ามัธยมศึกษา	๕๓	๒๑.๓๗
๕. อายุ(กรรมการวัด)		
ระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี	๒๕	๑๑.๙๐
ระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี	๓๘	๑๘.๑๐
ระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี	๔๓	๒๐.๔๘
๕๑ ปีขึ้นไป	๑๐๔	๔๙.๕๒
๖. วุฒิการศึกษาสามัญ(กรรมการวัด)		
ประถมศึกษา	๘๗	๔๑.๔๓
มัธยมศึกษา	๗๑	๓๓.๘๑
สูงกว่ามัธยมศึกษา	๕๒	๒๔.๗๖

จากตารางที่ ๔.๑ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นพระสงฆ์ ๒๔๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๑๔ พบว่า อายุพรรษาพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีอายุพรรษาอยู่ในระหว่าง ๑ – ๑๐ พรรษา มากที่สุดจำนวน ๑๓๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๘๒ รองลงมาคืออายุพรรษา ระหว่าง ๑๑ – ๒๐ พรรษา จำนวน ๗๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๐๓ และอายุพรรษาตั้งแต่ ๒๑ พรรษา ขึ้นไปจำนวน ๔๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑๕ ตามลำดับ

พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอกมากที่สุด จำนวน ๑๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๕๘ รองลงมาคือนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๖๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๔๒ ไม่มีวุฒิทางธรรม จำนวน ๔๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๓ และ นักธรรมชั้นโท จำนวน ๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๘๗ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาสามัญ ของพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสามัญอยู่ในระดับมัธยมศึกษามากที่สุดจำนวน ๑๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕๖ รองลงมาคือระดับประถมศึกษา จำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๐๖ และระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๓๗ ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นกรรมการวัดจำนวน ๒๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๘๕ อายุกรรมการวัดส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๕๒ รองลงมาคือ อายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๔๘ อายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑๐ และอายุระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๙๐ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาสามัญกรรมการวัดส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษามากที่สุด จำนวน ๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๔๓ รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๘๑ และระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาจำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๗๖ ตามลำดับ

๔.๒ ระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม และจำแนกตามรายด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒-๔.๘

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม
(n = ๔๕๘)

ลำดับ	การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	ระดับความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการ		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	ด้านการปกครอง	๔.๐๕	๐.๕๖	มาก
๒	ด้านการศึกษา	๓.๗๓	๐.๖๗	มาก
๓	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๗๓	๐.๗๔	มาก
๔	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๙๐	๐.๖๕	มาก
๕	ด้านการสาธารณูปการ	๔.๐๔	๐.๖๑	มาก
๖	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๐๗	๐.๕๕	มาก
	ภาพรวม	๓.๙๒	๐.๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้งด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดใน
เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
ด้านการปกครอง

(n = ๔๕๘)

ลำดับ	ด้านการปกครอง	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	ปกครองพระภิกษุ สามเณรที่อยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม	๔.๑๘	๐.๗๙	มาก
๒	สอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงาม ภายในวัด	๔.๑๕	๐.๗๖	มาก
๓	ปกครองและสอดส่องให้ศฤงคารที่มาพำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ของวัดด้วยดี	๔.๐๗	๐.๗๐	มาก
๔	จัดให้มีคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรม	๔.๐๗	๐.๗๕	มาก
๕	จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามระเบียบของวัด	๔.๐๘	๐.๗๔	มาก
๖	จัดทำแผนในการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ	๓.๙๕	๐.๗๓	มาก
๗	ประสานงานแต่ละฝ่ายเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ	๔.๑๑	๐.๗๒	มาก
๘	จัดโครงสร้างการปกครองอย่างเป็นระบบ	๓.๙๗	๐.๘๑	มาก
๙	การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารวัด อย่างเป็นระบบ	๓.๘๕	๐.๘๑	มาก
๑๐	มีระเบียบในการรับพระภิกษุสามเณรเข้ามา พำนักในวัด	๔.๐๘	๐.๘๐	มาก
	ภาพรวม	๔.๐๕	๐.๕๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕

และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครอง อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
ด้านการศาสนศึกษา

(n = ๔๕๘)

ลำดับ	ด้านการศาสนศึกษา	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ของคณะสงฆ์แผนกธรรม - บาลี	๓.๙๕	๐.๘๘	มาก
๒	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ของคณะสงฆ์แผนกสามัญศึกษา	๓.๗๑	๐.๙๕	มาก
๓	จัดให้มีการศึกษาแก่ศาสนิกชนทั่วไป	๓.๕๙	๐.๙๑	มาก
๔	สนับสนุนให้พระภิกษุสามเณร เขียนบทความเอกสารตำราให้ศาสนิกชนทั่วไป	๓.๔๑	๐.๙๗	ปานกลาง
๕	จัดมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้	๓.๕๙	๑.๐๔	มาก
๖	จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม	๓.๕๕	๑.๐๓	มาก
๗	ดำเนินการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมบาลี และธรรมศึกษา	๓.๘๗	๐.๙๑	มาก
๘	จัดโครงการถวายความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร	๓.๙๔	๐.๗๖	มาก
๙	สนับสนุนสื่อวัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษาแก่พระภิกษุ และสามเณร	๓.๙๓	๐.๘๐	มาก
๑๐	ส่งเสริมการศึกษาระบบการศึกษาแก่คฤหัสถ์	๓.๗๙	๐.๘๘	มาก
	ภาพรวม	๓.๗๓	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศาสนศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศาสนศึกษา อยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้นเรื่องสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณร เขียนบทความเอกสารตำราให้ศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (n = ๔๕๘)

ลำดับ	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๔.๑๖	๐.๘๑	มาก
๒	จัดตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ผู้เรียน ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา	๓.๓๖	๑.๒๑	ปานกลาง
๓	จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๓.๑๙	๑.๒๔	ปานกลาง
๔	จัดให้มีการอบรมเด็กก่อนเกณฑ์เพื่อปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม	๓.๔๗	๑.๑๓	ปานกลาง
๕	สนับสนุนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัดให้มีห้องเรียนจริยธรรมเพื่อไว้ปฏิบัติธรรม	๓.๘๓	๑.๐๑	มาก
๖	จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการศึกษา	๓.๘๒	๐.๙๕	มาก
๗	สนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์	๓.๙๒	๐.๙๒	มาก
๘	บริจาคทุนส่วนตัวของเจ้าอาวาสเพื่อการศึกษาแก่เด็กทั้งในโรงเรียนของรัฐและเอกชน	๓.๘๘	๐.๙๔	มาก
๙	บริจาคทุนส่วนตัวเพื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน	๓.๘๔	๐.๙๗	มาก
๑๐	ช่วยพัฒนาสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน	๓.๘๔	๐.๘๘	มาก
	รวม	๓.๗๓	๐.๗๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓

และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้นการจัดตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ผู้เรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และการจัดให้มีการอบรมเด็กก่อนเกณฑ์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(n = ๔๕๘)

ลำดับ	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑	ดำเนินการเผยแผ่ธรรมวิธีการแสดงพระธรรมเทศนา วิธีการแสดงปาฐกถาภายในวัด	๔.๑๐	๐.๗๔	มาก
๒	เผยแผ่ธรรมด้วยการมอบหนังสือธรรมะให้แก่ องค์กรต่าง ๆ	๓.๗๙	๐.๘๓	มาก
๓	รับไปปาฐกถาด้วยวิธีต่าง ๆ นอกวัด	๓.๖๗	๐.๘๙	มาก
๔	เผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา	๔.๓๗	๐.๗๕	มาก
๕	จัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำสั่งสอนประชาชน ให้รู้จักรับผิดชอบชั่วดี การที่ควรทำและควรเว้น	๔.๑๗	๐.๘๓	มาก
๖	จัดให้มีการบรรพชาสามเณรและการบวชชีพรามณ์ ภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมศีลธรรม อันดีงาม และส่งเสริม การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่เยาวชน	๓.๙๔	๑.๐๙	มาก

ตารางที่ ๔.๖(ต่อ)

ลำดับ	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๗	จัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัดตามกาลอันควร	๓.๙๕	๐.๙๓	มาก
๘	จัดให้มีการฝึกอบรมพระธรรมทูตให้มีขึ้นในวัดหรือส่งพระไปอบรมนอกวัด	๓.๕๗	๑.๐๐	มาก
๙	จัดให้มีโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๗๕	๐.๘๘	มาก
๑๐	ส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้มีโอกาสออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่าง ๆ	๓.๖๔	๐.๙๔	มาก
	รวม	๓.๙๐	๐.๖๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่าพระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐

และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตาราง ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด ใน
เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
ด้านการสาธารณูปการ

(n = ๔๕๘)

ลำดับ	ด้านการสาธารณูปการ	ระดับความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการ		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปล ผล
๑	จัดแผนผังแม่บทของวัดให้เป็นปัจจุบัน	๓.๘๖	๐.๘๗	มาก
	จัดให้มีการพัฒนาสิ่งแวดลอมเพื่อให้เกิด ความสวยงามภายในวัด	๔.๓๑	๐.๗๘	มาก
๓	บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานอาคารเรียนในเขต พุทธาวาส	๔.๐๙	๐.๘๘	มาก
๔	ดำเนินการบำรุงดูแล ถาวรสถานเช่น อุโบสถ วิหาร หอธรรม กุฏิในเขตของสงฆ์เพื่อให้เป็น สถานที่สบายและสงบ	๔.๒๖	๐.๗๕	มาก
๕	จัดให้ซ่อมแซมดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัด	๔.๒๖	๐.๗๕	มาก
๖	จัดการศาสนสมบัติของวัดให้มีระบบ	๔.๐๙	๐.๗๘	มาก
๗	จัดให้ชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการ ดูแลรักษาสาธารณูปการในวัด	๓.๘๘	๐.๘๑	มาก
๘	ประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้ามา ร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัด	๓.๘๙	๐.๘๔	มาก
๙	จัดให้มีการพัฒนาอาคารสถานที่	๓.๙๖	๐.๘๓	มาก
๑๐	จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจการในวัดติดไว้ในที่ เหมาะสม	๓.๗๙	๐.๘๖	มาก
	รวม	๔.๐๔	๐.๖๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อการบริหาร
จัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
ด้านการสาธารณูปการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔

และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการ
บริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
ด้านการสาธารณูปการอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
ด้านการสาธารณสงเคราะห์

(n = ๔๕๘)

ลำดับ	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการ		
		$\bar{X}$	S.D.	การ แปลผล
๑	อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็น สถานที่บำเพ็ญกุศล	๔.๓๕	๐.๗๔	มาก
๒	จัดการและประสานงานความช่วยเหลือประชาชน ผู้ประสบภัยธรรมชาติ	๓.๗๘	๐.๘๖	มาก
๓	สงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรที่ประสบภัยพิบัติ ต่าง ๆ ในด้านปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต	๓.๘๑	๐.๘๕	มาก
๔	จัดการและประสานงานให้การ ช่วยเหลือวัดอื่นที่ ประสบภัยและขาดแคลน	๓.๗๘	๐.๘๑	มาก
๕	ชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณ สงเคราะห์	๓.๘๕	๐.๘๒	มาก
๖	ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญ ในวัน สำคัญทางพระพุทธศาสนา	๔.๔๔	๐.๖๗	มาก
๗	ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการบำเพ็ญกุศล ตามประเพณีท้องถิ่น	๔.๓๓	๐.๗๒	มาก
๘	จัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรม ทาง พระพุทธศาสนาตามสถานที่ที่ได้รับนิมนต์	๔.๒๘	๐.๗๒	มาก
๙	เป็นผู้นำในการสร้างสาธารณประโยชน์กับท้องถิ่น	๓.๙๙	๐.๘๓	มาก
๑๐	อำนวยความสะดวกแก่หน่วยราชการ และองค์กรการ ต่าง ๆ ที่เข้ามาขอความช่วยเหลือ	๔.๑๒	๐.๗๑	มาก
	รวม	๔.๐๗	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่าพระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗

และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ การเปรียบเทียบการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ สถานภาพ อายุ (สำหรับพระสงฆ์) วุฒิการศึกษา (พระสงฆ์) อายุ (กรรมการวัด) วุฒิการศึกษาสามัญ (กรรมการวัด) โดยแสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) การทดสอบค่าที (t-test)

สมมติฐานที่ ๑   ความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัดต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมจำแนกตามสถานภาพ ในภาพรวมแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพ

การบริหารจัดการวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	สถานภาพ				t	Sig.
	พระสงฆ์ (๒๔๘ รูป)		กรรมการวัด (๒๑๐ คน)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๙๖	๐.๖๘	๔.๑๗	๐.๕๙	-๓.๔๕	๐.๐๐**
๒. ด้านการศึกษา	๓.๖๙	๐.๗๓	๓.๘๗	๐.๗๑	-๒.๕๗	๐.๐๑**
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๗๒	๐.๗๘	๓.๘๕	๐.๗๘	-๑.๗๘	๐.๐๘
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๙๐	๐.๗๓	๔.๐๑	๐.๖๗	-๑.๗๖	๐.๐๘
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๔.๐๒	๐.๗๐	๔.๑๒	๐.๖๗	-๑.๕๕	๐.๑๒
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๑๐	๐.๖๕	๔.๑๓	๐.๖๓	-๐.๕๓	๐.๖๐
ภาพรวม	๓.๘๘	๐.๖๑	๓.๙๗	๐.๕๙	-๑.๕๖	๐.๑๒

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตาราง ๔.๙ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อการบริการจัดการวัด ของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม ด้วยวิธีการทดสอบค่าที (t-test) ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครองและด้านการศึกษาที่พระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ
กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน
จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุพรรษา

(n = ๒๔๘)

การบริหารจัดการวัด	อายุพรรษา (พระสงฆ์)						F	Sig.
	ระหว่าง ๑ - ๑๐ พรรษา (๑๓๑ รูป)		ระหว่าง ๑๑ - ๒๐ พรรษา (๗๒ รูป)		๒๑ พรรษา ขึ้นไป (๔๕ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการปกครอง	๓.๙๗	๐.๖๓	๔.๐๑	๐.๗๒	๓.๘๗	๐.๗๖	๐.๖๕	๐.๕๒
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๗๖	๐.๗๑	๓.๗๔	๐.๗๕	๓.๔๔	๐.๗๒	๓.๒๕	๐.๐๔*
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๗๖	๐.๘๐	๓.๖๙	๐.๘๒	๓.๖๗	๐.๖๔	๐.๒๘	๐.๗๖
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๙๘	๐.๖๗	๓.๗๘	๐.๘๓	๓.๘๔	๐.๗๑	๒.๐๖	๐.๑๓
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๔.๐๖	๐.๖๘	๔.๐๓	๐.๖๐	๓.๙๑	๐.๘๗	๐.๗๘	๐.๔๖
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๑๕	๐.๖๓	๔.๐๖	๐.๖๗	๔.๐๒	๐.๖๖	๐.๘๑	๐.๔๕
ภาพรวม	๓.๙๒	๐.๕๖	๓.๘๒	๐.๖๘	๓.๘๔	๐.๖๔	๐.๗๖	๐.๔๗

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาต่างกัน มีความคิดต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันในด้านการศาสนศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างกันของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านการศาสนศึกษา จำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ อายุพรรษา ระหว่าง ๑ - ๑๐ พรรษา กับอายุพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป สำหรับพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาในระดับอื่นๆ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามอายุพรรษา ด้านการศาสนศึกษา

(n = ๒๔๘)

อายุพรรษา	$\bar{X}$	อายุพรรษา		
		ระหว่าง ๑ - ๑๐ พรรษา (๑๓๑ รูป)	ระหว่าง ๑๑ - ๒๐ พรรษา (๗๒ รูป)	๒๑ พรรษา ขึ้นไป (๔๕ รูป)
		๓.๙๒	๓.๘๒	๓.๘๔
ระหว่าง ๑ - ๑๐ พรรษา	๓.๙๒	-	-.๐๒	.๓๑*
ระหว่าง ๑๑ - ๒๐ พรรษา	๓.๘๒	-	-	-.๒๙
๒๑ พรรษาขึ้นไป	๓.๘๔	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกันจะมีความคิดเห็น ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ
กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัด
นครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

(n = ๒๔๘)

การบริหารจัดการวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	วุฒิการศึกษาสามัญ						F	Sig.
	ประถมศึกษา (๘๒ รูป)		มัธยมศึกษา (๑๑๓ รูป)		สูงกว่ามัธยมศึกษา (๕๓ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๑๐	๐.๖๘	๓.๘๖	๐.๗๒	๓.๙๘	๐.๕๗	๓.๐๐	๐.๐๕*
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๗๐	๐.๖๘	๓.๖๓	๐.๖๗	๓.๘๓	๐.๙๑	๑.๓๗	๐.๒๖
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๕๔	๐.๗๖	๓.๗๔	๐.๗๕	๓.๙๖	๐.๘๑	๕.๐๕	๐.๐๑*
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๘๔	๐.๘๗	๓.๘๘	๐.๖๓	๔.๐๔	๐.๖๘	๑.๒๘	๐.๒๘
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๔.๐๑	๐.๗๖	๔.๐๓	๐.๕๙	๔.๐๔	๐.๘๑	๐.๐๒	๐.๙๘
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๑๓	๐.๗๕	๓.๙๘	๐.๕๘	๔.๒๘	๐.๕๗	๔.๒๐	๐.๐๒*
ภาพรวม	๓.๘๗	๐.๖๔	๓.๘๖	๐.๕๕	๓.๙๔	๐.๖๙	๐.๓๗	๐.๖๙

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน ในด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างกันของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญของพระสงฆ์ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าด้านการปกครองคู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ วุฒิการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษา กับระดับมัธยมศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ วุฒิการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษา กับ ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา และด้านการสาธารณสงเคราะห์ คู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่วุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา กับ สูงกว่ามัธยมศึกษา ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๑๓ - ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านการปกครอง

วุฒิการศึกษาสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาสามัญ		
		ประถมศึกษา (๘๒ รูป)	มัธยมศึกษา (๑๑๓ รูป)	สูงกว่ามัธยมศึกษา (๕๓ รูป)
		๔.๑๐	๓.๘๖	๓.๙๘
ประถมศึกษา	๔.๑๐	-	๐.๒๔*	๐.๑๒
มัธยมศึกษา	๓.๘๖	-	-	-๐.๑๒
สูงกว่ามัธยมศึกษา	๓.๙๘	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการทดสอบด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครอง มากกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

วุฒิการศึกษาสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาสามัญ		
		ประถมศึกษา (๘๒ รูป)	มัธยมศึกษา (๑๑๓ รูป)	สูงกว่ามัธยมศึกษา (๕๓ รูป)
		๓.๕๔	๓.๗๔	๓.๙๖
ประถมศึกษา	๓.๕๔	-	๐.๒๑	๐.๔๓*
มัธยมศึกษา	๓.๗๔	-	-	๐.๒๒
สูงกว่ามัธยมศึกษา	๓.๙๖	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการทดสอบด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

วุฒิการศึกษาสามัญ	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาสามัญ		
		ประถมศึกษา (๘๒ รูป)	มัธยมศึกษา (๑๑๓ รูป)	สูงกว่ามัธยมศึกษา (๕๓ รูป)
		๔.๑๓	๓.๙๘	๔.๒๘
ประถมศึกษา	๔.๑๓	-	๐.๑๕	๐.๑๕
มัธยมศึกษา	๓.๙๘	-	-	๐.๓๐*
สูงกว่ามัธยมศึกษา	๔.๒๘	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ ผลการทดสอบด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ
กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการวัดของ เจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสนจังหวัด
นครปฐมจำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม

การบริหารจัดการวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	วุฒิการศึกษานักธรรม								F	Sig.
	นักธรรมชั้นตรี (๖๘ รูป)		นักธรรมชั้นโท (๒๒ รูป)		นักธรรมชั้นเอก (๑๑๘ รูป)		ไม่มีวุฒิทางธรรม (๔๐ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๐๓	๐.๖๒	๓.๙๑	๐.๖๘	๓.๙๑	๐.๖๙	๔.๐๕	๐.๗๕	๐.๗๔	๐.๕๓
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๘๔	๐.๖๖	๓.๖๔	๐.๗๙	๓.๖๐	๐.๗๘	๓.๔๘	๐.๙๖	๑.๖๔	๐.๑๘
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๖๙	๐.๗๒	๓.๗๓	๐.๖๓	๓.๘๒	๐.๗๖	๔.๐๕	๐.๗๕	๒.๐๕	๐.๑๑
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๘๘	๐.๖๑	๔.๐๐	๐.๗๖	๓.๘๖	๐.๗๗	๔.๐๐	๐.๗๘	๐.๕๕	๐.๖๕
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๔.๐๐	๐.๖๐	๓.๘๖	๐.๗๗	๔.๐๒	๐.๖๙	๔.๑๘	๐.๘๑	๑.๐๕	๐.๓๗
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๑๘	๐.๖๒	๔.๐๕	๐.๖๕	๔.๐๕	๐.๖๑	๔.๑๓	๐.๗๙	๐.๖๑	๐.๖๑
ภาพรวม	๓.๙๑	๐.๕๑	๓.๘๒	๐.๕๙	๓.๘๔	๐.๖๑	๓.๙๘	๐.๗๗	๐.๖๓	๐.๖๐

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครอง
คณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้านซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน
ที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ กรรมการวัดที่มีอายุต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการวัดของ เจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ

(n = ๒๑๐)

การบริหารจัดการวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	อายุ(กรรมการวัด)								F	Sig.
	๒๑ - ๓๐ ปี (๒๕ คน)		๓๑ - ๔๐ ปี (๓๘ คน)		๔๑ - ๕๐ ปี (๔๓ คน)		๕๑ ปีขึ้นไป (๑๐๔ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๒๘	๐.๔๖	๔.๒๑	๐.๖๒	๔.๐๗	๐.๕๙	๔.๑๗	๐.๖๑	๐.๗๕	๐.๕๒
๒. ด้านการศึกษา	๔.๑๒	๐.๓๓	๓.๗๙	๐.๖๖	๓.๖๓	๐.๗๖	๓.๙๓	๐.๗๔	๓.๒๗	๐.๐๒*
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๐๐	๐.๔๑	๓.๗๑	๐.๗๓	๓.๖๓	๐.๗๓	๓.๖๓	๐.๗๒	๒.๖๒	๐.๐๕*
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๐๔	๐.๖๑	๔.๒๙	๐.๖๙	๓.๘๑	๐.๕๕	๓.๙๙	๐.๗๐	๓.๕๖	๐.๐๒*
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๔.๑๖	๐.๕๕	๔.๑๓	๐.๖๒	๔.๐๕	๐.๕๓	๔.๑๔	๐.๗๗	๐.๒๔	๐.๘๗
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๑๖	๐.๕๕	๔.๒๖	๐.๖๔	๓.๙๑	๐.๕๓	๔.๑๖	๐.๖๗	๒.๕๑	๐.๐๖
ภาพรวม	๔.๐๘	๐.๒๘	๓.๙๗	๐.๕๔	๓.๘๔	๐.๕๓	๔.๑๔	๐.๗๗	๑.๐๖	๐.๓๗

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า กรรมการวัดที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ากรรมการวัดที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน ในด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างกันของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุของกรรมการวัดพบว่า ด้านการปกครองคู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ อายุระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปีกับอายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี และคู่อายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี กับ อายุระหว่าง ๕๑ ปี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ อายุ ระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปีกับอายุระหว่าง ๕๑ ปี ขึ้นไป และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ อายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี กับระหว่างอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี และ คู่ อายุระหว่าง ๕๑ ปี ขึ้นไป กับ อายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามอายุกรรมการวัด ด้านการสาธารณสงเคราะห์

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		ระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี (๒๕ คน)	ระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี (๓๘ คน)	ระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี (๔๓ คน)	๕๑ ปี ขึ้นไป (๑๐๔ คน)
		๔.๒๘	๔.๒๑	๔.๐๗	๔.๑๗
ระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี	๔.๒๘	-	๐.๓๓	๐.๔๙*	๐.๑๙
ระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี	๔.๒๑	-	-	๐.๑๖	๐.๑๔
ระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี	๔.๐๗	-	-	-	๐.๓๐*
๕๑ ปีขึ้นไป	๔.๑๗	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผลการทดสอบด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่ากรรมการวัด ที่มีอายุระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ มากกว่า กรรมการวัดที่อายุระหว่าง ระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

กรรมการวัด ที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสนจังหวัดนครปฐม ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ น้อยกว่า กรรมการวัดที่อายุระหว่าง ระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามอายุกรรมการวัด ด้านการศึกษาสงเคราะห์

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		ระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี (๒๕ คน)	ระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี (๓๘ คน)	ระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี (๔๓ คน)	๕๑ ปี ขึ้นไป (๑๐๔ คน)
		๔.๐๐	๓.๗๑	๓.๖๓	๓.๙๖
ระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี	๔.๐๐	-	๐.๒๙	๐.๓๗	๐.๐๔
ระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๗๑	-	-	๐.๐๘	๐.๒๕
ระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๖๓	-	-	-	๐.๓๓*
๕๑ ปีขึ้นไป	๓.๙๖	--	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ ผลการทดสอบด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่ากรรมการวัด ที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ น้อยกว่า กรรมการวัดที่อายุระหว่าง ๕๑ ปี ขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ (Scheffe') จำแนกตามอายุกรรมการวัด ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		ระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี (๒๕ คน)	ระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี (๓๘ คน)	ระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี (๔๓ คน)	๕๑ ปี ขึ้นไป (๑๐๔ คน)
		๔.๐๔	๔.๒๙	๓.๘๑	๓.๙๙
ระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี	๔.๐๔	-	๐.๒๕	๐.๒๓	๐.๐๕
ระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี	๔.๒๙	-	-	๐.๔๘*	๐.๓๐*
ระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๘๑	-	-	-	๐.๑๘
๕๑ ปีขึ้นไป	๓.๙๙	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ ผลการทดสอบด้วยวิธีการของเซฟเฟ (Scheffe') พบว่า กรรมการวัด ที่มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา มากกว่า กรรมการวัดที่มีอายุระหว่าง ระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี และ ๕๑ ปี ขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๖ กรรมการวัดที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการวัดของ เจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

การบริหารจัดการวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	วุฒิการศึกษาสามัญ (กรรมการวัด)							
	ประถมศึกษา (๘๗ คน)		มัธยมศึกษา (๗๑ คน)		สูงกว่ามัธยมศึกษา (๕๒ คน)		F	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการปกครอง	๔.๑๓	๐.๖๓	๔.๒๓	๐.๕๙	๔.๑๗	๐.๕๕	๐.๕๔	๐.๕๙
๒. ด้านการศาสนศึกษา	๓.๙๔	๐.๖๙	๓.๗๗	๐.๗๒	๓.๘๗	๐.๗๑	๐.๑๑	๐.๓๓
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๘๖	๐.๗๘	๓.๘๒	๐.๘๒	๓.๘๘	๐.๗๖	๐.๑๒	๐.๘๘
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๙๓	๐.๗๐	๔.๐๑	๐.๗๑	๔.๑๕	๐.๕๗	๑.๗๙	๐.๑๗
๕. ด้านการสาธารณูปการ	๔.๐๘	๐.๗๗	๔.๑๕	๐.๖๙	๔.๑๕	๐.๔๖	๐.๓๑	๐.๗๔
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๑๓	๐.๕๙	๔.๐๘	๐.๖๙	๔.๑๙	๐.๖๓	๐.๔๓	๐.๖๕
ภาพรวม	๔.๐๐	๐.๖๕	๓.๙๒	๐.๕๕	๓.๙๘	๐.๕๔	๐.๔๒	๐.๖๖

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า กรรมการวัดที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเษธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กรรมการวัดที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดของ เจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกันทุกด้านซึ่งปฏิเษธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนา การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามภารกิจ ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ดังปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามภารกิจ ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ดังปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ปัญหา	แนวทางในการแก้ไขปัญหา
๑ ด้านการปกครอง ▪ การสั่งการไปยังเจ้าอาวาสเพียงผู้เดียว เป็นการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์กลาง การตัดสินใจหรือการสั่งการไม่ครอบคลุมทั่วถึงเกิดความล่าช้า ▪ วัดยังขาดกระบวนการตรวจสอบ ประเมินผลในการบริหารจัดการวัดอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบขาดความชัดเจน ▪ ขาดความร่วมมือของประชาชน ทั้งการบริหารจัดการวัดและการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาวัด ▪ การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวัดยังมีน้อยมาก ส่วนใหญ่ปล่อยไปตามสถานการณ์แต่ละวัดไม่จริงจังในการส่งเสริมพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ▪ วัดยังขาดการวางแผนผังการดำเนินงานในแต่ละปีทำให้การบริหารจัดการวัดยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายเท่าที่ควร ▪ เจ้าอาวาสขาดความรู้ความสามารถในเรื่องการปกครองคณะสงฆ์ ▪ เจ้าอาวาสบางครั้งใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ ไม่ได้ใช้เหตุผลที่เหมาะสม	๑. ด้านการปกครอง ▪ ควรมีการกระจายอำนาจการปกครองภายในวัดไปยังกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด เช่น มีกรรมการบริหารวัด ที่สามารถบริหารจัดการวัด ร่วมกับเจ้าอาวาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ ▪ วัดควรมีกระบวนการตรวจสอบประเมินผลการบริหารจัดการวัดอย่างต่อเนื่องเป็นระบบที่ชัดเจนไม่คลุมเครือสามารถตรวจสอบได้ โปร่งใส ▪ สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด ในส่วนที่สามารถเข้าร่วมเสนอความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ต่อการสร้างศรัทธาความเชื่อมั่นต่อการบริหารจัดการวัดที่โปร่งใส ▪ สร้างทัศนคติที่มีความน่าเชื่อถือ เชื่อมั่น และแรงศรัทธาต่อประชาชนต่อกิจกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ▪ การบริหารจัดการวัดควรมีการวางแผนนโยบาย แผนผังการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจนเป็นระบบและต่อเนื่องเป็นรูปธรรมประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบได้อย่างไม่ยุ่งยาก

ตารางที่ ๔.๒๒(ต่อ)

ปัญหา	แนวทางในการแก้ไขปัญหา
๒.ด้านการศาสนาศึกษา ■ การศึกษาทั้งนักธรรม บาลี และธรรมศึกษา ยังไม่สมบูรณ์ ทั้งพระภิกษุและสามเณร รวมทั้งของคฤหัสถ์และเด็กเยาวชนในสังคม ■ ไม่มีงบประมาณสนับสนุนในการศึกษาจากทางภาครัฐไม่เพียงพอ ■ ขาดแหล่งความรู้ข้อมูลข่าวสารด้านเทคโนโลยี ภายในวัด ■ ขาดการให้ความรู้ หลักสูตร ระเบียบสำหรับพระสงฆ์สามเณรที่บรรพชาระยะเวลาอันจำกัด รวมทั้งประชาชนทั่วไปที่ต้องการมาศึกษาหาความรู้ในช่วงกิจกรรมระยะสั้น ๆ ■ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนธรรมและบาลี ■ ขาดงบประมาณในการสนับสนุนในด้านทุนการศึกษา ■ เจ้าอาวาสขาดความรู้ความเข้าใจในภาษาบาลี ■ ขาดพระภิกษุสามเณรที่มาศึกษาเล่าเรียนนักธรรมและบาลี	๒.ด้านการศาสนาศึกษา ■ ควรมีการให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้สอนและผู้เรียนนักธรรมและบาลี ■ ต้องอธิบายถึงความสำคัญและประโยชน์ทางด้านศาสนาให้ภิกษุสามเณรเข้าใจอย่างทั่วถึง ■ ควรจัดให้วัดจัดการเรียนการสอนบาลี และนักธรรมอย่างเป็นระบบ ■ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนและนักเรียนเรียนธรรมศึกษาอย่างทั่วถึง ■ วางกฎระเบียบให้ชัดเจนว่าพระสังฆาธิการควรมีวุฒินักธรรมและบาลี ■ องค์กรภาครัฐและเอกชนควรเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ในการเรียนการสอนธรรมและบาลี ■ วัดควรพัฒนาส่งเสริม ปรับปรุงด้านการศึกษาทุกด้าน ทั้งพระสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ ที่เป็นประโยชน์ในสังคมส่วนรวม ■ จัดอบรมหลักสูตรระยะสั้นที่ให้ความรู้ ตามลักษณะที่เหมาะสมและถูกต้องตามกาลเทศกาลหรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ภายในชุมชนสังคมได้

ตารางที่ ๔.๒๒ (ต่อ)

ปัญหา	แนวทางในการแก้ไขปัญหา
๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ■ ภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนด้านการศึกษาปริยัติธรรมในจังหวัดภูเก็ตยังไม่ดีเท่าที่ควร ■ การจัดสรรงบประมาณกระจายลงไปไม่ถึงมือผู้รับและไม่ทั่วถึง ■ ขาดกองทุนในการสนับสนุนส่งเสริมพระภิกษุสามเณรและผู้ด้อยโอกาสทางด้านการศึกษา ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาในมาช่วยพัฒนางานด้านศึกษาสงเคราะห์ ■ การส่งเสริมสนับสนุนพร้อมทั้งคัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้เข้ามาทำงาน และปลูกฝังให้เป็นผู้มีจิตอาสาในด้านสาธารณะสงเคราะห์ยังไม่ดีพอ ■ เจ้าอาวาสไม่ได้ให้การสนับสนุนในเรื่องของการศึกษาสงเคราะห์เท่าที่ควร ■ ขาดการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาจากองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ■ เจ้าอาวาสไม่ค่อยให้ความสำคัญในการจัดตั้งโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญ ■ การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการศึกษาสงเคราะห์ยังมีน้อย	๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ■ ควรตั้งกองทุนช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการศึกษาสงเคราะห์ เช่น สร้างห้องเรียนห้องจริยศึกษา ■ เจ้าอาวาสควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินยาธิการขึ้นในวัด ■ ควรมีเงินทุนเพื่อการศึกษาสงเคราะห์ไว้อีกส่วนหนึ่งเพื่อการช่วยเหลือโดยตรง ■ ควรจัดหางบประมาณมาสนับสนุนเยาวชน และเด็กด้อยโอกาส ■ จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ■ จัดตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวินยาธิการ ■ เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ผู้เรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ■ สนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ■ จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการศึกษาภายในวัด ■ จัดให้มีการอบรมเด็กก่อนเกณฑ์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

ตารางที่ ๔.๒๒ (ต่อ)

ปัญหา	แนวทางในการแก้ไขปัญหา
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ■ เจ้าอาวาสยังขาดความใส่ใจต่อการฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจวิธีการเผยแผ่ธรรมยังมีน้อย และไม่แพร่หลาย ■ เจ้าอาวาสยังขาดความรู้ความเข้าใจในการนำเสนอและกระบวนการในการเผยแผ่ธรรม ■ ขาดการติดต่อประสานงานและการทำงานเป็นทีมในด้านการเผยแผ่ ■ ขาดงบประมาณสนับสนุนบุคลากรในการทำงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา ■ ยังขาดการส่งเสริม ส่งพระสงฆ์ในวัดออกเผยแผ่หลักธรรม บรรยายธรรม ภายนอกวัด ■ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ ที่บรรพชาจะอยู่ในวัดไม่นาน จึงไม่สามารถเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้อย่างรอบรู้ จึงทำให้คิดว่าการเรียนทางธรรมไม่ค่อยสำคัญ เพราะไม่ได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงานในชีวิตฆราวาส ■ ยังขาดการติดต่อประสานงานและการทำงานเป็นทีมในด้านการเผยแผ่ ■ ขาดงบประมาณสนับสนุนบุคลากรในการทำงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนา ■ พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการเผยแผ่ ■ ควรจัดทำสื่อในการนำเสนอในรูปแบบในการเผยแผ่ให้เป็นไปในทางเดียวกันเพื่อง่ายต่อการศึกษาหาความรู้ ■ ขาดแคลนพระสังฆาธิการที่มีความรู้ความสามารถความเข้าใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ■ เผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา ■ จัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้จักรับผิดชอบชั่วดี การที่ควรทำและควรเว้น ■ จัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัดตามกาลอันควร ■ จัดให้มีการบรรพชาสามเณรและการบวชชีพรหมณ์ภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมศีลธรรม อันดีงาม และส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่เยาวชน ■ จัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้จักรับผิดชอบชั่วดี การที่ควรทำและควรเว้น ■ จัดให้มีการฝึกอบรมพระธรรมทูตให้มีขึ้นในวัดหรือส่งพระไปอบรมนอกวัด ■ จัดให้มีโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ■ ส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้มีโอกาส ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่าง ๆ ■ ควรจัดให้มีการฝึกอบรมในส่วนของ การเผยแผ่ธรรมแก่พระภิกษุ และสามเณรเพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบเดียวกัน ■ ควรใช้สื่อที่ทันสมัยในการเผยแผ่ธรรม เช่น วิทยุกระจายเสียง วารสาร สิ่งพิมพ์ ■ ควรเผยแผ่ สั่งสอนธรรมแก่ประชาชนให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาใน เชิงรุกให้มากกว่าเดิม ■ ตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่ และนำปัจจัยที่มีอยู่ในกองทุนมาใช้ในการบริหารจัดการ

ตารางที่ ๔.๒๒ (ต่อ)

ปัญหา	แนวทางในการแก้ไขปัญหา
๕. ด้านการสาธารณูปการ ■ ขาดแผนพัฒนาในการบริหารจัดการพัฒนา วัดที่ชัดเจน ■ ขาดการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย และกฎหมาย ■ เจ้าอาวาสขาดความรู้ในด้านการวางแผน พัฒนาระบบสาธารณูปการภายในวัด ■ ขาดผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ควบคุมดูแลเสนาสนะ และของส่วนรวม ■ ขาดงบประมาณในการซ่อมแซมระบบ สาธารณูปการภายในวัด ■ การก่อสร้าง และการซ่อมแซม สิ่งก่อสร้างศาสนสมบัติของวัด ควรมุ่งการทำงานเป็นหลักและสร้างให้เหมาะสมเท่าที่ สำคัญและมีความจำเป็น ■ การก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ภายในวัดต้องไม่ทำ ให้ชาวบ้านเดือดร้อน ■ ขาดการบำรุงดูแลรักษาสิ่งก่อสร้างที่ ถูกต้อง ไม่เป็นระบบต่อเนื่อง ■ ขาดการป้องกันและดูแลรักษาจากสัตว์เช่น นก หนู ต่าง ๆ ที่เข้ามาสร้างความสกปรก ก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ และ สภาพแวดล้อมภายในวัดไม่สวยงาม	๕. ด้านการสาธารณูปการ ■ บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานอาคารเรียนในเขต พุทธาวาส ให้มีสภาพที่เหมาะสมกับ ศาสนสมบัติ ตลอดจนรักษาศิลปเอกลักษณ์ความเป็นวัด และ ควรทำที่เห็นสมควรทำ ■ จัดให้ซ่อมแซมดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัดให้ มีสภาพที่สมบูรณ์สวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย ■ จัดให้ชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาสาธารณูปการในวัดเพื่อสร้างความสามัคคีใน ชุมชนและสังคมส่วนร่วมได้ ■ ดำเนินการบำรุงดูแล ถาวรสถานเช่น อุโบสถ วิหาร หอธรรม กุฏิในเขตของสงฆ์เพื่อให้เป็นสถานที่ สบายและสงบเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้ ชุมชนเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา เชื่อมมั่นต่อพุทธ ศาสนาในการเป็นที่พึ่งทางใจได้ ■ ควรมีการปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรภายในวัด เกิดความเอาใจใส่ในการควบคุมดูแล และปฏิสังขรณ์ ■ ควรจัดตั้งคณะกรรมการวัดที่มีความรู้ ความสามารถมาควบคุมดูแลในด้านสาธารณูปการ ร่วมกับพระสงฆ์ภายในวัด ■ ไม่ว่าจะทำโครงการหรือจัดงานใดก็ตามควรมีการ นำเสนอในรูปแบบโครงการให้ถูกต้องตาม วัตถุประสงค์ของงานที่ได้วางเอาไว้ ■ ควรควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัด และที่ธรณีสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ตารางที่ ๔.๒๒ (ต่อ)

ปัญหา	แนวทางในการแก้ไขปัญหา
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ▪ วัดกับชุมชนการขาดการติดต่อประสานงานที่ดีต่อกันในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์ ▪ ขาดการวางแผนในการทำงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ ▪ พระสังฆาธิการยังขาดความกระตือรือร้นที่จะเสียสละทุนทรัพย์บางส่วนเพื่อช่วยเหลือแก่สังคม ▪ การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับการตอบรับเท่าที่ควร ▪ เจ้าอาวาสขาดความเอาใจใส่ในด้านการสาธารณสงเคราะห์ ▪ วัดยังขาดการดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์ช่วยเหลือประชาชนและสังคมอย่างถ้วถึงและครอบคลุมทุกด้าน ▪ การติดต่อบางครั้งไม่สะดวก ▪ การยืมสิ่งของภายในวัดยังไม่สะดวกเท่าที่ควร ▪ การติดต่อกิจนิมนต์ยังไม่สะดวกเข้าถึงเจ้าอาวาสยาก ไม่ค่อยจะประจำวัดเพราะท่านมีกิจนิมนต์และธุระเยอะ	๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ▪ ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ▪ ควรให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการบำเพ็ญกุศล ตามประเพณีท้องถิ่น ▪ ควรจัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรม ทางพระพุทธศาสนาตามสถานที่ที่ได้รับนิมนต์ ▪ เป็นผู้นำในการสร้างสาธารณประโยชน์กับท้องถิ่น ▪ อำนวยความสะดวกแก่หน่วยราชการ และองค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาขอความช่วยเหลือ ▪ ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อการสาธารณสงเคราะห์ขึ้นมาโดยเฉพาะ ▪ วัดกับชุมชนควรมีการจัดประชุมร่วมกัน และวางแผนกันทำงานอย่างเป็นระบบ ▪ ควรสนับสนุนเงินทุนในการก่อสร้าง ซ่อมแซมถนน ประปาหมู่บ้านและชุมชน ▪ ควรสนับสนุนส่งเสริมจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ▪ วัดควรจัดตั้งหรือให้การสนับสนุนสถานสงเคราะห์คนชรา หรือเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ▪ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัดต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขต การปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมจำแนก ตามอายุ และวุฒิ การศึกษา และเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์จำนวน ๒๔๘ รูป กรรมการวัด จำนวน ๒๑๐ คน ทำการศึกษาแบบสำรวจ (Survey Research) โดยการใช้แบบสอบถาม ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวนทั้งสิ้น ๗๐๒ รูป และกรรมการวัดสังกัดวัดในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๔๖๐ คน^๑ ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตาม สัดส่วน (Proportional stratified random sampling) โดยใช้คณะสงฆ์ในเขตปกครองอำเภอ กำแพงแสน เป็นชั้นปฐมภูมิ แต่ละชั้นภูมิสุ่มตัวอย่างวิธีอย่างง่าย โดยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วง เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมา วิเคราะห์และประมวลผลโดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติต่างๆ ดังนี้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้บรรยายข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลหรือตัวแปรต้น ค่าที (t-test) ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองกลุ่มค่าเอฟ (F-test) (One-way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ (Seheffe) จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

---

^๑ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ภาค ๑๔, บัญชีสถิติวัดและจำนวน พระภิกษุ จำพรรษา ประจำปี ๒๕๕๔, หน้า ๔.

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นพระสงฆ์จำนวน ๒๔๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๑๔ มีอายุพรรษา ระหว่าง ๑ – ๑๐ พรรษาจำนวน ๑๓๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๘๒ วุฒิการศึกษา นักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๕๘ วุฒิการศึกษาสามัญ ระดับมัธยมศึกษา ๑๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕๖

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นกรรมการวัดจำนวน ๒๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๘๕ คน มีอายุ ระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๐๔ คน วุฒิการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษาจำนวน ๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๔๓ คน

๕.๑.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครอง คณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้งด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่าพระสงฆ์และกรรมการวัด มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยจำแนกเป็นรายด้านดังนี้

๑.ความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการปกครอง อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒.ความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศาสนศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ และ เมื่อ พิจารณา เป็น ราย ข้อ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศาสนศึกษาอยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้น เรื่องสนับสนุนให้พระภิกษุ สามเณร เขียนบทความเอกสารตำราให้ศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

๓. ความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ ยกเว้นการจัดตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ผู้เรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด และการจัดให้มีการอบรมเด็กก่อนเกณฑ์เพื่อปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง

๔. ความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัดต่อการบริหารจัดการวัด ของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕. ความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณูปการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณูปการอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๖. ความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล นำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดของ เจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าพระสงฆ์และกรรมการวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดของ เจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ ๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการปกครองและด้านการศาสนศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ ๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการศาสนศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ ๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ ๔

สมมติฐานที่ ๕ กรรมการวัดที่มีอายุต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่ากรรมการวัดที่มีอายุต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ ๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แตกต่างกันอย่างสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ กรรมการวัดที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่ากรรมการวัดที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ ๖

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการศึกษาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญน่าสนใจและนำมาอภิปรายผลดังนี้

๕.๒.๑ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัดต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

จากการวิจัยระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัดต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน เนื่องมาจากเจ้าอาวาสมีทักษะการบริหารจัดการที่ดี โดยใช้หลักธรรมมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับวัดและชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความสามัคคีและร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาวัดของชุมชนให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระอธิการผจญ อาจาโร (ทนันจง) พบว่า

การบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลย่อมทำให้วัดและชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดและชุมชนนั้นย่อมทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเช่นกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ งามละมัย) ที่พบว่า การพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ของเจ้าอาวาสจะส่งผลให้การพัฒนาวัดมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น และส่งผลให้เกิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต และเมื่อจำแนกรายเป็นด้าน พบว่าระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ตามภารกิจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์มากที่สุด อาจเนื่องมาจากเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสนจังหวัดนครปฐม มีความเอาใจใส่ในการพัฒนาวัดให้เป็นวัดที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล ตามประเพณีท้องถิ่นจัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาตามสถานที่ที่ได้รับนิมนต์ อำนวยความสะดวกแก่หน่วยราชการและองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาขอความช่วยเหลือ ให้ความสำคัญต่อการชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณสงเคราะห์ ทั้งส่วนของฆราวาสและพระภิกษุสามเณรในการให้ความช่วยเหลือประสพภัยพิบัติต่างๆ ในด้านปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต อีกทั้งประสานงานช่วยเหลือวัดอื่นๆ ที่ประสบภัยและขาดแคลนนับว่าเป็นงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ที่มีความชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากที่สุดของเจ้าอาวาส ฉะนั้นงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ ต้องใช้บทบาทของความเป็นพระสังฆาธิการในการช่วยเหลือสังคมทั้งความคิด และกำลังทรัพย์ในด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน เป็นกิจกรรมที่เจ้าอาวาสอยู่ในฐานะผู้มีหน้าที่สำคัญของวัดต้องดำเนินกิจการไปเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับ พระเทพโสภณ (ประยูร ฐมมจิตฺโต)^๒ ได้กล่าวไว้ว่า ถ้านักบริหารบกพร่องเรื่องมนุษยสัมพันธ์ก็ไม่มีใครช่วยทำงานเขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ไว้เรียกว่า สังคหัตถุ ๔ ประการ ได้แก่ ทาน คือ การให้ เจ้าอาวาสที่ดีต้องมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ทานแก่ผู้ร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา ปิยวาจา คือ การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน เจ้าอาวาสที่ดีจะรู้จักผูกใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน อตถจริยา คือ การวางตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือสงเคราะห์ประชาชน เจ้าอาวาสทำอัตถจริยาได้หลายวิธี เช่น บริการช่วยเหลือยามเขาป่วยไข้ หรือเข้าร่วมในงานพิธีต่างๆ ของชุมชนหรืองานสังคมอื่นๆ สมานัตตา คือ การวางตัวสม่ำเสมอไม่ทอดทิ้งผู้ร่วมงานทั้งหลาย กล้ารับผิดชอบในผลการตัดสินใจของตน

^๒ พระเทพโสภณ (ประยูร ฐมมจิตฺโต), หัวใจนักบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒.

จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ กำแพงแสนจังหวัดนครปฐมมีการบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากทุกด้านทำให้ พระสงฆ์และกรรมการวัดเกิดความพึงพอใจในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านตามภารกิจ ๖ ด้าน มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

ด้านการปกครอง จากการวิจัย พบว่าความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ กำแพงแสน จังหวัด นครปฐม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่า การปกครองยังคงปฏิบัติ ตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด อีกทั้งยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหา เถรสมาคมข้อบังคับ ระเบียบคำสั่งของมหาเถรสมาคม เพราะเจ้าอาวาสนับเป็นพระสังฆาธิการ ที่มีความสำคัญมากที่สุดมีความรับผิดชอบสูงสุด ด้วยเหตุผลที่ว่า เจ้าอาวาสเป็นผู้ใกล้ชิด พระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา ประชาชนและเด็กเล็กรู้จักพื้นฐานของบุคคลเหล่านั้นดีกว่า ใครๆ อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ทางพระพุทธศาสนาทั้งดีและร้ายย่อมเข้าใจปัญหาต่างๆ และหา หนทางแก้ไขปัญหาได้ง่าย และเจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ของวัดให้เป็นไปด้วยดีให้ความสะดวกตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศล เป็นต้น

การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดโดยการเน้นให้พระภิกษุและสามเณรได้ปกครอง ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อความสงบ เรียบร้อยของหมู่คณะ เพื่อสร้างความศรัทธาของประชาชนให้เกิดขึ้นต่อพระพุทธศาสนาโดย ปกครองพระภิกษุ สามเณรที่อยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ และคำสั่งของมหาเถร สมาคม มีการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดงามภายในวัด ปกครองและสอดส่องให้ คฤหัสถ์ที่มาพำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามระเบียบต่างๆ ของวัดด้วยดี จัดให้มีคณะกรรมการบริหาร วัดอย่างเป็นรูปธรรมจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบของวัดจัดทำ แผนในการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ ประสานงานแต่ละฝ่ายเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่าง ราบรื่นและบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพจัดโครงสร้างการปกครองอย่างเป็นระบบการ จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารวัด อย่างเป็นระบบมีระเบียบในการรับพระภิกษุสามเณรเข้า มาพำนักในวัด งานด้านปกครองเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง โดยมีการประชุมพระสังฆาธิการทุก ๓ เดือน เพื่อทำ ความเข้าใจในงานด้านปกครองคณะสงฆ์ให้สงบเรียบร้อยถูกต้องดีงามและงานด้านอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้อง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)^๓ ได้ให้ทัศนะใน

^๓พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖. หน้า ๒๓.

เรื่องการปกครองหรือการบริหารตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่าการปกครองตามความหมายของพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีใช้จุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ จึงถือคติได้ว่าการปกครองที่มีขึ้นเป็นเรื่องของการศึกษาแลเพื่อการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจ และเมื่อมีการปกครองด้วยอำนาจย่อมเกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน จึงก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งตั้งแต่ภายในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช้การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลว นั่นเอง

ด้านการศาสนศึกษา จากการวิจัย พบว่าความคิดเห็นด้านการศาสนศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะว่าในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์แผนกธรรม – บาลี ท่านเจ้าอาวาสท่านได้มีความเอาใจใส่ในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณรเป็นอย่างมาก เนื่องจาก ท่านเจ้าอาวาสได้มองว่าการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญที่จะพัฒนาบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนาให้มีความรู้ในเรื่องนักธรรมและบาลี เพื่อจะได้นำความรู้ไปอบรมสั่งสอนประชาชน และรักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้ เจ้าอาวาสวัด จึงมีภาระหน้าที่ในด้านการศาสนศึกษาอย่างมากไม่ว่าจะเป็นการเรื่องของการจัดให้มีการศึกษาแก่ศาสนิกชนทั่วไปสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณร เขียนบทความเอกสารตำราให้ศาสนิกชนทั่วไปจัดมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ที่สอบไล่ได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมดำเนินการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมบาลี และธรรมศึกษาจัดโครงการถวายความรู้แก่พระภิกษุ สามเณรสนับสนุนสื่อวัสดุ อุปกรณ์ ทางการศึกษาแก่พระภิกษุ และสามเณรส่งเสริมการศึกษาธรรมศึกษาแก่คฤหัสถ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียนแก่พระภิกษุสามเณรให้มีความรู้แตกฉานในภาษาบาลี และหลักธรรมถือว่าเป็นการพัฒนาบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนาที่เป็นระบบ และถูกต้องอันจะนำไปสู่ความมั่นคงและเจริญออกงามของพระพุทธศาสนาสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับ ชาญณรงค์ หินเกิด ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัด ในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ใช้วัดตนเองเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการศึกษาทางโลกและทางธรรม ปกครองวัดด้วยความเรียบร้อยเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบาทหน้าที่ด้วยดีเสมอมา รวมทั้งให้สาธารณชนสงเคราะห์ตามฐานานุรูป^๔

---

^๔ชาญณรงค์ หินเกิด, “บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๕๒. หน้า ๙๐ – ๑๐๓.

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นในด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อเพราะว่า ท่านเจ้าอาวาสวัดท่านได้ให้ความสำคัญในงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ในระดับใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ บริจาคทุนส่วนตัวของเจ้าอาวาสเพื่อการศึกษาแก่เด็กทั้งในโรงเรียนของรัฐและเอกชนบริจาคทุนส่วนตัวเพื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน ช่วยพัฒนาสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน สนับสนุนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัดให้มีห้องเรียนจริยธรรมเพื่อไว้ปฏิบัติธรรม จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการศึกษาจัดตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ผู้เรียน ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจัดให้มีการอบรมเด็กก่อนเกณฑ์เพื่อปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรม จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

เพราะว่าเป็นมีภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการจัดการศึกษาสงเคราะห์เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุและสามเณรที่บรรพชาอุปสมบทเข้ามาได้มีการเรียนการสอนวิชาสามัญให้มีความรู้ทันกับโลกในยุคปัจจุบัน หรือการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้เยาวชนเข้ามาศึกษาเล่าเรียนวิชาพระพุทธศาสนา นอกจากนี้พระสงฆ์ยังจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สถาบันการศึกษาหรือการสงเคราะห์เยาวชนทั้งก่อนวัยเรียน และในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรและประชาชนอย่างทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับวรพงษ์ แสนเมือง ได้กล่าวไว้ว่าพระสงฆ์ใช้บทบาทของความเป็นผู้นำช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ เช่นด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านปัญหาชีวิต และบทบาทในการสงเคราะห์ประชาชน บทบาทด้านคุณธรรม จริยธรรมให้ประชาชนเป็นคนดีของสังคม^๕

ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จากการวิจัย พบว่ามีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ เพราะท่านเจ้าอาวาสมีความเอาใจใส่ในด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเผยแพร่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา จัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำสั่งสอนประชาชน ให้รู้จักรับผิดชอบ รับผิดชอบ การที่ควรทำและควรเว้น ดำเนินการเผยแพร่ธรรมวิธีการแสดงพระธรรมเทศนา วิธีการแสดงปาฐกถาภายในวัดจัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัดตามกาลอันควร จัดให้มีการบรรพชาสามเณรและการบวชชีพรามณ์ภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมศีลธรรมอันดีงาม และ

^๕วรพงษ์ แสนเมือง, “การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานของวัดพัฒนาตัวอย่างในเขตการศึกษา ๑๑”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. (บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครราชสีมา), ๒๕๔๖. หน้า ๗๓ - ๗๖.

ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่เยาวชน เผยแพร่ธรรมด้วยการมอบหนังสือธรรมะ ให้แก่องค์กรต่างๆ จัดให้มีโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้มี โอกาสออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ จัดให้มีการฝึกอบรมพระธรรมทูตให้มีขึ้นในวัดหรือ ส่งพระไปอบรมนอกวัด และรับไปปาฐกถาด้วยวิธีต่างๆ นอกวัด

งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นหน้าที่หลักที่พระสังฆาธิการได้ให้ ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งพระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองไปได้นั้นก็ต้องอาศัยพุทธบริษัทต้อง ศึกษาเล่าเรียนรู้ธรรม และปฏิบัติธรรม นอกจากนี้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อสาธารณชนเป็น การสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใสต่อพระรัตนตรัยน้อม นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตาม สมควรแก่การปฏิบัติที่นั้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักทางพระพุทธศาสนาตามที่พระธรรมวรนายก (โอภาส นิสิตติเมธี) กล่าวไว้ว่างานเผยแผ่ของพระภิกษุตามพุทธดำรัส คือ จรณะ ภิกขเว พุ พุชชะนะหิตายะ พุชชะนะสุชายะ โลกานุกัมปายะ มีความหมายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลายพวกเธอจง เทียวจาริกไปตามจุดประสงค์เพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อปวงชน เพื่อการเสริมสร้างความสุข ต่อปวงชน และเพื่อความอนุเคราะห์ต่อประชาชนชาวโลกทั้งปวง” ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน การ ส่งพระภิกษุสงฆ์เป็นพระธรรมทูตชุดแรกออกไปประกาศพระศาสนา พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจ เป็นที่พึ่งทางจิตใจของหมู่ชน เมื่อผู้นำมีความสามารถนำได้ดีก็เป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ และ เป้าหมายสูงสุดของความเป็นผู้นำ คือกิจทุกอย่างเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคม^๖

ด้านการสาธารณูปการ จากการวิจัย พบว่ามีความคิดเห็นส่วนใหญ่อยู่ใน ระดับมากทุกข้อโดยเฉพาะการจัดให้มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสวยงามภายในวัด ดำเนินการบำรุงดูแล ถาวรสถานเช่น อุโบสถ วิหาร หอธรรม กุฏิในเขตของสงฆ์เพื่อให้เป็น สถานที่สบายและสงบจัดให้ซ่อมแซมดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอ กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ให้ความสำคัญต่องานสาธารณูปการของวัดเป็นอย่างมากโดยเน้น ความสงบร่มรื่น ความสะอาดและความปลอดภัยเป็นหลัก ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ)^๗ ได้ให้ความหมายงานการสาธารณูปการ หมายถึง การ ให้ความช่วยเหลือ อุดหนุน หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไป ด้านกิจการดูแลรักษาและ

^๖พระธรรมวรนายก (โอภาส นิสิตติเมธี), **ธรรมปริทัศน์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒.

^๗พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), **เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครอง คณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓-๓๔.

จัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นการจัดการงานการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้เกิดความสงบเรียบร้อยดีงาม

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากการวิจัย พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะให้ความสำคัญแก่ประชาชนในการทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการบำเพ็ญกุศล ตามประเพณีท้องถิ่นสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรที่ประสบภัยพิบัติต่างๆ ในด้านปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต จัดการและประสานงานให้การช่วยเหลือวัดอื่นที่ประสบภัยและขาดแคลน ชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณสงเคราะห์จัดการและประสานงานความช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยธรรมชาติ จัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาตามสถานที่ที่ได้รับนิมนต์เป็นผู้นำในการสร้างสาธารณประโยชน์กับท้องถิ่น อำนวยความสะดวกแก่หน่วยราชการและองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาขอความช่วยเหลือมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสนจังหวัดนครปฐม ให้ความสำคัญต่องานด้านการสาธารณสงเคราะห์เป็นอย่างมาก ตามคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ซึ่งถือได้ว่าการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดนั้นได้บริหารจัดการวัดเป็นไปตามงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ ที่มีความชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากที่สุด ฉะนั้นงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ ต้องใช้บทบาทของความเป็นเจ้าอาวาสในการช่วยเหลือสังคมทั้งความคิด และกำลังทรัพย์ในด้านต่างๆ การจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน เป็นกิจกรรมที่วัด หรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการไปเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^๔ ได้กล่าวไว้ว่า ถ้านักบริหารบกพร่องเรื่องมนุษยสัมพันธ์ก็ไม่มีใครช่วยทำงานเขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ไว้เรียกว่า สังคหวัตถุ ๔ ประการ ได้แก่ ทาน คือ การให้เจ้าอาวาสที่ดีต้องมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ทานแก่ผู้ร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา ปิยวาจา คือ การพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน เจ้าอาวาสที่ดีจะรู้จักผูกใจคนด้วยคำพูดอ่อนหวาน อุตถจริยา คือ การวางตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือสงเคราะห์ประชาชน เจ้าอาวาสทำอุตถจริยาได้หลายวิธี เช่น บริการช่วยเหลือยามเขาป่วยไข้ หรือเข้าร่วมในงานพิธีต่างๆ ของชุมชนหรืองานสังคมอื่นๆ สมานัตตา คือ การวางตัวสม่ำเสมอไม่ทอดทิ้งผู้ร่วมงานทั้งหลาย กล่าวรับผิดชอบในผลการตัดสินใจของตน

จากการวิจัยความคิดเห็นของพระสงฆ์และกรรมการวัด ต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จะพบว่าเจ้า

^๔พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), หัวใจนักบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒.

อวาสนั้นจะต้องมีการบริหารจัดการวัดต้องครบทั้ง ๖ ด้าน ตามกฎหมายเถรสมาคมที่กำหนดซึ่งจะสอดคล้องกับผลการวิจัย ของพระมหาเริงศักดิ์ พิมพ์สกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า ผลการศึกษาพบว่าโครงสร้างการบริหาร เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการและการกระจายอำนาจ การตรวจสอบรวมถึงมีไวยาวัจกรช่วยเหลือในกิจการคณะสงฆ์ ตามภารกิจ ๖ ด้าน คือการปกครองคณะสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย บริหารงานแบบมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม มีคณะกรรมการพิจารณาพระสงฆ์ที่ทำผิดวินัย มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อความเหมาะสม ปรับปรุงหลักสูตรและการกระจายการศึกษา รวมทั้งจัดการศึกษาให้พระสงฆ์และสามเณร ต้องศึกษาทุกรูป และส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนและชุมชน มีการปรับปรุงหลักสูตรการพัฒนาพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นครูสอนโดยรัฐจัดงบประมาณอุดหนุน ส่งเสริมให้พระสงฆ์เผยแผ่พุทธศาสนาทั้งภายในและภายนอกทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ต่างๆ และการให้มีส่วนร่วมในการจัดอภัยมุข ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับทัศนะของ พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต)^๕ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครอง หมายถึง ภารกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าของอาวาสหรือคณะเจ้าปกครองดำเนินการ สอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทลูกบวชหรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังฆมณฑล เน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ

๑. นิคคหวิธี คือ การข่มคนที่ควรข่มหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
๒. ปัคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง
๓. ปวารณาวีธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการดังนี้
  - ๓.๑ พระธรรมวินัยที่พระพุทธรองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว
  - ๓.๒ กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติ เพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

^๕พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙. หน้า ๒๒.

๓.๓ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์
ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการ ปกครองอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๑) ความคิดเห็น พระสงฆ์และกรรมการวัดต่อบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดใน
เขตการปกครองอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่ง
ปฏิเสฐสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าอาวาสได้ปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจ ๖ ด้านได้อย่าง
เรียบร้อยและมีความชัดเจน เป็นระบบตามกฎหมายมหาเถรสมาคมที่กำหนดซึ่งจะสอดคล้องกับ
ผลการวิจัย ของพระมหาเรีงศักดิ์ พิมพ์สกุล^{๑๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารวัดใน
ทศวรรษหน้า ผลการศึกษา พบว่า โครงสร้างการบริหาร เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมใน
รูปแบบของคณะกรรมการและการกระจายอำนาจ การตรวจสอบรวมถึงมีไวยาวัจกร ช่วยเหลือ
ในกิจการคณะสงฆ์ ข้อค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พระชนดล นาคสุณโณ
(นาคพิพัฒน์)^{๑๒} ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการศึกษาว่า
พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับ
ปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้าน
การปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง
ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าพระสังฆา
ธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทาง
ธรรม วุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการ
ที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

๒) อายุพรรษาพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษา ต่างกัน มีความคิดต่อการบริหารจัดการของ
เจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่
แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสฐสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับ

^{๑๑}พระมหาเรีงศักดิ์ สิริภทฺโท (พิมพ์สกุล), “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๕๕. หน้า ๒๖.

^{๑๒}พระชนดล นาคสุณโณ (นาคพิพัฒน์). การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย),
๒๕๕๑. หน้า ๗๓.

งานวิจัยของ กฤษดา มมตะชบ^{๑๒} ผลการวิจัยพบว่าโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นไปตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๐๕ นั่นคือ เจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและปัจจัยต่างๆ คือ ที่ตั้งของวัด 尼กาย สมณศักดิ์ ตำแหน่งทางการบริหาร การศึกษา และอายุพรรษากำหนดทัศนคติของพระสงฆ์ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน ในด้านการศาสนศึกษา ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกันและได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างกันของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านการศาสนศึกษาจำแนกตามอายุพรรษาของพระสงฆ์ พบว่าคู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ อายุพรรษา ระหว่าง ๑ – ๑๐ พรรษา กับอายุพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป ในด้านอายุพรรษาของพระสงฆ์ พบว่าอายุพรรษาที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสนจังหวัดนครปฐมแตกต่างกัน เพราะว่าพระสงฆ์อายุพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป เป็นพระสงฆ์ที่ประสบการณ์ชีวิตของแต่ละคนแตกต่างกัน การอบรมสั่งสอน เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของแต่ละวัดที่ต่างกัน จึงมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรรมนูญ จินตรักษ์^{๑๓} ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณที่มีต่อมลพิษสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร” พบว่าอายุที่ต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นต่อมลพิษสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน

๓) พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันในการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกันได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างกันของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการ

^{๑๒} กฤษดา มมตะชบ, ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๓. หน้า ๘๖ – ๙๐.

^{๑๓} ธรรมนูญ จินตรักษ์. “ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณที่มีต่อมลพิษสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๒. หน้า ๖๓ - ๗๖.

สาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญของพระสงฆ์ พบว่าด้านการปกครองคู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ วุฒิกการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษา กับระดับมัธยมศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ วุฒิกการศึกษาสามัญระดับประถมศึกษา กับระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา และด้านสาธารณสงเคราะห์ คู่ที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ วุฒิกการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา กับ สูงกว่ามัธยมศึกษา ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษาจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปกครองที่แตกต่างกับพระสงฆ์ที่วุฒิกการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพราะว่าการศึกษาที่ต่างกันย่อมมีความรู้ความเข้าใจที่ต่างกัน เพราะว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางโลกที่ต่างกัน มีความหลากหลายของสาขาวิชาที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมีความถนัดในวิชาที่เรียนและระดับการศึกษา รวมถึงการอบรมสั่งสอนความรู้ความเข้าใจที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของของ จีรวุฒิ อนุสรณ์นรการ^{๑๔} เรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษานักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏยะลา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชั้นปีที่ศึกษาที่ต่างกัน ในการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในสถาบัน การที่บิดามารดาให้โอกาสแสดงความคิดเห็น และการที่ครูอาจารย์ให้โอกาสแสดงความคิดเห็น กับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

๔) พระสงฆ์ที่มีวุฒิกการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิกการศึกษานักธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกันทุกด้านซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

ข้อค้นพบสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์)^{๑๕} พบว่าผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็น ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมพบว่า เมื่อจำแนกตามวุฒิกการศึกษาทางเปรียญธรรม ไม่พบความแตกต่าง เนื่องมาจาก

^{๑๔} จีรวุฒิ อนุสรณ์นรการ, “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษานักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา”, *วิทยานิพนธ์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗ – ๙๔.

^{๑๕} พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๘๖ – ๙๔.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎหมายเถรสมาคมรวมทั้งคำสั่งมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ตลอดจนหลักของพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดแต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของของ พระสุข สุวีโร (มีนุช) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ ศึกษากรณี พระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของกลุ่มตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .๐๕ ได้แก่ การมองเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการศึกษาพระปริยัติธรรม การควบคุมจากเจ้าอาวาสหรือผู้ปกครองสงฆ์ การกระตุ้นทางการศึกษาพระปริยัติธรรมจากบุคคลสำคัญ แรงจูงใจ ใฝ่ความสำเร็จ ระดับความเข้มข้นของการขัดเกลาจากสถาบันสงฆ์และความโน้มเอียงในการลาสิกขา^{๑๖}

๕) กรรมการวัดที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเษรสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กรรมการวัดที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน ในด้านปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่พุทธศาสนา ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ ณทพงษ์ วิยะรินทร์ ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองขำคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบพบว่าเพศชายเพศหญิงไม่แตกต่างกัน ระหว่างผู้มีรายได้ ๕,๐๐๐ บาท และต่ำกว่ากับ ตั้งแต่ ๕,๐๐๑ ขึ้นไป ไม่มีความแตกต่าง อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นมากกว่าอายุ ๑๘-๓๐ ปี และ ๓๑-๕๙ ปี ระหว่างอาชีพเกษตรกร คำขาย พนักงานบริษัทห้างร้าน โรงงานอุตสาหกรรมและรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ไม่มีความแตกต่างกัน และที่อยู่อาศัย หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๕ หมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๗ มีความคิดเห็นมากกว่าหมู่ที่ ๔^{๑๗}

^{๑๖} พระสุข สุวีโร (มีนุช), “ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ : ศึกษากรณีพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย (สังคมวิทยา), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘. หน้า ๘๔ – ๘๖.

^{๑๗} ณทพงษ์ วิยะรินทร์, “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองขำคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม), ๒๕๔๘. หน้า ๗๔ – ๘๓.

๖) กรรมการวัดที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสชนสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ากรรมการวัดที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกันทุกด้านซึ่งปฏิเสชนสมมติฐานที่ตั้งไว้จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของพระชนดล นาคสุวณฺโณ^{๑๕} ผลการวิจัยพบว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อหน่วยงานหรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ดังต่อไปนี้

๑) **ด้านการปกครอง** พบว่าการบริหารจัดการ ด้านการปกครองควรมีการกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมด้วยการมีโอกาสเข้าร่วมประชุมเพื่อลงมติในการกำหนด กฎระเบียบ และข้อบังคับภายในวัดร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นงานด้านการปกครองและด้านอื่น ๆ มีการจัดตั้งหัวหน้าฝ่ายปกครองขึ้นมาในแต่ละวัดเพื่อควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณร บางรูปที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระธรรมวินัยและกฎระเบียบต่างๆ

^{๑๕}พระชนดล นาคสุวณฺโณ (นาคพิพัฒน์). การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๑), หน้า ๘๗ - ๘๘.

๒) **ด้านการศาสนศึกษา** พบว่าพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษาเล่าเรียนก็มีจำนวนน้อย กับทั้งยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และจิตใจที่เสียสละเข้ามาทำงานด้านนี้ จึงควรจัดหาครูที่มีความรู้ความสามารถมาสอน มีการยกย่องเชิดชูเกียรติให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบนักธรรม บาลีได้ และบุคคลทั่วไปที่สอบธรรมศึกษาได้

๓) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** พบว่าทางคณะสงฆ์ยังไม่ค่อยมีความพร้อมในการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ จึงควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติแผนกสามัญและจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และมีการจัดหาทุนมาสนับสนุนพระภิกษุสามเณรและเยาวชนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเรียน และสอบได้

๔) **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** พบว่าการจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีโทรทัศน์ การฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ในด้านการเผยแผ่ธรรมยังไม่แพร่หลาย วัดยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการเผยแผ่ธรรมอยู่พอสมควร ประเด็นสำคัญวัดควรจัดตั้งศูนย์การปฏิบัติธรรมภายในวัดพร้อมทั้งมีอาจารย์สอนปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ประจักษ์

๕) **ด้านการสาธารณูปการ** พบว่าการวางแผนการพัฒนาวัดให้เป็นไปตามแผนของวัดยังไม่ค่อยเป็นระบบขาดแผนรองรับในการพัฒนาที่ยั่งยืน ควรจัดตั้งคณะกรรมการวัดร่วมกับพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถมาจัดทำแผนพัฒนาวัดอย่างเป็นระบบมีแบบแผนที่ชัดเจน

๖) **ด้านการสาธารณสงเคราะห์** พบว่าการสงเคราะห์ทางด้านจิตใจเป็นบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชน แต่ยังขาดความเป็นผู้มีจิตสาธารณะที่จะช่วยเหลือสังคมอยู่พอสมควร เพราะฉะนั้นพระสงฆ์จึงต้องหันมาให้ความสำคัญในการสงเคราะห์ด้านจิตใจแก่ประชาชนในฐานะที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน จึงควรให้ความสนใจต่อการสงเคราะห์ด้านจิตใจแก่ประชาชนในชุมชนเป็นหลัก

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามทำให้ผลการวิจัยอาจไม่เที่ยงตรงกับความเป็นจริงเนื่องจาก พระสงฆ์และกรรมการวัดที่ตอบแบบสอบถาม ขาดความรู้ความเข้าใจถึงอำนาจ และหน้าที่ของเจ้าอาวาสอย่างแท้จริง ดังนั้นควรมีการประเมินเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกและสังเกตพฤติกรรมของพระสงฆ์และกรรมการวัด ซึ่งจะทำให้ผลการวิจัยเที่ยงตรงมากขึ้น

๒) ควรมีการศึกษาถึงระดับความรู้ ความเข้าใจของชุมชนนั้น ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดเพื่อจะได้เป็นข้อมูลต่อการให้ความรู้ความเข้าใจของชุมชนได้ทราบถึงอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่จะต้องปฏิบัติให้พุทธศาสนาดำรงสืบต่อไปได้อย่างยั่งยืน

๓) การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลจากพระสงฆ์และกรรมการวัด ทำให้ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ดังนั้นควรมีการประเมินโดยเก็บข้อมูลจากชาวบ้านภายในชุมชนหรือใกล้เคียงที่ไม่ใช่กรรมการวัด ผลการประเมินอาจเปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกัน ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปควรมีความหลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น

๔) ควรจะศึกษาเรื่องการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภออื่น ๆ ของจังหวัดนครปฐม

๕) ควรศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อจะได้ทราบระดับประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ว่าอยู่ในระดับใด และเป็นแนวทางการหาวิธีการที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน เพื่อการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างมั่นคงและยั่งยืน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กนก แสนประเสริฐ. ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

กรมการศาสนา. คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

_____ . ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____ คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วย พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____ . คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วย พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____ . คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

_____ . คู่มือวิทยาการอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๐.

น้อย ลายคราม และสุบรรณ จันทบุตร. การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางในชุมชน” หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙.

- บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๓๙.
- บุญร่วม เทียมจันทร์. เจ้าอาวาส เจ้าพนักงาน ใครกำหนด?. กรุงเทพมหานคร : สามดี
พริ้นติ้งอีควิปเมนท์, ๒๕๔๖.
- บุญศรี พานะจิตต์. ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี
วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ประยูทธ เจริญสวัสดิ์. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : กรมพลศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐.
- ประเวศ วะสี. “พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันในสังคม” ใน หลักการบริหารและจัดการวัดใน
ยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙.
- _____. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์
กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์,
๒๕๔๖.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. จารึกไว้ในพระศาสนา จารึกไว้ในการศึกษา. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.
- พระเทพปริยัติมุนี (สมคิด เขมจารี). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). การพัฒนาวัดควบคู่กับการจัดการศึกษาสงฆ์: วัด
พระปฐมเจดีย์ในวัดพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓
- พระเทพปริยัติสุธี (อาทร อินฺทปญฺโญ). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). “การจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัด
ในพระพุทธศาสนา” ใน บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัด
การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สกศ, ๒๕๔๖.
- _____. พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- _____. “พระสงฆ์กับกรมศาสนา” ใน กรมการศาสนาสู่ทศวรรษ แห่งการพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมญาณมุนี(ทองย้อย กิตฺติทินฺโน). ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปี พระพุทธวราญาณ.

พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

_____ . พระในบ้าน. กรุงเทพมหานคร : คณากรรมการพิมพ์, ๒๕๔๑.

_____ . วัดจะช่วยชาวบ้านได้อย่างไร. การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

_____ . หลักการบริหารและจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. (กรุงเทพฯ. บริษัท เอ.

พี.กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๙.

พระธรรมวรานายก (โอภาส นิรุติเมธี). “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน” ใน

ธรรมปริทัศน์ ๔๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). ธรรมนุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดั่งาม. พิมพ์

ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖.

พระไพศาล วิสาโล. พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

พระมหาสมทรง สิรินุโร(สุขสบาย) และคณะ. บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต.

กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, ๒๕๒๕.

พระมหาเสริมชัย ชยมงคลโล. การบริหารวัด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท เอช ที ซี

เพรช จำกัด, ๒๕๓๙.

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร :

มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล). การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๗. นครปฐม:เพชรเกษม

การพิมพ์, ๒๕๔๘.

พระราชธรรมสุนทร (ศรี พรหมโชติ). วัดพัฒนา. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา, ๒๕๔๓.

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.๒๕๐๕. ราชกิจจานุเบกษา. (เล่มที่ ๗๙ ตอนที่ ๑๑๕), ๒๕๐๕.

พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ). การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์

ของวัด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

พระราชวรมุณี (ประยูร ฐมมุจิติโต). **คุณธรรมของนักบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระวิบูลธรรมวาทी (วิบูลย์ กลยาโณ). **“พระสังฆาธิการกับวัด” ใน ที่ระลีกงานสมโภชฉลองพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). **การเมืองมิใช่เรื่องของสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๓.

_____. **พระสงฆ์กับการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พลสัณฑ์ โพธิ์ศรีทอง. **การนำพระสงฆ์ (วัด) มาเป็นหลักในการแก้ปัญหาทางสังคมจิตวิทยาของเยาวชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์.** ใน หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๘.

พินิจ ลาภานานนท์. **รายงานการวิจัยบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ. **การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗.

มนัส ภาคภูมิ และคณะ. **รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๔**. กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, ๒๕๔๖.

เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์. **บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐.**

_____. **ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

วัชรีย์ บุรณสิงห์. **การบริหารหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

_____. **วินัยบัญญัติในธรรมชั้นตรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๗.

_____ . พระสงฆ์กับการศึกษาไทยในบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

สมพงศ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

_____ . การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สารานุกรม, ๒๕๑๔.

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ, การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา โครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กฎมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

สิน พันธุ์พินิจ. เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗.

สิริวัฒน์ ศรีเรือดง. “พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ” ใน รวบรวมบทความ สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สุนทร ณ รัชชี. สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๐.

สุนทร สุภูตะโยธิน. คู่มือสมณศักดิ์ สำหรับผู้บริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : ฝรั่งปรีชอินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๔๐.

_____ . หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบคำสั่งมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒.

_____ . หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : เอ พี กราฟิคดีไซน์, ๒๕๓๙.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กฤษดา มมตะขบ. ทศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

- กัญญ์กวีพากรณ์ กลิ่นนันทนวล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.
- ขนิษฐา เครือจักร. การบริหารจัดการกับการพัฒนาจริยธรรมด้านการคบเพื่อนต่างเพศของนักเรียน กรณีศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคใต้. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๔๖.
- จิรภูมิ อนุสรณ์นรการ. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษานักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. **วิทยานิพนธ์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ๒๕๔๖.
- ชาญณรงค์ หินเกิด. บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.
- จิตติพร สะสมงาน, “ศึกษาระบบการบริหารและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.
- ณทพงษ์ วิยะรัตน์. ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองข้างคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๘.
- ณัฐมน จินตรักษ์. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณที่มีมลพิษสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒).
- ทวี บุญมี. การจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.
- ทวี ขจรกุล. บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๗.

- ธัญพร พงษ์โสภณ. บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษารณีย์ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจังหวัดกาญจนบุรี. **วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต มหาบัณฑิต (สาขาสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.**
- ธีรภูมิ ทองโอษฐ์. การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, บริหารการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.**
- บุญช่วย จันทร์เข้า. พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.**
- บุศรา เข้มทอง. คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขต อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๒.**
- ปราโมทย์ ภูมิพันธ์. การบริหารงานการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในทัศนะพระสังฆาธิการจังหวัดขอนแก่น. **ปริญญาวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓.**
- พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต. บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษารณีย์จังหวัดสมุทรปราการ. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.**
- พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.**
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์). “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.**
- พระครูพิศาลถิรธรรม (ปัญญาวิโร). ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.**
- พระครูไพโรจน์สารคุณ (สุเทพ งามละมัย). “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้วจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.**

พระครูสถิตินภคุณ (เย็น เสนอสุข). สภาพการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าอาวาสของพระ
สังฆาธิการ : กรณีศึกษาเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอมหาชนะชัยจังหวัด
ยโสธร. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี, ๒๕๕๐.

พระครูสังฆรักษ์กฤษฏีตมณ สุเมโธ (ศรีอัญญา), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้า
อาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย),
๒๕๕๓.

พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปญโญ (ภวกานันท์), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย), ๒๕๕๑.

พระชนดล นาคสุวณฺโณ. การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระวัชชัย จารุขโม (ศรีสุข), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดใน
อำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**,
(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ ดนดิธโร (สินทวิวรกุล). บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์จังหวัดกระบี่. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม. การศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพระพุทธศาสนา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระมหาทนงชัย อธิปญโญ (บุรณพิสุทธิ์). บทบาทของวัดในเขตชุมชนเมืองในเขตบางรัก
กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

พระมหาบุญมี อธิปญโญ. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี :
พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน). **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาบุญเลิศ ทุมมทสฺสี. ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาลัย,
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาธรรมนิเทศ), บัณฑิตวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาเริงศักดิ์ สิริภทฺโท (พิมพ์สกุล). รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า. **วิทยานิพนธ์
 การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕.

พระมหาวุฒิกर्ณ วุฒิกโรณ. ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุณี,
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาธรรมนิเทศ), บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาสุชญา โรจนธนาโณ. การศึกษาบทบาทของพระมหาโมคคัลลานเถระในการเผยแผ่
 พระพุทธศาสนา. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพระพุทธศาสนา)**
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระราชสิงหวิกรมุณี (โสภณ โสภโณ). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบ
 บทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลใน
 ต่างจังหวัด. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต(สาขาศาสนาเปรียบเทียบ)**
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.

พระวิฑูรย์ จานเมธี (บุญพร้อม), “การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารกิจการคณะ
 สงฆ์ในจังหวัดหนองบัวลำภู, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิต
 วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระสุข สุวีโร (มีนุช). ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ : ศึกษากรณีพระนิสิต
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
 มหาบัณฑิต (สังคมวิทยา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

พระอธิการผจญ อจาโร (ทนันจง), “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลัก
 ธรรมาภิบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน”, **วิทยานิพนธ์พุทธ
 ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย),
 ๒๕๕๓.

ไพศาล เกิดขาว. การบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัด
 สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติกิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี. **วิทยานิพนธ์
 ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๖.

ภาณุพล เต็งริกานนท์. การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน บ้านท่าช้าง หมู่ที่ ๙ ตำบลท่าบัว อำเภอ
 โพนทะเล จังหวัดพิจิตร. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
 วิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

วรพงษ์ แสนเมือง. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานของวัดพัฒนาตัวอย่างในเขตการศึกษา ๑๑. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๖.**

วิษณุ พลอยศรี. การบริหารจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ศึกษากรณี ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพลาญข่อย ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.**

(๓) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่

นำทรัพย์ จันทรหอม. **การทำให้ศูนย์กลางของชุมชน.** การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. ๒๕๒๖.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโณ). **เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, กรุงเทพมหานคร :** โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

_____. **เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร :** โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระธรรมวิมลโมลี (รุ่ง ธีรปญฺโณ). **พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน.** การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๗.

พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน). **ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ.**

_____. **วัดจะช่วยชาวบ้านได้อย่างไร, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. ๒๕๒๖.**

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน. ม.ป.ป., สำนักงานเจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ภาค ๑๔, บัญชีสถิติวัดและจำนวนพระภิกษุ จำพรรษา ประจำปี ๒๕๕๔.**

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ, ๒๕๔๗.**

๒. ภาษาอังกฤษ :

Berkowitz, L. **Social Psychology**. Illinois: Scott Foresma, 1972.

Broom, L. Selznick, P. **Sociology, 5th** edition. New York: Harper and Row, Publishers, 1973.

Campbell and Others. **Introduction to Educational Administration**. Boston : Ailyn and Bacon, 1997.

Cohen, B. **Introduction of Sociology**. New York: McGraw Hill, 1979.

Dale Ernest, **Management: Theory and Practice**. New York McGraw Hill, 1973.

Hutchinson, John G. **Organization: Theory and Classical Concepts**, (New York McGraw Hill, 1967.

Klansner, W.J. Reflections in a Lag Pond. Bangkok : Suk sit Siam, 1974.

Koontz, Harold & Cyril O'Donnell, **Principle of Management: An Analysis of Managerial Functions**. New York McGraw Hill, 1972.

Sarbin, T. Jurnur, R. Role. **The Encyclopedia**. New York: McGraw Hill, 1979.

Simon, Herbert .A. **Public Administration**. New York: Alfred A Kopf, 1966.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ภาคผนวก ข

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ข้อที่	คะแนนคนที่					คะแนนรวม	ค่า IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5			
1	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	0	1	0	1	1	3	0.6	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
8	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
9	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
10	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
11	1	1	-1	1	1	3	0.6	ใช้ได้
12	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
13	-1	1	1	1	1	3	0.6	ใช้ได้
14	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
15	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
16	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
17	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
18	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
19	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
20	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
21	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
22	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
23	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
24	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
25	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้
26	0	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
27	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
28	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
29	-1	1	1	1	1	3	0.6	ใช้ได้
30	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
31	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
32	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
33	0	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
34	0	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
35	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
36	0	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
37	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
38	1	0	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
39	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
40	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
41	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
42	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
43	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
44	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
45	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
46	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
47	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
48	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
49	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
50	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
51	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
52	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
53	-1	1	1	1	1	3	0.6	ใช้ได้
54	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
55	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
56	0	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
57	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
58	0	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
59	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
60	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
รวม							0.93333333	ใช้ได้

ภาคผนวก ค

ผลการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient)

Reliability

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

FILED_01	32.8667	34.1885	.7455	.9074
FILED_02	32.8333	34.4885	.7665	.9062
FILED_03	33.0667	35.8575	.6594	.9124
FILED_04	33.2000	32.9931	.7969	.9043
FILED_05	33.0000	33.5862	.7648	.9063
FILED_06	33.2333	33.4954	.8165	.9030
FILED_07	33.1667	34.0057	.8048	.9039
FILED_08	33.1333	38.0506	.5220	.9191
FILED_09	33.2333	38.8057	.5142	.9194
FILED_10	32.8667	37.9126	.5327	.9186
FILED_11	31.8000	34.0966	.6707	.9019
FILED_12	32.1000	34.0241	.5297	.9162
FILED_13	31.9333	34.9609	.6636	.9020
FILED_14	31.9667	33.8264	.8722	.8900
FILED_15	31.9667	37.6195	.6217	.9055
FILED_16	32.0333	33.8954	.7739	.8951
FILED_17	31.7333	37.0299	.6438	.9040
FILED_18	31.8333	34.4195	.6968	.8999
FILED_19	31.9000	36.1621	.7033	.9006
FILED_20	32.2333	34.1851	.7355	.8975
FILED_21	29.2667	39.3747	.5706	.8445
FILED_22	29.6333	36.6540	.7048	.8322
FILED_23	30.5000	39.9828	.3555	.8619
FILED_24	30.2000	37.6138	.5177	.8483
FILED_25	30.2000	38.7172	.3989	.8602
FILED_26	29.5667	36.5299	.6603	.8353
FILED_27	29.5667	36.4609	.5955	.8412
FILED_28	29.6667	38.5057	.5614	.8443
FILED_29	29.6667	38.7816	.5357	.8463
FILED_30	29.9333	35.1678	.8251	.8213
FILED_31	31.4000	34.6621	.7001	.8792
FILED_32	31.7000	35.3897	.7372	.8778
FILED_33	31.8667	34.1885	.6437	.8837
FILED_34	31.3000	35.0448	.6942	.8798
FILED_35	31.4333	36.4609	.6509	.8834
FILED_36	31.7000	33.1138	.7859	.8725
FILED_37	31.3333	35.0575	.6805	.8807
FILED_38	32.2667	39.0299	.2750	.9081
FILED_39	31.6667	36.4368	.6200	.8850
FILED_40	31.8333	35.0402	.6419	.8833
FILED_41	32.7667	23.5644	.4789	.8936
FILED_42	32.5333	22.3954	.6036	.8854
FILED_43	32.2333	21.4954	.8007	.8708
FILED_44	32.3000	22.9069	.7063	.8788
FILED_45	32.2333	23.4264	.6650	.8819
FILED_46	32.4333	23.0816	.6122	.8843
FILED_47	32.6000	23.0069	.5946	.8855
FILED_48	32.6667	21.9540	.6617	.8810
FILED_49	32.7333	21.9264	.6715	.8803
FILED_50	32.7000	23.3207	.5985	.8852
FILED_51	33.6333	29.2747	.6454	.8971
FILED_52	34.1667	29.8678	.5963	.8999
FILED_53	33.9333	27.3747	.7106	.8928
FILED_54	34.2333	30.2540	.5923	.9004
FILED_55	34.2667	28.5471	.7886	.8896
FILED_56	33.5667	29.2885	.6579	.8965
FILED_57	33.7333	29.4437	.5903	.9001
FILED_58	33.7333	27.2368	.7434	.8905
FILED_59	34.1333	26.7402	.7064	.8937
FILED_60	34.2000	26.4414	.6747	.8973

N of Cases = 30.0   N of Items = 60

Alpha = .9724

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ

บัญชีสถิติวัดจำนวน พระภิกษุ จำพรรษา และกรรมกรวัด ประจำปี ๒๕๕๔

บัญชีสถิติวัดและจำนวนพระภิกษุ จำพรรษา ประจำปี ๒๕๕๔
ของคณะสงฆ์ในเขตปกครองอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ภาค ๑๔

เลขที่	วัด	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนพระภิกษุ		รวม	เลขที่	วัด	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนพระภิกษุ		รวม	
					พระสงฆ์	กรรมกรวัด							พระสงฆ์	กรรมกรวัด		
	คณะสงฆ์ตำบลกำแพงแสน								คณะสงฆ์ตำบลทุ่งลูกนก							
๑.	วังน้ำเขียว	วังน้ำเขียว	กำแพงแสน	นครปฐม	๓๙	๑๘		๒๑.	ไร่แดงทอง	ทุ่งลูกนก	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๘	๔		
๒.	บ่อน้ำจืด	ดอนข่อย	กำแพงแสน	นครปฐม	๓๙	๑๐		๒๒.	หนองกระทุ่ม	หนองกระทุ่ม	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๕	๙		
๓.	ทุ่งกระพังโหม	กำแพงแสน	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๕	๑๙		๒๓.	ศาลาตึก	ทุ่งลูกนก	กำแพงแสน	นครปฐม	๒๖	๕		
๔.	นิคมธรรมวาราราม	ทุ่งบัว	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๙	๑๗		๒๔.	ห้วยผักชี	ทุ่งลูกนก	กำแพงแสน	นครปฐม	๘	๑๐		
๕.	สว่างชาติประชาบำรุง	กำแพงแสน	กำแพงแสน	นครปฐม	๒๕	๘		๒๕.	สี่แยกเจริญพร	หนองกระทุ่ม	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๐	๑๕		
	คณะสงฆ์ตำบลทุ่งขวาง								๒๖.	หนองเจริญธรรม	หนองกระทุ่ม	กำแพงแสน	นครปฐม	๗	๔	
๖.	ปลักไม้ลาย	ทุ่งขวาง	กำแพงแสน	นครปฐม	๓๗	๗		๒๗.	ปฐมโพธิญาณ	ทุ่งลูกนก	กำแพงแสน	นครปฐม	๓	๗		
๗.	กำแพงแสน	ห้วยหมอนทอง	กำแพงแสน	นครปฐม	๓๘	๑๔			คณะสงฆ์ตำบลห้วยม่วง							
๘.	สุวรรณรัตนาราม	ทุ่งขวาง	กำแพงแสน	นครปฐม	๙	๑๑		๒๘.	ทะเลบก	กระต๊อบ	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๗	๑๔		
๙.	หนองโพธิ์	ห้วยหมอนทอง	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๙	๙		๒๙.	ท่าเสา	ห้วยม่วง	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๕	๒๓		
๑๐.	ประชากรราษฎร์บำรุง	รางพิบูล	กำแพงแสน	นครปฐม	๕๗	๑๗		๓๐.	ห้วยม่วง	ห้วยม่วง	กำแพงแสน	นครปฐม	๖	๒๐		
	คณะสงฆ์ตำบลห้วยขวาง								๓๑.	ปทุมทองสุทธาราม	ห้วยม่วง	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๕	๒๑	
๑๑.	ลาดหญ้าไทร	ห้วยขวาง	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๔	๓๕		๓๒.	หนองหมู	สระพัฒนา	กำแพงแสน	นครปฐม	๙	๖		
๑๒.	สองห้อง	ห้วยขวาง	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๔	๘			คณะสงฆ์ตำบลดอนข่อย							
๑๓.	อ้อน้อย	ห้วยขวาง	กำแพงแสน	นครปฐม	๓๙	๑๔		๓๓.	สระพัง	ดอนข่อย	กำแพงแสน	นครปฐม	๓๔	๒๔		
๑๔.	หนองปลาไหล	ทุ่งกระพังโหม	กำแพงแสน	นครปฐม	๓๑	๖		๓๔.	สระสี่มุม	สระสี่มุม	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๕	๑๗		
๑๕.	หนองขามพัฒนา	ทุ่งขวาง	กำแพงแสน	นครปฐม	๒	๗		๓๕.	ราษฎร์ภิรมย์วาราราม	สระสี่มุม	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๓	๘		
	คณะสงฆ์ตำบลกระต๊อบ								๓๖.	ดอนเตาอัฐิ	สระพัฒนา	กำแพงแสน	นครปฐม	๒๔	๒๔	
๑๖.	ไผ่รินรมย์	ทุ่งบัว	กำแพงแสน	นครปฐม	๗	๘		๓๗.	ดอนทอง	ดอนข่อย	กำแพงแสน	นครปฐม	๗	๗		
๑๗.	โพธิ์งาม	กระต๊อบ	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๑	๑๐										
๑๘.	หนองศาลา	ทุ่งลูกนก	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๗	๘										
๑๙.	หนองจิก	ทุ่งลูกนก	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๒	๑๐										
๒๐.	เจริญราษฎร์บำรุง	สระพัฒนา	กำแพงแสน	นครปฐม	๑๖	๖										
								รวมทั้งหมด					๗๐๒	๔๖๐		

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัยสำหรับพระสงฆ์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
(สำหรับพระสงฆ์)

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด

ตอนที่ ๓ ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการวัด

๒. แบบสอบถามฉบับนี้จะใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลตามทัศนะของท่านซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม รวมทั้งมีความสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้บริหารองค์กรของคณะสงฆ์ในระดับจังหวัด และระดับสูงต่อไป

๓. โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงให้ครบทุกข้อ เพื่องานวิจัยครั้งนี้จะได้มีความสมบูรณ์และมีคุณค่า สามารถนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในอนาคตให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๔. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเป็นรายบุคคลแต่อย่างใด ซึ่งจะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจะนำเสนอข้อมูลเป็นผลรวม หรือกลุ่มบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม จึงขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

พระครูพินิตสุตาคม

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านตามข้อความ
ดังต่อไปนี้

๑. สถานภาพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

พระสงฆ์

๒. อายุพรรษา

ระหว่าง ๑ – ๑๐ พรรษา

ระหว่าง ๑๑ – ๒๐ พรรษา

๒๑ พรรษาขึ้นไป

๓. วุฒิการศึกษา

๑) วุฒิกศึษานักธรรม

นักธรรมชั้นตรี

นักธรรมชั้นโท

นักธรรมชั้นเอก

ไม่มีวุฒิต่างธรรม

๒) วุฒิกศึษาสามัญ

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษา

สูงกว่ามัธยมศึกษา

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด ในเขตการปกครอง
คณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านในระดับใด
แล้วโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือของแต่ละข้อเพียงข้อละ ๑ ช่อง โดยมีระดับ
คะแนนดังนี้

ระดับการบริหารจัดการวัด	ระดับคะแนน
การบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากที่สุด	๕
การบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก	๔
การบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับปานกลาง	๓
การบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับ น้อย	๒
การบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับ น้อยที่สุด	๑

ข้อที่	การบริหารจัดการ ของเจ้าอาวาสวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	ระดับการบริหารจัดการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๑. ด้านการปกครอง						
๑	ปกครองพระภิกษุ สามเณรที่อยู่ในวัดให้ปฏิบัติตาม กฎระเบียบข้อบังคับ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม					
๒	สอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยตั้งภายในวัด					
๓	ปกครองและสอดส่องให้คฤหัสถ์ที่มาพำนักอยู่ในวัด ปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ของวัดด้วยดี					
๔	จัดให้มีคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรม					
๕	จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไป ตาม ระเบียบของวัด					
๖	จัดทำแผนในการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ					
๗	ประสานงานแต่ละฝ่ายเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไป อย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ					

ข้อที่	การบริหารจัดการ ของเจ้าอาวาสวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	ระดับการบริหารจัดการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๘	จัดโครงสร้างการปกครองอย่างเป็นระบบ					
๙	การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ					
๑๐	มีระเบียบในการรับพระภิกษุ สามเณร เข้ามาพำนักในวัด					
๒. ด้านการศึกษา						
๑๑	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ของคณะสงฆ์แผนกธรรม - บาลี					
๑๒	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ของคณะสงฆ์แผนกสามัญศึกษา					
๑๓	จัดให้มีการศึกษาแก่ศาสนิกชนทั่วไป					
๑๔	สนับสนุนให้พระภิกษุสามเณร เขียนบทความเอกสารตำรา ให้ศาสนิกชนทั่วไป					
๑๕	จัดมอบทุนการศึกษาแก่ พระภิกษุสามเณร ที่สอบไล่ได้					
๑๖	จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม					
๑๗	ดำเนินการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมบาลี และธรรมศึกษา					
๑๘	จัดโครงการถวายความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร					
๑๙	สนับสนุนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร					
๒๐	ส่งเสริมการศึกษามัธยมศึกษาแก่คฤหัสถ์					
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์						
๒๑	จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา					
๒๒	จัดตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ผู้เรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา					

ข้อที่	การบริหารจัดการ ของเจ้าอาวาสวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	ระดับการบริหารจัดการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๒๓	จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด					
๒๔	จัดให้มีการอบรมเด็กก่อนเกณฑ์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม					
๒๕	สนับสนุนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัดให้มีห้องเรียนจริยธรรมเพื่อไว้ปฏิบัติธรรม					
๒๖	จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการศึกษา					
๒๗	สนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์					
๒๘	บริจาคทุนส่วนตัวของเจ้าอาวาสเพื่อการศึกษาแก่เด็กทั้งในโรงเรียนของรัฐและเอกชน					
๒๙	บริจาคทุนส่วนตัวเพื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน					
๓๐	ช่วยพัฒนาสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน					
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา						
๓๑	ดำเนินการเผยแผ่ธรรมวิธีการแสดงพระธรรมเทศนาวิธีการแสดงปาฐกถาภายในวัด					
๓๒	เผยแผ่ธรรมด้วยการมอบหนังสือธรรมะให้แก่องค์กรต่าง ๆ					
๓๓	รับไปปาฐกถาด้วยวิธีต่าง ๆ นอกวัด					
๓๔	เผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา					
๓๕	จัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้จักรับผิดชอบชีวิต การที่ควรทำและควรเว้น					
๓๖	จัดให้มีการบรรพชาสามเณรและการบวชชีพราหมณ์ภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมศีลธรรม อันดีงาม และส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่เยาวชน					
๓๗	จัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัดตามกาลอันควร					

ข้อที่	การบริหารจัดการ ของเจ้าอาวาสวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	ระดับการบริหารจัดการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๓๘	จัดให้มีการฝึกอบรมพระธรรมทูตให้มีขึ้นในวัดหรือส่งพระไปอบรมนอกวัด					
๓๙	จัดให้มีโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
๔๐	ส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้มีโอกาส ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่าง ๆ					
๕. ด้านการสาธารณูปการ						
๔๑	จัดแผนผังแม่บทของวัดให้เป็นปัจจุบัน					
๔๒	จัดให้มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสวยงามภายในวัด					
๔๓	บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานอาคารเรียนในเขตพุทธาวาส					
๔๔	ดำเนินการบำรุงดูแล ถาวรสถานเช่น อุโบสถ วิหาร หอธรรม กุฏิในเขตของสงฆ์เพื่อให้เป็นสถานที่สบายและสงบ					
๔๕	จัดให้ซ่อมแซมดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัด					
๔๖	จัดการศาสนสมบัติของวัดให้มีระบบ					
๔๗	จัดให้ชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสาธารณูปการในวัด					
๔๘	ประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัด					
๔๙	จัดให้มีการพัฒนาอาคารสถานที่					
๕๐	จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจการในวัดติดไว้ในที่เหมาะสม					
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์						
๕๑	อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล					
๕๒	จัดการและประสานงานความช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยธรรมชาติ					
๕๓	สงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ในด้านปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต					

ข้อที่	การบริหารจัดการ ของเจ้าอาวาสวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	ระดับการบริหารจัดการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๕๔	จัดการและประสานงานให้การช่วยเหลือวัดอื่นที่ประสบภัยและขาดแคลน					
๕๕	ชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณสงเคราะห์					
๕๖	ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					
๕๗	ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการบำเพ็ญกุศล ตามประเพณีท้องถิ่น					
๕๘	จัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาตามสถานที่ที่ได้รับนิมนต์					
๕๙	เป็นผู้นำในการสร้างสาธารณประโยชน์กับท้องถิ่น					
๖๐	อำนวยความสะดวกแก่หน่วยราชการ และองค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาขอความช่วยเหลือ					

ตอนที่ ๓ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา ในการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง กรุณาระบุปัญหา การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ตามที่ศนะของท่าน

๑. การบริหารจัดการด้านการปกครอง

ปัญหา.....

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....
.....

๒. การบริหารจัดการด้านการศาสนศึกษา

ปัญหา.....

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....
.....

๓. การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา.....

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....
.....

๔. การบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา.....

.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....

๕. การบริหารจัดการด้านการสาธารณูปการ

ปัญหา.....

.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....

๖. การบริหารจัดการด้านการสาธารณสงเคราะห์

ปัญหา.....

.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....

----- ขอขอบคุณท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม-----

ภาคผนวก ช
แบบสอบถามเพื่อการวิจัยสำหรับกรรมการวัด

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
(สำหรับกรรมการวัด)

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด

ตอนที่ ๓ ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการวัด

๒. แบบสอบถามฉบับนี้จะใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลตามทัศนะของท่านซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม รวมทั้งมีความสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้บริหารองค์กรของคณะสงฆ์ในระดับจังหวัด และระดับสูงต่อไป

๓. โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงให้ครบทุกข้อ เพื่องานวิจัยครั้งนี้จะได้มีความสมบูรณ์และมีคุณค่า สามารถนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในอนาคตให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๔. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเป็นรายบุคคลแต่อย่างใด ซึ่งจะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจะนำเสนอข้อมูลเป็นผลรวม หรือกลุ่มบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม จึงขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

พระครูพินิตสุตาคม

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านตามข้อความดังต่อไปนี้

๑. สถานภาพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

กรรมการวัด

๒. อายุกรรมการวัด

ระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี

ระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี

ระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี

ระหว่าง ๕๑ ปี ขึ้นไป

๓. วุฒิการศึกษาสามัญ

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษา

สูงกว่ามัธยมศึกษา

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัด ในเขตการปกครอง
คณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านในระดับใด
แล้วโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือของแต่ละข้อเพียงข้อละ ๑ ช่อง โดยมีระดับ
คะแนนดังนี้

ระดับการบริหารจัดการวัด	ระดับคะแนน
การบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากที่สุด	๕
การบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมาก	๔
การบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับปานกลาง	๓
การบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับ น้อย	๒
การบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับ น้อยที่สุด	๑

ข้อที่	การบริหารจัดการวัด ของเจ้าอาวาสตามภารกิจ ๖ ด้าน	ระดับการบริหารจัดการ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๑. ด้านการปกครอง						
๑	ปกครองพระภิกษุ สามเณรที่อยู่ในวัดให้ปฏิบัติตาม กฎระเบียบข้อบังคับ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม					
๒	สอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงามภายในวัด					
๓	ปกครองและสอดส่องให้ศฤงคารที่มาพำนักอยู่ในวัด ปฏิบัติตามระเบียบต่าง ๆ ของวัดด้วยดี					
๔	จัดให้มีคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นรูปธรรม					
๕	จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไป ตาม ระเบียบของวัด					
๖	จัดทำแผนในการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ					
๗	ประสานงานแต่ละฝ่ายเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไป อย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ					

ข้อที่	การบริหารจัดการวัด ของเจ้าอาวาสตามภารกิจ ๖ ด้าน	ระดับการบริหารจัดการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๘	จัดโครงสร้างการปกครองอย่างเป็นระบบ					
๙	การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารวัดอย่างเป็นระบบ					
๑๐	มีระเบียบในการรับพระภิกษุ สามเณร เข้ามาพำนักในวัด					
๒. ด้านการศาสนศึกษา						
๑๑	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ของคณะสงฆ์แผนกธรรม - บาลี					
๑๒	จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ของคณะสงฆ์แผนกสามัญศึกษา					
๑๓	จัดให้มีการศึกษาแก่ศาสนิกชนทั่วไป					
๑๔	สนับสนุนให้พระภิกษุสามเณร เขียนบทความเอกสารตำรา ให้ศาสนิกชนทั่วไป					
๑๕	จัดมอบทุนการศึกษาแก่ พระภิกษุสามเณร ที่สอบไล่ได้					
๑๖	จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม					
๑๗	ดำเนินการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกนักธรรมบาลี และธรรมศึกษา					
๑๘	จัดโครงการถวายความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร					
๑๙	สนับสนุนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร					
๒๐	ส่งเสริมการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแก่คฤหัสถ์					
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์						
๒๑	จัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา					
๒๒	จัดตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ผู้เรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา					

ข้อที่	การบริหารจัดการ ของเจ้าอาวาสวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	ระดับการบริหารจัดการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๒๓	จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด					
๒๔	จัดให้มีการอบรมเด็กก่อนเกณฑ์เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม					
๒๕	สนับสนุนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัดให้มีห้องเรียนจริยธรรมเพื่อไว้ปฏิบัติธรรม					
๒๖	จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการศึกษา					
๒๗	สนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์					
๒๘	บริจาคทุนส่วนตัวของเจ้าอาวาสเพื่อการศึกษาแก่เด็กทั้งในโรงเรียนของรัฐและเอกชน					
๒๙	บริจาคทุนส่วนตัวเพื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน					
๓๐	ช่วยพัฒนาสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน					
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา						
๓๑	ดำเนินการเผยแผ่ธรรมวิธีการแสดงพระธรรมเทศนาวิธีการแสดงปาฐกถาภายในวัด					
๓๒	เผยแผ่ธรรมด้วยการมอบหนังสือธรรมะให้แก่องค์กรต่าง ๆ					
๓๓	รับไปปาฐกถาด้วยวิธีต่าง ๆ นอกวัด					
๓๔	เผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา					
๓๕	จัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้จักรับผิดชอบชีวิต การที่ควรทำและควรเว้น					
๓๖	จัดให้มีการบรรพชาสามเณรและการบวชชีพราหมณ์ภาคฤดูร้อน เพื่ออบรมศีลธรรม อันดีงาม และส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่เยาวชน					
๓๗	จัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัดตามกาลอันควร					

ข้อที่	การบริหารจัดการ ของเจ้าอาวาสวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	ระดับการบริหารจัดการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๓๘	จัดให้มีการฝึกอบรมพระธรรมทูตให้มีขึ้นในวัดหรือส่งพระไปอบรมนอกวัด					
๓๙	จัดให้มีโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
๔๐	ส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรได้มีโอกาส ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่าง ๆ					
๕. ด้านการสาธารณูปการ						
๔๑	จัดแผนผังแม่บทของวัดให้เป็นปัจจุบัน					
๔๒	จัดให้มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสวยงามภายในวัด					
๔๓	บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานอาคารเรียนในเขตพุทธาวาส					
๔๔	ดำเนินการบำรุงดูแล ถาวรสถานเช่น อุโบสถ วิหาร หอธรรม กุฏิในเขตของสงฆ์เพื่อให้เป็นสถานที่สบายและสงบ					
๔๕	จัดให้ซ่อมแซมดูแลรักษาสาธารณสมบัติของวัด					
๔๖	จัดการศาสนสมบัติของวัดให้มีระบบ					
๔๗	จัดให้ชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสาธารณูปการในวัด					
๔๘	ประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสาธารณูปการในวัด					
๔๙	จัดให้มีการพัฒนาอาคารสถานที่					
๕๐	จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจการในวัดติดไว้ในที่เหมาะสม					
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์						
๕๑	อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล					
๕๒	จัดการและประสานงานความช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยธรรมชาติ					
๕๓	สงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ในด้านปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต					

ข้อที่	การบริหารจัดการ ของเจ้าอาวาสวัด ตามภารกิจ ๖ ด้าน	ระดับการบริหารจัดการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๕๔	จัดการและประสานงานให้การช่วยเหลือวัดอื่นที่ประสบภัยและขาดแคลน					
๕๕	ชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณสงเคราะห์					
๕๖	ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					
๕๗	ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการบำเพ็ญกุศล ตามประเพณีท้องถิ่น					
๕๘	จัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรม ทางพระพุทธศาสนาตามสถานที่ที่ได้รับนิมนต์					
๕๙	เป็นผู้นำในการสร้างสาธารณประโยชน์กับท้องถิ่น					
๖๐	อำนวยความสะดวกแก่หน่วยราชการ และองค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาขอความช่วยเหลือ					

ตอนที่ ๓ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา ในการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง กรุณาระบุปัญหา การบริหารจัดการของเจ้าอาวาสวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ตามที่ศนะของท่าน

๑. การบริหารจัดการด้านการปกครอง

ปัญหา.....

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....
.....

๒. การบริหารจัดการด้านการศาสนศึกษา

ปัญหา.....

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....
.....

๓. การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา.....

.....
.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....
.....

๔. การบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา.....

.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....

๕. การบริหารจัดการด้านการสาธารณูปการ

ปัญหา.....

.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....

๖. การบริหารจัดการด้านการสาธารณสงเคราะห์

ปัญหา.....

.....
.....

แนวทางการแก้ไขปัญหา.....

.....
.....

----- ขอขอบคุณท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม-----

ประวัติผู้วิจัย

*****

- ชื่อ : พระครูพินิตสุตาคม (สมพงษ์ / สุตาคม / แสงคำ)
- เกิด : ๑๖ มิถุนายน ๒๕๐๖
- สถานที่เกิด : ๕๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเมืองนครปฐม
จังหวัดนครปฐม ๗๔๑๓๐
- การศึกษา : ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗
นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก)
หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.เกียรตินิยมอันดับ ๒)
- อุปสมบท : ๑๕ มิถุนายน ๒๕๒๙ วัดวังน้ำเขียว ตำบลวังน้ำเขียว
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๔๐
- สังกัด : วัดลาดหญ้าไทร ตำบลห้วยขวาง อำเภอกำแพงแสน
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๔๐
- หน้าที่ : เป็นเจ้าอาวาสวัดลาดหญ้าไทร
เป็นเจ้าคณะตำบลห้วยขวาง
เป็นพระอุปัชฌาย์
เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำจังหวัดนครปฐม
เป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดลาดหญ้าไทร
เป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)
เป็นประธานสนามสอบธรรมศึกษา สนามสอบวัดลาดหญ้าไทร
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดลาดหญ้าไทร ตำบลห้วยขวาง อำเภอกำแพงแสน
จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๔๐
โทร. ๐๓๔ - ๒๙๑๓๙๓, ๐๘๑ - ๙๙๑๒๓๘๖